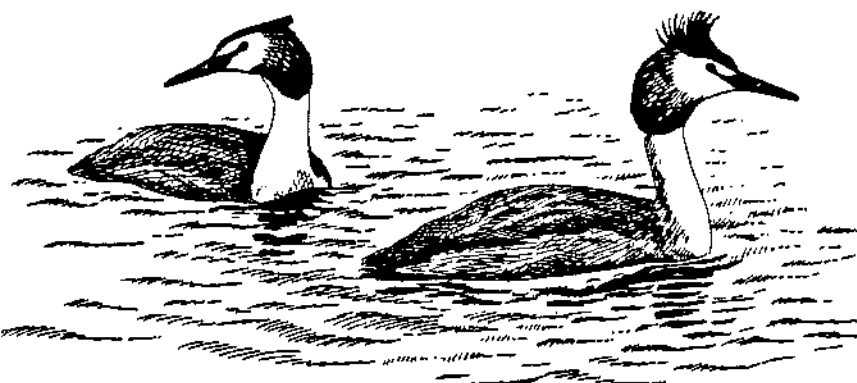

**BROEDVOGELS
VAN HET
STAATSBOSBEHEEROBJECT GOOIKUST
IN 1991**

**Subgroep Avifauna
Dick A. Jonkers**

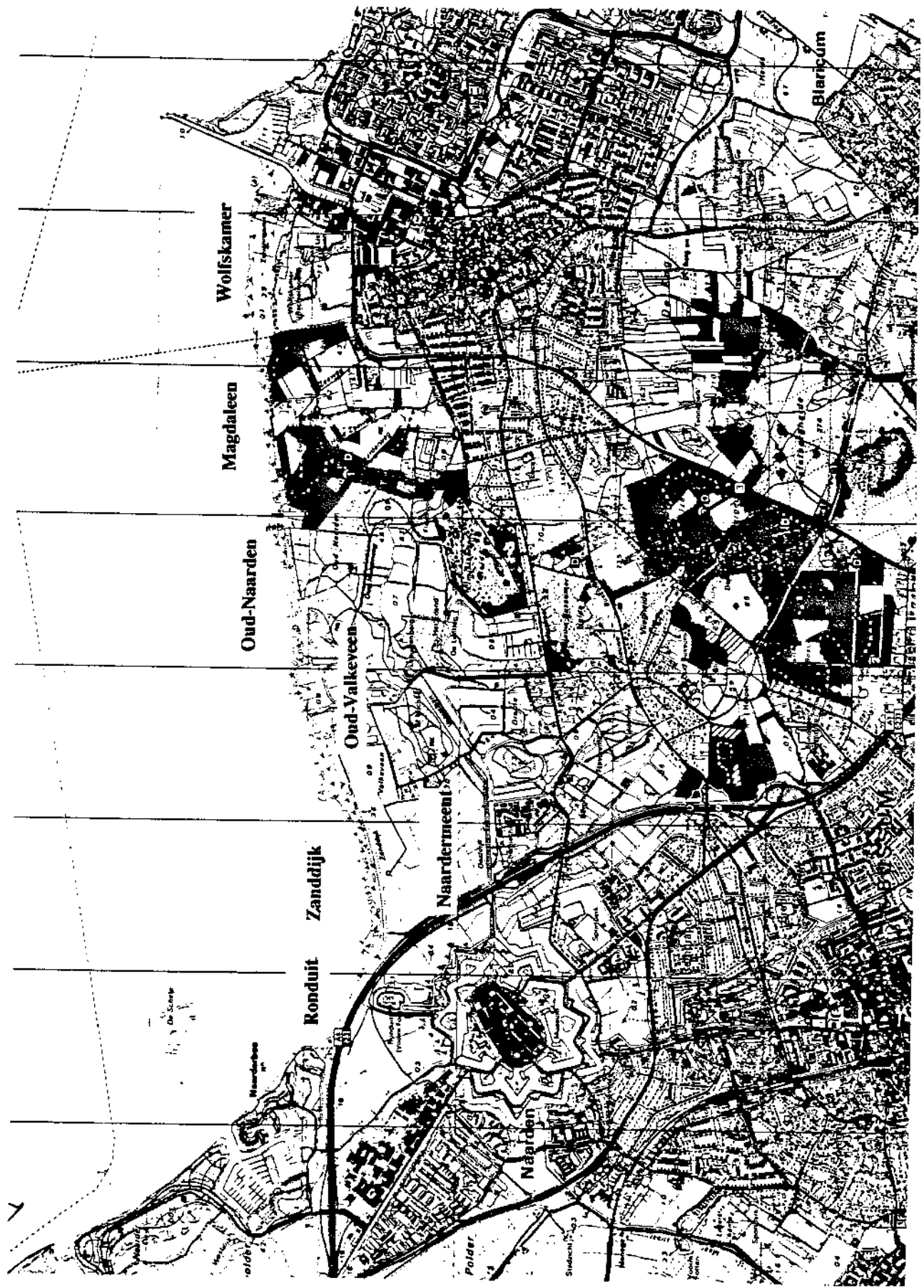
**VOGELWERKGROEP HET GOOI EN OMSTREKEN
Hilversum, 1992   Uitgave: 76**

Illustraties: Ed Hazebroek

Inventarisaties:

De inventarisatie werden uitgevoerd door de volgende personen.
R. van de Akker, L. van de Akker-Karsemeyer, W. J. Blindt-Bonnes, Y. Bosman, K. Brink, R. W. G. van de Brink, M. Doornveld, W. Duurland, N. J. Dwars, J. Harder, M. van Houten, D. A. Jonkers, A. J. van Klaveren, N. A. Klippel, A. de Later, W. Langendorff, J. Meulman, P. de Olde Dubbelink, P. van der Poel, R. van Poelgeest, C. M. T. Rosler, J. Terlouw, R. van Veen, A. P. Vermeule, F. H. van de Weyer, W. M. Weitjens, A. Wiersema.

Figuur 1. Ligging van de telgebieden.

INHOUDSOPGAVE

	Blz.
	Samenvatting
1	1
	Inleiding
2	2
	Ligging, oppervlakte en terreinbeschrijving
3	2
	Werkwijze
4	4
	Weersomstandigheden tijdens de inventarisaties
5	5
	Resultaten
5-1	5
	Algemeen
5-2	5
	Broedvogels
5-3	6
	Niet-broedvogels
5-4	9
	Andere faunistische en floristische waarnemingen
6	13
	Populatie-ontwikkelingen
6-1	14
	Over het hele gebied
6-2	14
	Ontwikkelingen per deelgebied
7	16
	Verdwenen soorten
8	18
	Aanbevelingen voor het beheer
9	18
	Dankwoord
10	20
	Geraadpleegde bronnen
11	
	Bijlagen

SAMENVATTING.

In 1991 werd door de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken op verzoek van het Staatsbosbeheer de oeverzone van het Gooimeer tussen het Naarderbos en de Huizerpier op broedvogels geïnventariseerd. Dit onderzoek leverde in totaal 49 verschillende soorten broedvogels op, waaronder minder algemene als Witgesterde Blauwborst en Baardmannetje. Er werden opmerkelijke aantallen gevonden van Fuut, Krakeend, Meerkoet en Kleine Karekiet. Bij de Fuut werd kolonievorming vastgesteld. Vergelijkingen met eerder gehouden inventarisaties wezen uit, dat rietvogels als Grote Karekiet en Sprinkhaanrietzanger waren verdwenen en Rietzanger en Bosrietzanger in aantal waren achteruit gegaan. De oorzaken van de achteruitgang liggen voor een deel in het gebied door achterstallig rietbeheer. Door verruiging en het opschieten en uitbreiding van struiken en bomen namen bosvogelsoorten toe. Havik, Grote Bonte Specht, Holenduif en Spreeuw vestigden zich als nieuwe broedvogels. De ontwikkelingen in de populaties en de factoren die daarvoor verantwoordelijk zijn, worden in dit rapport behandeld. Voorstellen voor het beheer met speciale aandacht voor het rietbeheer worden uitgewerkt.

1 Inleiding.

Het Staatsbosbeheer heeft in ons land maar liefst 946 objecten in beheer, waarvan zeven binnen het werkgebied van de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken. Een ervan is het object Gooikust, waarvan de totale oppervlakte circa 500 ha. bedraagt. Het gehele gebied valt onder de Natuurbeschermingswet en is in 1974 voor een deel en later in zijn geheel in 1985 als beschermd Staatsnatuurmonument aangewezen.

Het is voor de medewerkers van het Staatsbosbeheer een ondoenlijke zaak om al deze terreinen op flora en fauna te inventariseren. Niet alleen omdat dit een tijdrovende bezigheid is, maar ook omdat voor de vele groepen van organismen een specialistische kennis noodzakelijk is. Het is van groot belang om basismateriaal van alle terreinen te bezitten voordat beheermaatregelen kunnen worden uitgevoerd. Na de ingreep uit te voeren inventarisaties kunnen dan duidelijk maken wat het effect van de uitgevoerde werkzaamheden is.

Geconfronteerd met deze problemen benaderde het Staatsbosbeheer, beheerseenheid Gooistreek de vogelwerkgroep met het verzoek om het object Gooikust gedurende het seizoen 1991 op het voorkomen van soorten en aantallen broedvogels te inventariseren.

2 Ligging, oppervlakte en terreinbeschrijving.

Het onderzoekgebied ligt in de gemeenten Naarden en Huizen op de grens van het Gooimeer. Het is te vinden op de topografische kaarten 25 oost en 26 west (atlasblokken 25-58, 26-41, 26-51 en 26-42). De totale lengte bedraagt 5,7 kilometer en de totale oppervlakte van de geïnventariseerde gebieden ongeveer 190 ha. De uitgestrektheid maakte het noodzakelijk om het gebied op te splitsen in deelgebieden. Dit waren van west naar oost : Ronduit, Zanddijk, Naardermeent, Oud-Valkeveen, Oud-Naarden, Magdaleen en Wolfskamer (Figuur 1).

Ronduit (6 ha.) had als westgrens de oostzijde van het bos dat tegen de bebouwing bij de jachthaven van Naarden ligt. De zuidzijde werd begrensd door de autosnelweg A1, waarover het verkeer dag en nacht voortraast. Het hek aan het begin van de Zanddijk vormde de oostgrens. De rietstrook is er hooguit enkele meters breed en wordt onderbroken door enkele doorgangen naar twee vissteigers. Aan de westzijde is het gebied bijna 200 meter breed en is daar verruigd door grassen en riet. Plaatselijk is daar enige wilgenopslag; in het overige deel van het gebied steken hier en daar ook enkele wilgjes de kop op. Tegen de grens met de Zanddijk is een oppervlakte van circa 400 m² begroeid met Groot Hoefblad. Daaraan grenzend bevindt zich een naar de Zanddijk doorlopend bosje van wilgenopslag. Achter de rietrand is de vegetatie platgeslagen en bestaat daar uit grassen en overjarig riet. De strook tussen deze begroeiing en de rijksweg is met lage grassen begroeid en grotendeels plat door rijsporen. Op de grens met het Naarderbos werden op 19 mei vissers in het water aangetroffen. Het ontbreken van bebording op die plaats was hiervan de oorzaak. Verder werden in het voorjaar tot Oud-Naarden toe op veel plaatsen papieren vlaggetjes in de kleuren wit, rood en blauw (7x10 cm), die aan het riet waren bevestigd, aangetroffen. Waren deze van vistropers?

De **Zanddijk** (14 ha) begon bij het hek aan de westzijde en eindigde bij het hek van het strandje bij Oud-Valkeveen. Voor de westpunt ligt een tientallen meters brede rietstrook met daarvoor een rand van Grote Lisdodde. De breedte van de rietstrook varieert over de rest van het traject van plaatselijk tien meter tot een breed rietland aan de oostzijde. Met lage waterstand en afhankelijk van de wind, bieden de randen uitstekende schuil- en foerageermogelijkheden voor zwanen, ganzen, eenden en steltlopers. Het bosje van Ronduit loopt enkele tientallen meters door in oostelijke richting met hier en daar wat braamopslag. Een groepje wilgjes steekt hier en daar boven de vegetatie uit. De rij hoge en dikke wilgen, die zich over een deel van het traject uitstreckte, werd in de winter van 1991 geveld. Een aantal resten hiervan ligt tegen de rietrand. Rijsporen en houtresten en schorsdelen geven dit deel een volkomen geruïneerd aanzien. Van een zorgvuldig vegetatiekundig beheer is hier beslist geen sprake. Wanneer deze resten niet verwijderd worden

krijgt de oorspronkelijke begroeiing geen kans om zich te herstellen. Plaatselijk zijn langs de rand met een bos- of klepelmaaier wilgenbosjes verwijderd, maar die in het riet zijn gehandhaafd. Tot op circa 400 m. van de oostrand ligt tegen de dijk aan een tientallen meters breed uitlopend moerasbos met hoge wilgen, elzen en op de hoge delen dikke, soms uitgestoelde eiken. Daartussen staan enkele meidoorns en vlieren. In het grote rietveld bevindt zich een groepje hoge wilgen. Voor het raster van Oud-Valkeveen is het moerasbos op zijn breedst met een ondergroei van brandnetels en Hondsdraf. Op de zandige delen van de dijk groeien resten van de vroegere Zuiderzee-flora met soorten als Engels Gras en Kruisdistel. Op twee plaatsen waren rietstroken met een oppervlakte van enkele honderden m² gemaaid.

De polder **Naardermeent** (70 ha.) lag ingesloten tussen de Zanddijk aan de noordzijde, het recreatiepark Oud-Valkeveen en een aantal villa's met grote tuinen aan de oostzijde, de zandweg en de Oostdijk aan de zuidzijde en de autosnelweg A1 aan de westzijde. Het is een graslandgebied, doorsneden met veelal brede sloten, waarin zich een rijke watervegetatie bevindt. Deze sloten zijn omzoomd door smalle rietstrookjes; aan de oostzijde van het gebied zijn het wat bredere rietkragen.

Nog niet alle percelen zijn in eigendom bij Staatsbosbeheer, waardoor het mogelijk is dat er af en toe ongewenste ontwikkelingen plaatsvinden. Aan de westzijde was bijvoorbeeld een perceel opnieuw met gras ingezaaid. Het beheer is hoofdzakelijk op de weidevogels gericht met een extensief graslandgebruik, lage veedichtheden, bemesting met ruwe stalmest en een maaitijd na 15 juni. Het waterregiem wordt door Staatsbosbeheer in nauw overleg met het waterschap aangepast.

Oud-Valkeveen (12 ha.) werd begrensd door het hek van de uitspanning aan de westzijde en de Zuiderzeeweg aan de oostzijde. De Oud-Huizerweg vormde de zuidgrens. Een deel van dit gebied was vroeger een paardenrenbaan.

Er zijn drie delen te onderscheiden. Het eerste is de rietstrook met aan de west- en oostzijde wilgenbosjes en tegen het dijkje aan hoog opgeschoten wilgen. De rietstrook is hooguit 15 meter breed en achter het waterriet grotendeels platgeslagen en overjarig. Tijdens de inventarisaties werd daarin een visbak gevonden met enkele honderden meters snoekbaarsnet. Dit geheel was verscholen weggezet in een vrijgemaakte geul achter de rietrand. In samenwerking met Staatsbosbeheer is het materiaal naar de politie in Naarden gebracht en in beslag genomen. De visstropers waarvan de netten eigendom waren, zijn ondanks intensief surveilleren nooit gepakt. Achter het dijkje ligt een graspolder, dat aan de westzijde zompig is. De twee sloten hebben een rijke watervegetatie. Het beheer bestond uit begrazing door een klein aantal pinken. Tot onze grote verbazing bleek de zuring in dit gebied in het voorjaar met herbiciden te zijn doodgespoten. De voormalige renbaan is omzoomd door eiken met hier en daar Klimop, Pseudo-accacia's en op het dijkje tegen het polderje door eiken, berken en een Pseudo-accacia. Aan de zuidoostzijde bevindt zich een klein parkeerterrein. Het westelijk deel is ingeplant met ongeveer 1 m. hoge eikjes en berkjes, waaronder zich plaatselijk grassen en andere dichte lage vegetatie hebben gevestigd. Het overige deel bestaat eveneens uit loofhout, voornamelijk circa 4 m. hoge Essen met daartussen hier en daar rozenstruiken.

Oud-Naarden (28 ha.) lag tussen de Zuiderzeeweg, de jachthaven Oud-Naarden en het landgoed met de zelfde naam. De waterrietstrook is vrij smal; het overblijvende deel is verruigd en platgeslagen en bevat plaatselijk opslag van braam. Op de overgang naar het hogere deel staan doorgeschooten wilgen en elzen. Verspreid over de hele strook komen hier en daar opgeschoten wilgenbosjes voor, met aan de oostrand een wat groter wilgenbos en eveneens een strook elzen. In dit deel van het gebied was een stukje rietland gemaaid. De strook achter het Gustav Brieglevhuis maakt een verloederde indruk. Er lopen veel paadjes en de bomen zijn beschadigd. De vernielingen worden veroorzaakt door in het huis verblijvende steeds wisselende groepen kinderen, die het gebied als speelplaats gebruiken.

Het Magdaleen (19 ha.) werd gevormd door de smalle strook tussen de jachthaven Oud-Naarden en de gemeentegrens met Huizen. Het fietspad was de zuidgrens. De rietstrook is maximaal twintig meter breed en daarachter ligt een verruigde en platgeslagen strook, begrensd door hoge wilgen, berken, eiken en elzen. Daaronder bevinden zich zomen met wilgenopslag. In het riet staan af en toe jonge wilgen en wilgenbosjes. Aan de oostzijde voorbij het uitzichtpunt groeit overwegend struweel. Op verruigde stukken komen ook braamstruwelen en randjes met Harig Wilgenroosje voor. Tegen het voormalige IJsselmeerpaviljoen aan ligt een klein en vrij druk bezocht strandje. Tegenover het kampeerterein van de NTKC loopt een pad door het riet naar het water.

De Wolfskamer (30 ha.) bestond uit het gebied tussen de gemeentegrens van Huizen en Naarden en de rioolzuiveringsinstallatie en het gebiedje tussen de rioolzuivering en de Huizerpier. De prikeldraadafscheiding van de graslanden werd als zuidgrens aangehouden. Het gebied is een groot grasland met daarop aansluitend de rietstrook. Het westelijk deel van het grasland voorbij de sloot is vrijwel dichtgegroeid met Pitrus. Verspreid staan hier en daar groepjes hoge elzen en wilgen of een wilgenbosje, met in het meest westelijke deel de doorlopende bosschages van het Magdaleen. Van de sloot tot aan de rioolzuivering is het grasland open, al ligt daar wel een klein rietveld in. Wellicht is dit open grasland te danken aan de paarden, waarvan er regelmatig enkele in dit deel rondlopen. Aan de noordoostzijde tegen de rioolzuivering ligt een stukje met Harig Wilgenroosje. Boven de rioolzuivering, tegen het riet is een strook met hoge brandnetels en ook weer Harig Wilgenroosje. Twee vervallen bouwketen en rondslingerend hout ontsieren het gebied bij de sloot. Het oostelijk deel tussen de pier en de rioolzuivering is grotendeels verruigd met Liesgras. Slechts een kleine strook is bedekt door open en laag gras. De oeverstrook met riet is over de gehele lengte tussen de vijf en tien meter breed. Voor de oostzijde ligt een cilandje, dat begroeid is met riet. Van de graslanden zijn nog niet alle delen in beheer bij Staatsbosbeheer.

3 Werkwijze.

De inventarisaties werden uitgevoerd volgens de territoriumkarteringsmethode. Daarbij werden de richtlijnen gevolgd die staan aangegeven in Vogelinventarisatie (Hustings et al. 1985). Ook de criteria die moeten worden aangehouden voor het vaststellen van territoria e.d. werden hieruit overgenomen. Tijdens enkele avondinventarisaties werd een bandrecorder gebruikt voor het opsporen van ralachtigen.

De eerste inventarisaties begonnen eind maart; de laatste eindigden eind juli. (Figuur 2).

Figuur 2. Aantal bezoeken per dagdeel en per maand.

		vroeg	ochtend	middag	avond	maart	april	mei	juni	juli
	ochtend									
Ronduit	11	-	2	1	1	4	3	5	1	
Zanddijk	14	7	6	7	3	10	12	3	6	
Naardermeent	2	5	2	3	1	2	4	2	3	
Oud-Valkeveen	16	4	2	3	2	8	9	3	3	
Oud-Naarden	10	1	1	3	2	3	4	5	1	
Magdaleen	11	2	2	1	2	3	6	4	1	
Wolfskamer	13	4	1	1	2	6	6	3	2	

Uit bovenstaand overzicht blijkt al, dat het aantal bezoeken nogal verschilde. Het minimum was twaalf inventarisatierondes. Voor het vaststellen van de territoria maakt dit geen verschil, want tegelijkertijd wordt het aantal bezoeken noodzakelijk voor de vaststelling groter. Het aantal rondes was ruim voldoende. Het aantal uren lag altijd binnen de norm van 5-25 inventarisatie-uren per 10 ha. en kwam daar bij Ronduit, Zanddijk en Oud-Valkeveen zelfs boven. Als extra investering werd de gehele oever ook vanuit het water geïnventariseerd. Dit gebeurde lopend met gebruikmaking van waadbroeken of lieslaarzen. Tijdens twee rondes werd bovendien naar nesten van Futen en Meerkoeten gezocht.

4 Weeromstandigheden tijdens de inventarisaties.

Het hele inventarisatie seizoen werd gekenmerkt door koud en guur weer. Eind maart was er nog vorst aan de grond. De temperaturen waren vaak laag en de wind hard. Rond 23 mei viel er van 7.15-7.50 maar liefst 8 cm. sneeuw! Al deze factoren waren niet bepaald bevorderlijk voor een optimale zang. Ook werd het water, dat door het ingestelde zomerpeil toch al hoog stond, door de wind opgestuwd, waardoor de randmeerzijde soms niet belopen kon worden en er vanaf de oeverrand geïnventariseerd moest worden.

5 Resultaten.

5-1 Algemeen.

Met in het achterhoofd het idee dat in deze oeverrand het rietvogelgezelschap in grote verscheidenheid en aantallen acte de presence zou geven, toog eenieder op pad. Al tijdens de inventarisaties begon de werkelijkheid zich af te tekenen. Wel veel Kleine Karekieten, maar waar waren de Grote Karekieten, Snorren, Sprinkhaanrietzangers, Rietzangers en de rallen? De waarnemingsintensiteit was hoog genoeg om de invloed van het weer op de zangfrequentie te kunnen ondervangen. Er zouden af en toe in ieder geval op verschillende plaatsen exemplaren moeten zijn gehoord.

Ondanks deze aanhef in mineur overheerste na het einde van het seizoen bij de inventariseurs de gedachte dat het uitvoeren van deze arbeidsintensieve inventarisatie zinvol en leuk was geweest. In totaal werden 1326 territoria cq. broedparen vastgesteld, vertegenwoordigd door 49 verschillende soorten (Bijlage 1). Een broedpaar is in feite een paar, waarvan een nest, eieren of jongen zijn vastgesteld. Om verwarring en onduidelijkheid te voorkomen, wordt in dit verslag aangenomen, dat iedere territoriumhouder een broedpaar vertegenwoordigde.

Wie had er van tevoren gedacht, dat er zoveel Futen en Meerkoeten zouden nestelen? Ook het voorkomen van enkele paren Witgesterde Blauwborsten en een twintigtal Baardmannetjes was een verrassing. Tijdens het uitwerken van de veldkaarten werd duidelijk hoe belangrijk de inventarisaties van de waterzijde waren geweest. Wanneer de resultaten van de landinventarisaties als maat waren genomen, zouden hooguit enkele tientallen paren Futen en Meerkoeten als broedvogel uit de bus zijn gekomen. Men hoorde wel exemplaren roepen of zag baltsende en zwemmende paren en exemplaren. Alleen het noteren van dit soort waarnemingen vanuit het water leverde eveneens een ondertelling op. Exemplaren van de broedparen, maar niet alle, verlieten al ruim voor de nadering de nesten, doken onder en kwamen ver uit de oever weer boven water. Het systematisch afzoeken van de rietoevers naar nesten leverde, naar later bleek, het beste resultaat op. Naar aanleiding van dit soort feiten kan men zich afvragen hoe betrouwbaar broedvogelinventarisaties van grote watergebieden met broedende Futen en ook Meerkoeten zijn. Een voor de hand liggende oplossing als het tellen van paren met jongen gaf bij onze inventarisatie eveneens veel te lage aantallen te zien. Wij kunnen het in Hustings et al. (1985) gestelde ten aanzien van het inventariseren van grote gebieden op het voorkomen van broedparen van de Fuut dan ook volledig onderschrijven.

De mate van verruiging en verbossing van het gebied valt af te leiden uit het aantal ruigte- en bosvogelsoorten dat aanwezig is. Opvallend is het vrijwel ontbreken van kraaiachtigen. Vervolging door jachtgerechtigden zou hiervan weleens de oorzaak kunnen zijn. Het aantal soorten en broedparen van weidevogels was laag. Dit is des te opmerkelijker, omdat de polder Naardermeent als weidevogelreservaat wordt beheerd. Misschien deelt het opgeschoten riet langs de sloten het gebied teveel op in compartimenten. Weidevogels zouden deze stroken kunnen mijden, omdat deze als uitvalsbasis kunnen fungeren voor predatoren.

Waarom soorten als Graspieper met slechts twee paren en de Veldleeuwerik niet werden vastgesteld, is onduidelijk. Er werd weliswaar in de Naardermeent nooit in de vroege ochtend geïnventariseerd, maar vanaf de Zanddijk waar dit wel gebeurde, werden deze soorten evenmin waargenomen. Zouden deze soorten, waarvan in ons land een achteruitgang is vastgesteld, uit dit gebied verdwenen zijn? De Wolfskamer, eveneens geschikt als weidevogelgebied vormt voor de

genoemde vogels geen geschikt biotoop. Het dichtgroeien met Pitrus is niet bevorderlijk voor de steltlopers onder de weidevogels.

5-2 Broedvogels.

1. Fuut 279 paren. Van dit aantal werden tijdens zoekacties op 13 april en 24 mei maar liefst 263 nesten gevonden, waarvan het merendeel met eieren. Er was duidelijk sprake van kolonievorming. In 1983 werd in Noord-Holland nog geen kolonievorming vastgesteld (Leys 1985). Kolonievorming vindt plaats in gebieden waar bij de broedplaatsen wateren met zeer gunstige voedselomstandigheden voorkomen. (Bauer & Glutz von Blotzheim 1966). In het Gooimeer zijn vissoorten als Brasem en Pos zeer talrijk. De nesten lagen in veel gevallen nog geen meter van elkaar. De kolonies werden zonder uitzondering gevonden op plaatsen, waar zich begroeiingsclusters van Kleine Lisodde bevinden. De tussenruimtes tussen deze planten bieden goede mogelijkheden voor nestbouw en het manoeuvreren van de Futen. Dit is een gegeven dat ook in de literatuur wordt vermeld. De plaats van de kolonies is te vinden op de territoriakaarten (zie bijlagen). Rietzones waren als broedplaatsen weinig favoriet. De nesten die in april werden gevonden lagen ver van de plaats, waar de begroeiing aan het open water grensde en waren gesitueerd in de rustige waterzone waar weinig golfslag was. Tijdens de ronde van 24 mei lagen de toen gevonden nesten al veel meer aan de buitenzijde. Op het rieteilandje bij de Huizer Pier werden de nesten aan de oost en zuidoostzijde, dus buiten de door de noordwesten- en westenwind beïnvloede golfslagzone gevonden. Het aantal gevonden eieren per nest staat in onderstaande figuur aangegeven (Figuur 3).

Figuur 3. Aantal eieren van Futen per nest.

1 ei	41	5 eieren	11
2 eieren	45	6 eieren	3
3 eieren	48	7 eieren	1
4 eieren	36	8 eieren	1

Legsels van zeven tot negen eieren schijnen van twee vrouwtjes afkomstig te zijn (Bauer & Glutz von Blotzheim 1966).

2. Wilde Eend 128 paren. Het grootste aantal paren werd vastgesteld in de Wolfskamer. Het achterliggende verruigde grasland met de Pitrus en het rieteiland vormden kenelijk een ideaal broedgebied. De meeste paren met jongen werden dan ook hier gesignaleerd. De concentratie bij het tweede voor deze soort belangrijke gebied -de Zanddijk- was in het grote rietveld gesitueerd. In de Naardermeent waren de rietranden langs de sloten goede broedplaatsen.

3. Krakeend 54 paren. Een zo groot aantal broedparen steeg uit boven de verwachting. Ook hier waren de Zanddijk en de Wolfskamer gebieden die van groot belang waren.

4. Slobeend 1 paar. Slechts één paar was broedvogel. Bij het "territorium" werd een paar met jongen waargenomen. Men zou verwachten, dat er in ogenschijnlijk geschikte gebieden als de Naardermeent en Wolfskamer meer paren zouden zijn opgedoken.

5. Kuifeend 1 paar. Aan de oostzijde van Ronduit vloog een alarmerend vrouwtje op uit de begroeiing. Om verstoring te vermijden werd niet naar het nest gezocht.

6. Havik 1 paar. Aan de oostzijde van de Zanddijk werd de horst van de Havik gevonden.

7. Bruine Kiekendief 2 paren. Met dit aantal komt de relatief drukke Gooikust goed uit de bus. De broedplaatsen bevonden zich in de punt van het rietland bij de Zanddijk en in het riet bij de Wolfskamer.

8. Torenavalk 1 paar. Een nestkast in een hoge wilg bij het Magdaleen bood broedgelegenheid aan deze soort. Het vrijwel ontbreken van oude nesten van kraaiachtigen rond open gebieden zou wel eens de oorzaak van de lage stand kunnen zijn. Wat dat betreft is het omhalen van vrijwel de hele rij oude wilgen langs de Zanddijk geen gelukkige maatregel geweest.

9. Fazant 27 paren. De verruigde delen achter de rand waterriet bleken in de meeste gevallen aantrekkelijk voor de Fazant te zijn. De verdeling over de gehele strook was vrij homogeen. In Ronduit en de Naardermeent ontbrak de soort. Mogelijk zijn in het eerstgenoemde gebied het

verkeer en de smalle oeverstrook daar debet aan. Het effect van verkeer op dichtheden van Fazanten is door Reynen & Foppen (1991) aangetoond. De Naardermeent biedt onvoldoende dekking.

10. Waterral 4 paren. Een teleurstellend laag aantal, vooral ook omdat er buiten het broedseizoen veel meer exemplaren werden gehoord. Het is echter heel goed mogelijk, dat door de geringe roepactiviteit tijdens de inventarisaties een ondertelling heeft plaatsgevonden. Er werden wel wat meer Waterrallen gehoord dan uit het aantal paren blijkt, maar het aantal data was te weinig om aan de criteria te voldoen. Een in de toekomst uit te voeren onderzoek zou misschien grotere aantallen kunnen opleveren.

11. Waterhoen 15 paren. Kennelijk is de oeverstrook met voortdurende golfslag voor een groot deel ongeschikt voor deze soort. Dat er in de Wolfskamer tweederde van het aantal paren voorkomt, is vermoedelijk te danken aan de combinatie rustig water, geschikte dekking, broedgelegenheid en de aanwezigheid van de rioolzuiveringsinstallatie, waar voedsel kan worden gezocht.

12. Meerkoet 145 paren. Van iets meer dan een derde van het aantal broedparen werd het nest gevonden. Concentratiepunten waren de futenkolonies bij de Zanddijk, de uitmonding van de sloot die uit de Wolfskamer komt en het eilandje bij de Huizer Pier. De aantallen aangetroffen eieren per nest staan in onderstaande figuur vermeld (Figuur 4).

Figuur 4. Aantal eieren van Meerkoeten per nest.

één ei	3	zes eieren	5
twee eieren	6	zeven eieren	6
drie eieren	7	acht eieren	2
vier eieren	3	negen eieren	2
vijf eieren	6	tien eieren	1

13. Scholekster 12 paren. Het weidevogelgebied Naardermeent herbergde de meeste paren. Deze zaten regelmatig over het gebied verspreid. Zelfs in het kleine poldertje van Oud-Valkeveen kwam nog een paar voor. Verder was er een paar in de Wolfskamer aanwezig.

14. Kievit 23 paren. De meeste paren kwamen voor op de Naardermeent, waar een cluster van vijf paren op een opnieuw ingezaaid perceel grasland werd gevonden. De Wolfskamer bevatte zes broedparen. Het dichtgroeien van dit gebied met Pitrus maakt het steeds meer ongeschikt voor weidevogels.

15. Watersnip 2 paren. De zompige Wolfskamer was het enige gebied waar deze soort voorkwam.

16. Grutto 6 paren. Het totale bestand was op de Naardermeent te vinden. In principe is echter ook de Wolfskamer voor deze soort geschikt.

17. Tureluur 1 paar. Alleen op de Naardermeent werd nog een paar gevonden. Het opzetten van de waterstand en het creëren van slikachtige randjes langs de sloten zal de Tureluur en andere weidevogels bevoordelen.

18. Holenduif 1 paar. Het enige paar dat werd vastgesteld, bezette een broedplaats in een groepje wilgen in de Wolfskamer.

19. Houtduif 10 paren. Oud-Valkeveen werd door de helft van het aantal vastgestelde broedparen bezet. Twee ervan broedden in wilgenstruwelen langs de oever, de rest in het jonge bos.

20. Koekoek 6 paren. De Koekoek was goed vertegenwoordigd. Het territorium van een van de broedparen van het Magdaleen liep door tot in de Wolfskamer. De Kleine Karekiet, die met een hoge dichtheid aanwezig was, vormde voor de Koekoek een uitstekende waardvogel.

21. Grote Bonte Specht 1 paar. Het oostelijk deel (moerasbos) van de Zanddijk vormde het broedgebied van dit paar.

22. Graspieper 2 paren. Een paar bezette een territorium dichtbij het veldje met Groot Hoefblad bij Ronduit. Het andere hield zich op in het poldertje bij Oud-Valkeveen.

23. Witte Kwikstaart 4 paren. Alleen het westelijk deel van het inventarisatiegebied was bezet en wel de Zanddijk, Naardermeent en Oud-Valkeveen.

24. Winterkoning 26 paren. De Zanddijk was voor deze soort een bolwerk. Vooral het moerasbos in het oostelijk deel daarvan vormde een favoriet gebied.

25. Heggenus 15 paren. Behalve de Naardermeent waren alle gebieden bezet. De Zanddijk en Oud-Naarden waren gebieden waarin een wat hogere dichtheid werd gevonden.
26. Zanglijster 4 paren. Op de Zanddijk en Oud-Naarden na, werden geen broedparen vastgesteld. Het is vrij onwaarschijnlijk dat er bij een zo hoge inventarisatiefrekwentie zang is gemist. Er waren dan ook geen losse waarnemingen of te weinig waarnemingen voor het vaststellen van een territorium.
27. Merel 53 paren. Voor de nauw verwante Merel was het gebied kennelijk meer geschikt, getuige het vrij grote aantal broedparen. In alle gebieden waarin voldoende bosjes waren, was de soort vertegenwoordigd.
28. Witgesterde Blauwborst 3 paren. Het voorkomen van deze soort was een grote verrassing. Territoria werden alleen bij de Zanddijk en Ronduit gesignaleerd. Twee ervan lagen op de grenzen van de telgebieden dicht bij elkaar. Het aantal waargenomen zingende exemplaren was groter, maar voldeed niet aan de criteria.
29. Roodborst 11 paren. Hoewel Oud-Naarden ogenschijnlijk een geschikt terrein leek te vormen, kwamen er geen paren voor. Er werd wel af en toe zang vastgesteld, afkomstig van exemplaren die in het aangrenzende bos hun territorium hadden.
30. Kleine Karekiet 211 paren. Na de Fuut was de Kleine Karekiet de talrijkste soort, die over de hele oeverlengte voorkwam. In de verruigde delen achter het waterriet werden bij hoge uitzondering enkele paren gevonden.
31. Bosrietzanger 12 paren. Het achterland is al te veel verruigd om nog een aantrekkelijke habitat voor deze soort te bieden. Langs de Zanddijk en bij Ronduit boden opschietende struikjes nog mogelijkheden. Met een nieuwe successie waarin een soort als het Harig Wilgenroosje een kans krijgt ziet de toekomst er voor de Bosrietzanger er wat rooskleuriger uit.
32. Rietzanger 10 paren. Van de tien paren die het gebied bevolkten, hielden zich er acht in het grote rietveld bij de Zanddijk op. De Rietzanger is een soort waarvan de populatie in Nederland angstwekkend hard achteruit gaat.
33. Zwartkop 17 paren. Deze bosvogelsoort was in alle gebieden met bosjes of bosschages van enige omvang aanwezig.
34. Tuinfluiser 17 paren. Het zelfde kan van de Tuinfluiser worden opgemerkt.
35. Grasmus 7 paren. Deze soort moet het meer hebben van vrij hoge pioniersbegroeiingen en braamstruwelen en was daardoor in kleiner aantal, maar wel regelmatig verspreid aanwezig.
36. Fitis 49 paren. De Zanddijk, Oud-Valkeveen en Magdaleen hadden de meeste territoria. De bosjes met grasachtige ondergroei waren de meest bezette plaatsen.
37. Tijftjaf 28 paren. Tijftjaffen zaten op de plaatsen in de gebieden, waar de bosvorming begint door te zetten en kunnen daar als de oecologische vervanger van de Fitis worden beschouwd.
38. Koolmees 16 paren. Niet op alle plaatsen waar Koolmezen werden gelokaliseerd waren holten in bomen aanwezig. Er is daar gebruik gemaakt van holten en spieten die op andere plaatsen beschikbaar waren.
39. Pimpelmees 19 paren. In feite geldt het zelfde voor deze soort. In een paal van het parkeerterreintje tegenover de zomerhuisjes bij Oud-Valkeveen werd een nest gevonden.
40. Matkop 1 paar. Er werd behalve op de plaats waar het territorium was gesitueerd, op meer plaatsen zang geconstateerd. Dit leidde echter niet tot het vaststellen van meer broedparen. Wanneer de wilgen, elzen en andere bomen in het vervalstadium komen, ontstaan er voor de Matkop gunstige situaties.
41. Staatmees 2 paren. Op Oud-Naarden en het Magdaleen werden territoria vastgesteld.
42. Baardmannetje 21 paren. De Zanddijk sprong er met acht paren duidelijk boven de andere gebieden uit. De overjarige met riet bedekte delen vormden een "bolwerk". Alleen Ronduit onderscheidde zich, zoals bij meer soorten door het ontbreken van broedparen.
43. Boomkruiper 2 paren. De schorsdelen van overjarige wilgen vormen ideale broedplaatsen voor deze soort. Vooral wanneer er nog meer van dit soort bomen in de omgeving voorkomen, die als voedselbron worden gebruikt, is de kans op het broeden van Boomkruipers aanwezig.
44. Rietgors 59 paren. Hoewel het aantal paren redelijk groot was, is het toch minder dan aanvankelijk werd verwacht. Het oude riet en de platgeslagen delen daarin zijn waarschijnlijk al zo

ontoegankelijk, dat de Rietgors er geen brood meer in ziet om zich daar te vestigen.

45. Vink 3 paren. De Vink bos- en boombewoner bij uitstek vestigde alleen territoria in het moerasbos van de Zanddijk en het bosgroepje op het Magdaleen. Bij Oud-Naarden waren er wel zangposten, maar de territoria bevonden zich op het landgoed.

46. Spreeuw 1 paar. Een spreeuwennest werd in een oud spechtengat op het Magdaleen gevonden.

47. Zwarte Kraai 3 paren. Het is niet duidelijk of de vervolging door jachtgerechtigden of andere oorzaken verantwoordelijk waren voor de lage stand.

48. Ekster 3 paren. Idem.

49. Vlaamse Gaai 7 paren. Deze soort zag kans om zich hier en daar te vestigen, waarbij het Magdaleen opvalt door een wat groter aantal.

5-2 Niet-broedvogels.

In deze paragraaf zijn alle losse waarnemingen opgenomen die door de inventarisators werden opgetekend. Verder ook de waarnemingen van vogels, die weliswaar territoriaal gedrag vertoonden, maar niet aan de criteria voldeden om voor een broedegeval in aanmerking te komen.

Daarnaast nog waarnemingen van vogels, die net buiten de inventarisatiegebieden hun nest of territorium hadden. Voor zover niet anders vermeld werden eenden, ganzen en zwanen in het randmeer waargenomen.

1. Aalscholver. Geregeld werden foeragerende en langsvliegende exemplaren gesignaleerd. Soms met honderden tegelijk, zoals op 19 mei, toen in de vroege ochtend binnen korte tijd 400 exemplaren in oostelijke richting vlogen. Er werd ook een aantal dode exemplaren in het riet aangetroffen, nl. op 24 mei bij Ronduit een exemplaar, 24 mei Oud-Valkeveen een exemplaar, 8 juni idem en op 25 mei bij de Wolfskamer een exemplaar.

2. Blauwe Reiger. Hoewel in de onmiddellijke omgeving geen kolonie aanwezig is, werden geregeld exemplaren gezien nl. 24 mei bij Ronduit een exemplaar overvliegend, 29 juni idem, 30 maart t.h.v. de Zanddijk vijf exemplaren overvliegend, 13 april een exemplaar idem, 15 april een exemplaar opvliegend uit het rietland, 5 mei een exemplaar foeragerend langs een slikrand, 14 mei idem, 19 mei een exemplaar richting oost, twee exemplaren richting west, 25 mei twee exemplaren overvliegend. Op de Naardermeent zocht op 19 mei een exemplaar voedsel, 16 juli drie exemplaren idem. Bij Oud-Naarden vlogen op 2 juni twee exemplaren over en bij het Magdaleen op 21 juni een exemplaar. De Wolfskamer was zeer in trek. Op 30 mei een foeragerend exemplaar, 4 mei idem, 24 mei vier exemplaren idem, 25 mei twee adulte en vier jonge exemplaren rustend, 30 juni acht exemplaren voedselzoekend, 7 juli twaalf exemplaren idem. Met name de oostzijde van de rioolzuiveringsinstallatie is belangrijk voor rustende exemplaren. De slootrand achter de struweelzijde bij het raster ligt uit de wind en wordt ook buiten het broedseizoen, door aantallen die maxima kunnen bereiken van 25 exemplaren, gebruikt.

3. Purperreiger. Op 19 mei werd een exemplaar bij de Zanddijk gezien.

4. Lepelaar. 10 april Wolfskamer een overvliegend exemplaar. Op 25 mei werd door alle inventarisators een exemplaar gezien, dat in oostelijke richting vloog. Aan het eind van de ochtend werd dit exemplaar ook terugvliegend waargenomen.

5. Wintertaling. De waarnemingen stammen hoofdzakelijk uit eind maart en begin april: 1 april Ronduit tien exemplaren, 23 maart Zanddijk twee exemplaren, 30 maart vier paren, 16 juli vier exemplaren, Magdaleen 24 maart twee exemplaren, 29 maart een exemplaar, 14 april twee exemplaren, Wolfskamer 24 maart zes exemplaren, 29 maart vier paren, 14 april twee exemplaren.

6. Zomertaling. Ronduit 24 maart een exemplaar richting west, Zanddijk 9 maart een mannetje. Wellicht was er een broedegeval in de omgeving.

7. Krakeend. Ronduit 17 mei 13 exemplaren, 5 juni acht exemplaren, Zanddijk 19 mei 27 exemplaren, 26 juli 20 exemplaren, Naardermeent 21 juli zes exemplaren op grasland, Oud-Valkeveen 22 juni 71 exemplaren voor het strandje.

8. Slobeend. Oud-Valkeveen 8 juni een exemplaar, Wolfskamer 10 april een exemplaar.

9. Kuifeend. Zanddijk 24 mei een exemplaar, Oud-Valkeveen 2 juli 9 exemplaren richting west, Wolfskamer 22 juni drie exemplaren richting west.

10. Tafeleend. Magdaleen 18 mei een exemplaar.
11. Brilduiker. Enkele zeer late waarnemingen. Ronduit 24 mei een mannetje in westelijke richting vliegend, 25 mei vier exemplaren foeragerend, Oud-Naarden 25 mei twee exemplaren richting oost.
12. Bergeend. Gedurende het hele seizoen werden exemplaren in alle gebieden waargenomen. Kennelijk waren dit niet-geslachtsrijpe dieren en/of ongepaarde exemplaren. Alleen de maxima en bijzonderheden per gebied worden hier vermeld. Ronduit 6 april twee paren, 9 juni twee exemplaren opvliegend uit het riet en even later daar in de omgeving weer landend, Zanddijk 30 maart acht exemplaren, Naardermeent 17 mei 13 exemplaren, recreatievijver Oud-Valkeveen 30 april twee exemplaren, Oud-Valkeveen 5 april elf exemplaren, waarvan vier baltsend, Oud-Naarden 25 mei 19 exemplaren, Magdaleen 24 mei twintig exemplaren, Wolfskamer 19 mei zes exemplaren. Op 22 juni daar een paar met zes jongen.
13. Grauwe Gans. Zanddijk 29 maart acht exemplaren op slikje, 9 mei 21 exemplaren, 19 mei acht exemplaren, 25 mei 18 exemplaren aanvliegend uit het Vechtplassengebied, 11 juni een paar met twee vliegvlugge jongen, een paar met een vliegvlug jong, Naardermeent 16 juli 150 exemplaren foeragerend, 21 juli 291 exemplaren idem, Oud-Valkeveen 8 juni een exemplaar richting west, Magdaleen 18 mei 12 exemplaren.
14. Knobbelzwaan. Het hele seizoen door werden exemplaren gesignaleerd. Alleen het maximum aantal dat per gebied is waargenomen en eventuele bijzonderheden worden hier vermeld. Meer informatie is te vinden in het verslag van het knobbelzwanenonderzoek, dat in 1991 werd uitgevoerd (Van de Weijer 1992). Ronduit 8 juni 21 exemplaren, Zanddijk 19 mei 52 exemplaren, 23 juni 32 exemplaren, waaronder een exemplaar met een gele halsband, Naardermeent 13 april een exemplaar, Oud-Valkeveen 8 juni 138 exemplaren, Oud-Naarden 2 juni acht exemplaren, Magdaleen 18 mei 32 exemplaren, Wolfskamer 24 mei 85 exemplaren, 25 mei 32 exemplaren slapend achter het eilandje.
15. Buizerd. In de gebieden Ronduit, Zanddijk en Naardermeent werden het hele seizoen Buizerds gezien. Op 19 mei hield een exemplaar zich boven het nest aan de Zanddijk op, waarop in 1990 was gebroed. In een van de aanliggende gebieden moet een broedgeval zijn geweest. Dat is waarschijnlijk ook het geval geweest op het landgoed Oud-Naarden; op 9 juni werd daar een exemplaar gezien dat met een prooi vloog.
16. Ruigpootbuizerd. Langs de Zanddijk vloog op 13 april een exemplaar in oostelijke richting.
17. Sperwer. Zanddijk 13 april een jagend exemplaar, Wolfskamer 10 april, 21 mei, 25 mei en 21 juni een jagend exemplaar. Deze waarnemingen wijzen in de richting van een broedgeval in de omgeving.
18. Havik. Op het landgoed Oud-Naarden heeft vermoedelijk een paar gebroed. Er werden geregeld waarnemingen in de omgeving gedaan, waarvan een met een baltsend exemplaar op 29 maart. Deze waarnemingen staan los van die van het nest bij de Zanddijk.
19. Wespendif. Zanddijk 27 april een exemplaar, 2 juli een exemplaar foeragerend, Oud-Naarden 25 mei een exemplaar richting oost, 24 juni een exemplaar cirkelend, Wolfskamer 25 mei een exemplaar richting oost. Het zelfde exemplaar als dat van Oud Naarden?
20. Bruine Kiekendief. In alle gebieden foeragerende exemplaren afkomstig van de broedparen.
21. Blauwe Kiekendief. Magdaleen 27 juni een overvliegend mannetje.
22. Torenavalk. In de omgeving van de Naardermeent en de Wolfskamer werden regelmatig foeragerende exemplaren waargenomen. Het laatstgenoemde gebied is het voedselgebied van het paar in het Magdaleen.
23. Waterral. Magdaleen 26 januari op drie plaatsen roepende exemplaren, op 6 juli op één plaats een exemplaar. Wolfskamer 30 april een roepend exemplaar. Verder waren er ook in andere gebieden af en toe roepende exemplaren. Het aantal waarnemingen was onvoldoende voor een groter aantal territoria.
24. Regenwulp. Zanddijk 13 april een exemplaar richting oost, 14 april idem.
25. Grutto. Af en toe één tot vier overvliegende exemplaren. Op 19 mei op een slikje bij de Zanddijk drie exemplaren.
26. Porseleinhoen. Wolfskamer op 29 maart, 18 mei en 19 mei een roepend exemplaar. Waarschijnlijk was daar net als in voorgaande jaren een broedpaar aanwezig. De waarnemingen voldeden niet

aan het criterium.

27. Meerkoet. Grote aantallen: Zanddijk 7 juni 288 exemplaren, 23 juni 244 exemplaren, Oud-Valkeveen 22 juni 116 exemplaren bij het strandje.
28. Scholekster. Over alle gebieden vlogen af en toe wel een of meer exemplaren of er waren er op slikjes foeragerend aanwezig. Op 29 april bevonden zich 30 exemplaren op een slaappleats bij de Zanddijk/grens Ronduit langs de oeverrand.
29. Zilverplevier. Wolfskamer 21 mei een overvliegend exemplaar.
30. Goudplevier. Zanddijk 13 april een exemplaar richting oost.
31. Bontbekplevier. Oud-Valkeveen 6 mei een exemplaar op het strandje.
32. Kleine Plevier. Oud-Valkeveen 22 juni een exemplaar idem.
33. Watersnip. Zanddijk 30 maart op drie plaatsen exemplaren langs de oever.
34. Oeverloper. Oud-Valkeveen 6 mei een exemplaar, 18 en 19 mei vijf exemplaren foeragerend, 25 mei drie exemplaren idem, Oud-Naarden 30 april een exemplaar.
35. Tureluur. Zanddijk 19 mei twee exemplaren op een slikje, Naardermeent 19 mei vier exemplaren foeragerend, Oud-Valkeveen 18 mei een exemplaar foeragerend in het poldertje, 8 juni idem, Wolfskamer 21 mei drie exemplaren foeragerend in het grasland, 25 mei een exemplaar overvliegend.
36. Zwarte Ruiter. Oud-Valkeveen 24 mei een exemplaar bij het strandje, 22 juni een exemplaar overvliegend.
37. Groenpootruiter. Zanddijk 25 mei een exemplaar op het strandje.
38. Krombekstrandloper. Oud Naarden 25 mei drie exemplaren laag over het water richting oost.
39. Kempiaan. Magdaleen 25 mei een exemplaar richting west.
40. Grote Mantelmeeuw. Oud-Valkeveen 22 juni een onvolwassen exemplaar rondvliegend.
41. Kleine Mantelmeeuw. Zanddijk 24 mei een foeragerend exemplaar.
42. Zilvermeeuw. Ronduit 23 maart negen exemplaren op slikje, 8 juni twee exemplaren, 29 mei een exemplaar, Zanddijk 30 april vier exemplaren, Oud-Naarden 25 mei een exemplaar, Wolfskamer 25 mei twee exemplaren.
43. Kokmeeuw. Gedurende het hele seizoen tientallen en soms honderden foeragerende exemplaren.
44. Zwarte Stern. Zanddijk 23 juni vier foeragerende exemplaren boven algenveld, Wolfskamer 22 juni 67 exemplaren voedselzoekend boven de vaargeul.
45. Visdief. Af en toe foeragerende exemplaren. Maximum op 22 juni, toen zich voor de Wolfskamer 140 exemplaren ophielden.
46. Holenduif. Zanddijk 24 mei een exemplaar richting Zuidelijk Flevoland, 23 juni een exemplaar overvliegend, Oud-Valkeveen 18 mei twee exemplaren richting oost, Oud-Naarden 30 april een exemplaar, Magdaleen 26 april vier exemplaren bij een kast achter het voormalige IJsselmeerpaviljoen, Wolfskamer 30 juni acht exemplaren richting Zuidelijk Flevoland.
47. Houtduif. Geregeld enkele exemplaren. Maxima: Naardermeent 19 mei tientallen exemplaren foeragerend, Wolfskamer 29 maart 25 exemplaren foeragerend.
48. Bosuil. Het hele seizoen een paar rond St. Michael. Bij de Wolfskamer op 22 juni een foeragerend exemplaar.
49. Ransuil. Magdaleen 25 mei roepende jongen bij het voormalige IJsselmeerpaviljoen. Op 9 juni daar twee vliegvlugge jongen. Wolfskamer 25 mei een roepend exemplaar op de gemeentegrens bij het Magdaleen. In de jaren zestig hield zich in deze hoek geregeld een broedpaar op.
50. Gierzwaluw. De oevers werden vrij regelmatig als foerageergebied gebruikt. De maximale aantallen waren: Ronduit 24 mei 40 exemplaren, Zanddijk 31 mei 200 exemplaren, Oud-Valkeveen 30 mei 100 exemplaren. De eerste waarneming was op 26 april, toen zes exemplaren overvlogen.
51. Winterkoning. Op de overgangen naar de aangrenzende bosgebieden werden over de hele lengte enkele tientallen exemplaren waargenomen.
52. Grote Lijster. Oud-Valkeveen 12 april resp. zeven en drie exemplaren richting oost.
53. Kramsvogel. Wolfskamer 14 april twee exemplaren.
54. Zanglijster. Ronduit 30 april een exemplaar opvliegend uit het riet. Zanddijk 13 april trek van zestien en vier exemplaren richting oost, 15 april, Oud-Valkeveen 13 april negen exemplaren richting

- oost,Oud-Naarden 18 mei vijf zingende exemplaren,
55. Belflijster. Zanddijk 27 april een mannetje foeragerend,Oud-Valkeveen 12 april drie exemplaren,13 april een mannetje opvliegend.
56. Tapuit. Zanddijk 17 mei drie exemplaren,19 mei een exemplaar,24 mei drie exemplaren,25 mei een exemplaar.
57. Roodborsttapuit. Ronduit 6 april een exemplaar,Wolfskamer 29 maart een exemplaar.
58. Gekraagde Roodstaart. Oud-Valkeveen 6 mei een zingend exemplaar.
59. Zwarte Roodstaart. Wolfskamer,een zingend exemplaar in vrouwtjeskleed werd op 14 april op het terrein van een aangrenzende handel in bouw materiaal gezien.
60. Nachtegaal. Magdaleen 9 juni een zingend exemplaar.
61. Witgesterde Blauwborst. Oud-Valkeveen 30 mei een exemplaar zingend,Oud-Naarden 6 mei idem.
62. Roodborst. Oud-Naarden,exemplaren met territoria in het aangrenzende bos zongen ook in het riet.
63. Sprinkhaanrietzanger. Magdaleen 29 juni een zingend exemplaar.
64. Snor. Zanddijk 29 april een zingend exemplaar.
65. Grote Karekiet. Ronduit 9 juni een zingend exemplaar.
66. Bosrietzanger. Magdaleen 25 mei een zingend exemplaar,21 juni zang van vier exemplaren,Wolfskamer 25 mei een exemplaar zingend,7 juni idem.
67. Rietzanger. Ronduit,maximum op 10 juni met zang van 10 exemplaren,voornamelijk in delen waar riet en kruiden gemengd voorkwamen. Verder op 29 juni negen exemplaren zingend. Bij Oud-Valkeveen en Oud-Naarden in de laatste week van mei zang van één of twee exemplaren.
68. Braamsluiper. Oud-Valkeveen 26 mei een exemplaar zingend.
69. Bonte Vliegenvanger. Oud-Valkeveen 30 mei een zingend exemplaar. In het aangrenzende zomerhuisjespark werd gebroed.
70. Zwarte Mees. Oud-Naarden 30 april een zingend exemplaar.
71. Kuifmees. Oud-Valkeveen 29 maart een exemplaar zingend,Wolfskamer 6 juli een troepje rondzwerfend.
72. Glanskop. Oud-Valkeveen 29 maart een zingend exemplaar,12 april idem. Verder ook af en toe op het landgoed Oud-Naarden gehoord en op 12 april een exemplaar in de struikjes tussen het riet.
73. Matkop. Oud-Naarden 12 april een exemplaar zingend.
74. Staartmees. Zanddijk 9 juni tien exemplaren.
75. Boomklever. Oud-Valkeveen 22 en 29 april een exemplaar.
76. Boomkruiper. Oud-Valkeveen af en toe een exemplaar rond de Zuiderzeeweg.
77. Appelvink. St.Michael 13 april een exemplaar.
78. Groenling. Ronduit 30 april een exemplaar richting oost,Zanddijk 13 en 30 april een exemplaar richting oost,Oud-Naarden 30 april een exemplaar richting oost,Wolfskamer 10 april een exemplaar richting oost,13 april idem.
79. Putter. Zanddijk 13 april een exemplaar foeragerend.
80. Kneu. Ronduit 13 april twee exemplaren richting oost,Zanddijk 27 april vijf exemplaren foeragerend,24 mei een exemplaar,Wolfskamer 30 april zes exemplaren richting oost.
81. Barmsijs. Wolfskamer 10 april een overvliegend troepje richting oost.
82. Goudvink. Oud-Valkeveen 26 april een paartje langs de Huizerweg.
83. Kruisbek. St. Michael 29 maart drie exemplaren,Oud-Valkeveen 2 juli een exemplaar richting oost.
84. Keep. Wolfskamer 10 april een exemplaar.
85. Spreeuw. Ronduit 8 juni 95 exemplaren foeragerend,Naardermeent 13 april 37 exemplaren idem,Oud-Valkeveen 2 juni 16 exemplaren idem,Wolfskamer 30 juni 235 exemplaren.
86. Wielewaal. Oud-Valkeveen 27 april een exemplaar in wilgenbosje,Magdaleen 25 mei een exemplaar bij het voormalige IJsselmeerpaviljoen. Enige tijd later bij het uitzichtpunt Magdaleen.
87 Zwarte Kraai. Af en toe exemplaren rondscharrelend in alle gebieden. Het maximum was 67 exemplaren op 22 juni bij de Wolfskamer.

88. Kauw. Ronduit 30 april 12 exemplaren foeragerend in de wegberm, Naardermeent 19 mei tientallen exemplaren foeragerend, Zanddijk 24 mei vier geschoten exemplaren ! Een zinloze maatregel. Oud-Valkeveen 19 mei 25 exemplaren rondvliegend, Wolfskamer 30 april 12 exemplaren in ochtendschemer opvliegend uit het riet. Slaapplaats? 24 mei 42 exemplaren foeragerend, 22 juni 62 exemplaren in het donker opvliegend.
89. Ekster. Opvallend weinig waarnemingen. Zanddijk 25 mei een doodgeschoten exemplaar. Magdaleen af en toe één of twee exemplaren.

5-3 Andere faunistische en floristische waarnemingen.

Zoogdieren.

1. Ree. Zanddijk. Geregeld daar gesignaleerd. Maximum zes exemplaren op 30 maart. Verder meestal één tot drie exemplaren. Oud-Valkeveen 25 maart zeven exemplaren, 5 april vier exemplaren, Oud-Naarden 25 maart twee exemplaren in het riet. Op 12 april, 30 april en 2 juni een exemplaar. Magdaleen 19 mei een exemplaar, 24 mei een verdronken exemplaar, Wolfskamer 14 april, 30 april en 22 juni een exemplaar.
2. Vos. In het oostelijk deel bij Oud-Valkeveen werd op 13 april een vossenbouw gevonden. Er werden ook uitwerpselen aangetroffen. Op 7 juni werd door jagers een exemplaar waargenomen. Bij Oud-Naarden werden op 25 maart uitwerpselen gevonden.
3. Kat. Bij Oud-Valkeveen werd op 13 april een zeer grote verwilderde kat gezien. Het dier was groenbruin gekleurd en had een donkerbruin/zwart gestreepte staart.
4. Haas. Deze soort werd geregeld waargenomen. Maxima per gebied: Ronduit drie exemplaren, Zanddijk zes exemplaren, Naardermeent negen exemplaren, Oud-Valkeveen drie exemplaren, Wolfskamer een exemplaar.
5. Konijn. Evenals de vorige soort geregeld waargenomen. Maxima: Ronduit drie exemplaren, Zanddijk idem, Oud-Valkeveen idem, Oud-Naarden idem, Magdaleen een exemplaar.
6. Egel. Zanddijk 30 maart sporen van een exemplaar, Magdaleen 25 mei een exemplaar, Wolfskamer 7 juli twee exemplaren.
7. Spitsmuis spec. Op 29 juni werd in het riet een exemplaar gehoord.
8. Watervleermuis. Oud-Valkeveen 12 april een exemplaar boven het water jagend.

Slakken.

Wijngaardslak. Op 22 juni werden drie levende exemplaren aan de oostzijde van Oud-Valkeveen ontdekt. Een zoekactie, die enkele dagen later werd gehouden, leverde ruim twintig levende exemplaren op. Ook werden oude huisjes en ei-afzettende Wijngaardslakken gevonden. Deze vindplaats was tot op dat moment onbekend. Het is bovendien de meest levensvatbare populatie van het Gooi, waarvan alleen bij het Corversbos in Hilversum (uitgezet in de jaren zeventig) en het Kalkterreintje bij Crailo nog exemplaren voorkomen (med. R. Moolenbeek).

Amfibieën.

Groene Kikker spec. Op 22 mei werd in het zompige deel van de Wolfskamer een exemplaar gezien.

Vissen.

Brasem. In mei werden over de hele strook aan de buitenrand van het riet vele duizenden exemplaren gezien, waarvan de meesten aan het paaien waren. Vele honderden waren door het riet

beschadigd en er dreven vele tientallen dode exemplaren.

Vlinders.

Koolwitje. Zanddijk 13 april zes exemplaren.

Kleine Vos. Zanddijk 13 april een exemplaar en op 25 mei tientallen rupsen op brandnetels, 2 juli een exemplaar. Oud-Valkeveen 2 juli een exemplaar.

Dagpauwoog. Zanddijk 13 april een exemplaar.

Planten.

Gevlekte Rietorchis. Ronduit 29 juni vele tientallen exemplaren bloeiend, Oud- Naarden 23 juni enkele exemplaren idem, Magdaleen 21 juni een exemplaar idem aan de oostzijde.

6. Populatieontwikkelingen.

6-1 Over het hele gebied.

Om inventarisaties met elkaar te kunnen vergelijken is het noodzakelijk om te weten wat voor methode is gebruikt en wat de criteria zijn geweest om territoria vast te stellen. Als dit niet bekend is ontstaat er een probleem en kunnen de verzamelde gegevens moeilijk op waarde worden geschat. Gelukkig zijn er van het hele gebied uit vijf verschillende jaren cq. periodes broedvogel-inventarisaties voorhanden, waardoor het in veel gevallen toch mogelijk bleek trends vast te stellen. Bovendien zijn er soms in dezelfde, maar ook in andere jaren inventarisaties uitgevoerd in de deelgebieden, waarbij wel de noodzakelijke informatie aanwezig was. In deze paragraaf worden, als de gegevens dit toelaten, de ontwikkelingen in het gehele gebied en de deelgebieden gescheiden en per soort behandeld. Externe en interne algemene invloeden zouden in beide beschrijvingen in de trends weerspiegeld moeten worden. Onvolkomenheden in de inventarisaties eveneens. Van de 65 in de periode 1965-1991 vastgestelde soorten broedvogels, gingen er negentien vooruit, elf achteruit en bleven er vijftien constant. Van twaalf soorten kon geen trend worden vastgesteld en er verschenen acht nieuwe soorten.

Voor het gehele gebied geldt, dat een aantal watervogels is afgenomen en een aantal andere is toegenomen. Bij de rietvogels heeft zich een zelfde ontwikkeling voorgedaan. De bosvogels namen vrijwel zonder uitzondering toe. De weidevogelstand lijkt vrij constant te zijn gebleven. Een overzicht van de inventarisatieresultaten van 1965-1991 is te vinden in bijlage 2. In de publicatie van Vons (1990) staan een aantal storende fouten, die een volkomen verkeerd beeld van de situatie geven. Deze fouten staan in de tabellen 2 en 3. De volgende correcties dienen te worden uitgevoerd.

	oost	west	totaal
In tabel 2 Bruine Kiekkendief	3-5=1	2=1	5-7=2
Waterral	4=3-5	-=2	4=5-7
Sprinkhaanrietzanger	24=4	8=-	32=4
Bosrietzanger	112=24	75=8	187=32

83-85   85-87

In tabel 3 Tuinfluiter   210 = ± 10   187 = ± 10

De ontwikkelingen per soort zijn als volgt:

Fuut Een van de weinige soorten die spectaculair is toegenomen, is de Fuut. Dit is een ontwikkeling die voor het hele land geldt. De landelijke telling in 1983 leverde alleen al voor Noord-Holland een verdubbeling van het aantal broedparen op (Leys 1983). Een goede visstand en gunstige plekken om te kunnen broeden zijn de voornaamste factoren. De Gelder (1986) meldt als oorzaak van de toename in het Gooimeer de beëindiging van surfactiviteiten. Of de reproductie ook hoog is, is tijdens het broedvogelonderzoek 1991 niet nagegaan. Met als uitgangspunt, dat elk paar tenminste kans heeft gezien twee jongen groot te brengen, zouden er dan in juli minimaal 800 Futen op het Gooimeer aanwezig geweest moeten zijn. Geen van de waarnemers maakte melding van dergelijke aantallen. Een speciaal op dit facet gericht onderzoek kan wellicht opheldering verschaffen. De watersport- en surfactiviteiten komen gelijktijdig met het broedseizoen op gang. Meer onderzoek gegevens zijn noodzakelijk om een adequaat beleid te kunnen voeren met betrekking tot de grootte van een recreatieve zone.

Krakeend Eveneens een soort die, zoals overal elders in ons land een positieve ontwikkeling doormaakt. De toegenomen verruiging van de rietstrook zorgt voor een uitstekende broedplaats.

Slobeend In de periode 1969/1970 werd voor het gehele gebied nog een dichtheid van 1,0-5,5 paren per 100 ha. gevonden. Omgerekend voor het tijdens het hier beschreven onderzoek onderzochte gebied is dat bijna 2-9 paren. Het lijkt erop dat er een achteruitgang heeft plaatsgevonden. Potentieel geschikte terreinen zijn de Naardermeent en de Wolfskamer.

Kuifeend Deze soort werd voor 1991 nooit als broedvogel vastgesteld.

Havik Het nest waar vorig jaar een Buizerd op broedde, was nu bezet door een Havik. Het is een nieuwe soort voor het gebied.

Bruine Kiekendief Tot de periode 1983-1988 werd nog geen enkel broedpaar gemeld. Voor 1983-1985 wordt een broedpaar opgegeven en van 1985-1987 5-7 paren. De laatstgenoemde opgave lijkt vrij onwaarschijnlijk en is vermoedelijk gebaseerd op een pleksgewijze en niet integraal uitgevoerde inventarisatie met uiteenlopende data.

Patrijs Er werden geen Patrijzen meer in het gebied aangetroffen. Tussen 1965 en 1979 moeten volgens de opgaven 2-5 paren aanwezig zijn geweest. De Naardermeent is een gebied, dat in de toekomst met een extensief beheer, kruidenrijke vegetatie en opgeschoten begroeiing langs de rand tegen Oud-Valkeveen, weer bezet zou kunnen worden. Achteruitgang vindt over het hele land plaats.

Waterrral De populatie bleef over de hele periode 1965-1991 stabiel.

Waterhoen Het Waterhoen bleef over de gehele periode vrij constant.

Scholekster Deze soort volgt de landelijke trend en gaat sterk vooruit. Het "bolwerk" ligt in de Naardermeent.

Houtduif Bij de Houtduif is sprake van een toename, die het gevolg is van verbossing.

Winterkoning Een soort die eveneens van de toenemende opslag van struiken en bomen heeft geprofiteerd. De Winterkoning nam vooral na 1974-1979 sterk toe.

Heggemus Voor deze soort geldt het zelfde, al zijn de aantallen niet spectaculair.

Zanlijster Van deze lijstersoort zou men de zelfde ontwikkeling verwachten, maar hij bleef vrij constant. De voorkeur voor dichte jonge begroeiing, die kennelijk onvoldoende aanwezig is, zal hier mee te maken kunnen hebben.

Merel Ten opzichte van 1965-1970 nam de populatie van de Merel opzienbarend toe. Deze ontwikkeling zal nog doorgaan, zolang de moerasbosvorming zich voortzet.

Tapuit Wanneer we de reeks van jaren volgen, lijkt het erop dat de soort verdwenen is. Het zou echter ook wel eens kunnen zijn, dat er nooit broedgevallen zijn geweest. Er vindt doortrek tot ver in mei plaats en er is tot 1991 nooit intensief geïnventariseerd. Bij niet al te strenge criteria wordt dan al gauw besloten tot het vaststellen van broedgevallen.

Rietzanger Overeenkomend met de landelijke trend ging ook langs de Gooimeeroevers de Rietzanger achteruit. Hoe groot die achteruitgang is, valt moeilijk vast te stellen door de verschillen tussen de inventarisaties.

Bosrietzanger Vergeleken met het tijdvak 1965-1979 lijkt deze soort van 1983-1987 te zijn

voortgegaan en laat daarna weer een dalende lijn zien. De oorzaak daarvan is niet duidelijk, maar kan liggen in verruiging en het verdwijnen van begroeiing als Harig Wilgenroosje, dat nu alleen plaatselijk werd gevonden.

Kleine Karekiet Al is deze soort in het verleden waarschijnlijk behoorlijk onderteld, dan nog is deze rietvogel spectaculair toegenomen, daarmee de landelijke trend volgend.

Grote Karekiet Deze soort is uit het gebied verdwenen. Landelijk gaat het er zeer slecht mee. Snor idem.

Grasmus Het verruigingsstadium, voorafgaand aan het bebost raken, werkte gunstig uit voor de Grasmus, die een voorkeur heeft voor pioniersituaties.. Bij een voortschrijdende ontwikkeling in de richting van moerasbos zal deze soort weer verdwijnen.

Tuinfluitier Deze soort nam onder invloed van de verbossing toe.

Fitis Ook de Fitis ging vooruit, met name op de plaatsen, waar vergrassing vooraf ging aan de opslag van bomen en struiken en op open plekken in de omgeving daarvan, die aanwezig bleven.

Spotvogel Alleen in 1970 werd het voorkomen vastgesteld. De vraag dringt zich op of dit werkelijk een eenmalig voorkomen was, of een late trekker, die ten onrechte als broedvogel is opgevoerd.

Pimpelmees Deze hollenbroeder kreeg zijn kans, toen het geboomte ouder werd en nam daardoor flink in aantal toe.

Koolmees idem.

Baardmannetje Het over het hele gebied in verval rakende riet achter de waterlijn had een gunstig effect op de populatie.

Kneu Wat er met de Kneu aan de hand is, is niet duidelijk. Vooral het t.o.v. andere jaren hogere aantal broedparen van 1974-1985 roept vragen op. Dat er tegenwoordig geen paren meer voorkomen is zonder twijfel.

Rietgors De Rietgors profiteerde van het zelfde verschijnsel als het Baardmannetje.

Vlaamse Gaai De struik- en boomvorming werkte in het voordeel van de Vlaamse Gaai, die hierdoor vooruit ging.

Ekster De stand hiervan bleef vrijwel gelijk en hield geen gelijke tred met de andere bossoorten. Jachtdruk op deze in jagerskringen schadelijk geachte soort zou hiervan de oorzaak kunnen zijn.

6-1 Ontwikkelingen per deelgebied.

Op het deelgebied Ronduit na zijn in alle andere gebieden inventarisaties in de jaren voor 1991 uitgevoerd. Er zijn tussen de verschillende jaren soms forse verschillen zoals bij de Fuut, eenden en Meerkoet. Bij deze soorten is dit reëel, want er is hier sprake van vooruitgang; bij andere wordt het verschil veroorzaakt door inventarisatiemethodiek. Verdwijning hoeft trouwens niet altijd een werkelijke verdwijning in te houden (zie verdwenen soorten). Van nieuwe vestigingen kan bovendien niet bepaald worden of die er in 1991 voor het eerst waren. Sommige soorten, met als voorbeeld het Baardmannetje en de Waterral kunnen ook al jaren eerder aanwezig zijn geweest. Om die reden worden niet alle soorten in de navolgende beschrijvingen behandeld. Per gebied waren de ontwikkelingen als volgt.

Zanddijk.

Nieuwe vestiging: Havik, Grote Bonte Specht, Witte Kwikstaart, Zanglijster, Witgesterde Blauwborst, Boomkruiper, Vink en Vlaamse Gaai.

Verdwenen: Torenvalk, Waterhoen, Sprinkhaanrietzanger, Grote Karekiet, Matkop en Staartmees.

Achteruitgang: Heggemus, Tuinfluitier, Grasmus, Zwarte Kraai en Ekster.

De ontwikkelingen bij de eerste categoriën passen in het totaalbeeld. De daling bij Heggemus, Tuinfluitier en Grasmus als respectievelijk bos- en pioniersoort wijkt af, maar is in geen geval het gevolg van een interne ontwikkeling. De achteruitgang van Zwarte Kraai en Ekster hangt waarschijnlijk deels samen met de verdwijning van een bomenrij.

Naardermeent.

Nieuwe vestiging: Witte Kwikstaart.

Verdwenen: Grauwe Gans, Slobeend, Patrijs, Gele Kwikstaart en Graspieper.

Achteruitgang: Tureluur.

Er zijn geen afwijkingen van het totaal- of landelijk beeld. Het jaar 1987 blijkt een goed jaar voor Kievit en Grutto te zijn geweest.

Oud-Valkeveen.

In 1988 werd alleen de oeverzone geïnventariseerd. Er werden geen opvallende verschillen met de resultaten van die inventarisaties gevonden.

Oud-Naarden.

Nieuwe vestiging: Koekoek, Winterkoning, Heggemus, Merel, Zwartkop, Fitis, Grasmus, Koolmees, Pimpelmees, Staartmees, Baardmannetje en Vlaamse Gaai.

De vorming van moerasbos, struweel en opslag van solitaire bomen speelt een rol bij deze uitbreiding.

Verdwenen: Grote Karekiet, Sprinkhaanrietzanger, Snor en Matkop. Zowel het landelijk als het totaalbeeld van het hele onderzoekgebied zijn hier van toepassing.

Magdaleen.

Nieuwe vestiging: Torenvalk (nestkast), Houtduif, Roodborst, Staartmees, Vink, Spreeuw en Zwarte Kraai. Ook hier laat het verbossingseffect zich gelden.

Verdwenen: Zanglijster, Sprinkhaanrietzanger, Bosrietzanger, Witgesterde Blauwborst(?), Snor, Grote Karekiet en Glanskop. Voor de Glanskop is dit gebied geen goede biotoop. Waarschijnlijk is er indertijd bij de determinatie een fout gemaakt en heeft verwisseling met de Matkop plaatsgevonden.

Achteruitgang: Winterkoning en Heggemus. Een inventarisatie-effect speelt hier geen rol, omdat er ruim voldoende bezoeken op de goede tijden waren. De oorzaak is onduidelijk en het is ook nog de vraag of er wel werkelijk sprake is van een achteruitgang.

Vooruitgang: Waterhoen en Fitis.

Wolfskamer.

Nieuwe vestiging: Houtduif, Holenduif, Heggemus en Boomkruiper.

Verdwenen: Waterral(?), Snor en Bosrietzanger.

Achteruitgang: Kievit.

Vooruitgang: Waterhoen.

De terugloop van de kievitenstand hangt nauw samen met het dichtgroeien van het gebied door Pitrus.

7 Verdwenen soorten.

Uit het hele gebied zijn in de loop der jaren diverse soorten broedvogels verdwenen of het lijkt alsof dat zo is. Voor een aantal soorten geldt, dat zij nooit in het onderzochte gebied gebroed kunnen hebben, maar dit wel daar net buiten hebben gedaan. Dit houdt verband met de ruime gebiedsgrenzen die bij sommige inventarisaties zijn aangehouden. Zo kunnen bij de broedvogellijst van de Zanddijk (Marius 1968) nogal wat vraagtekens worden gezet. Rekening houdend met de terreinsituatie in die tijd is het niet aanemelijk, dat de Turkse Tortel, Gekraagde Roodstaart, Groenling en Huismus op de Zanddijk hebben gebroed, maar mogelijk wel in de aangrenzende villawijk. Het begrip Zanddijk moet voor die tijd dan ook ruim worden gehanteerd.

Roerdomp

Tot 1985 wordt deze soort nog als broedvogel gemeld. In de periode 1985-1987 is het voorkomen onzeker. Hoewel het steeds maar één broedpaar betrof, is de verdwijning toch een negatieve trend. Van deze soort is bekend, dat hij ook elders in ons land achteruit gaat. Omstandigheden als strenge winters en recreatie kunnen van invloed zijn geweest (Jonkers 1990, Reynen 1988, Teixeira 1979)*. Achterstallig rietbeheer in het gebied zou in dit geval ook een factor van belang geweest kunnen zijn.

Bergeend

Voor de periode 1965-1970 worden maar liefst 17 paren opgegeven (De Gelder 1986). Dit aantal is gebaseerd op de inventarisatieresultaten van de Avifauna van Midden-Nederland (Alleyn et al. 1971). In de periode 1983-1985 liep dit aantal terug tot drie (De Gelder 1986). Het is een trend die overeenstemt met de gemelde afname in het Gooi (Van Klaveren 1988).

De inventarisaties van 1991 hebben als resultaat opgeleverd, dat er wel voortdurend waarnemingen van Bergeenden waren, maar dat dit geen broedparen opleverde (zie niet-broedvogels). Ondanks de waarneming van een paar met jongen in het Gooimeer, mag worden aangenomen dat dit niet in het onderzoekgebied, maar in het achterliggende gebied heeft gebroed. De genoemde aantallen in voorgaande jaren zijn twijfelachtig. De Zanddijk met zijn konijnholen vormt een potentieel broedgebied, waarin in 1983 nog een broedpaar werd vastgesteld.

8 Aanbevelingen voor het beheer.

Zoals al uit de beschrijvingen blijkt, is het onderhoud al heel lang achterwege gebleven. Het gedeelde eigendom (Staatsbosbeheer, Dienst der Domeinen en enkele particulieren) maakt het moeilijk het wenselijke beheer uit te voeren. Wel is voor het hele Staatsnatuurmonument een beheerplan geschreven dat de periode 1986-1996 omvat (Staatsbosbeheer 1986).

De eerste doelstelling zou het terugdringen van de bosopslag moeten zijn. Een volgende het herstellen van de oorspronkelijke rietlandjes. Niet met behulp van rigoreuze maatregelen, zoals met de rij wilgen langs de Zanddijk, maar langs de weg der geleidelijkheid en een soort omloop. Wat de opslag en struikvorming aangaat, is het gewenst hier en daar enige wilgenopslag in het riet te laten staan. Deze resterende niet te sterk uitgedijde en nog struikachtig aandoende wilgen fungeren als zangpost en voedselbron voor de zangvogels. Bomen zouden overal uit het riet verwijderd moeten worden.

* Vergelijkingen met trends en recreatie-invloed zijn in deze publikatie voor zover niet anders vermeld gemaakt met de hiergenoemde bronnen.

Het rietbeheer zou middels een wisselbeheer met een vier- of meerjarige cyclus kunnen worden uitgevoerd. Er ontstaan dan geen schokeffecten en de vogels die reageren op de verschillende groeistadia van het riet varen er wel bij. Andere mogelijkheden zijn:

- jaarlijks laten staan van een strook riet
- wisselbeheer bij kleine rietstroken
- strokenbeheer
- wisselbeheer op jaarbasis
- wisselbeheer op seizoenbasis

Deze beheermaatregelen staan gedetailleerd uitgewerkt in de publikatie "Rietlanden en moerassen in Noord-Holland" (Jonker 1990).

Per gebied uitgewerkt kan het volgende worden aanbevolen.

Ronduit. De wilgenopslag aan de westrand kan voor het grootste deel verwijderd worden, ook al omdat er aangrenzend bosvorming van wilgen heeft plaatsgevonden. Op de overige plekken moeten de struikjes voorlopig blijven staan en pas verwijderd worden als deze te ver dreigen uit te lopen. Er moeten dan al wel vervangende opschietende struikjes aanwezig zijn die als compensatie kunnen dienen. Het deel met Groot Hoefblad moet gehandhaafd worden zolang het niet in de vervalfase verkeert. Het biedt een broedplaats voor eenden.

Zandijk. De grote hoeveelheid houtresten op de plaatsen waar de wilgen omgezaagd zijn, moet verwijderd worden. Zo mogelijk moet dit handmatig gebeuren. In ieder geval niet met groot materieel. De bodemverwonding moet niet nog groter worden en de flora die er van nature thuishoort, moet mogelijkheden krijgen zich te herstellen. Het moerasbos zou geen kans moeten krijgen om te gaan overheersen. De huidige oppervlakte handhaven en een soort omloop creëren door volgens een vast schema jaarlijks hier en daar bomen te verwijderen zal de successie een half toeroepen en een gevarieerde bosontwikkeling tot gevolg hebben.

Naardermeent. Rietopslag langs de sloten alleen langs de randen van het gebied en in de hoek tegen de villabebouwing handhaven. Het overige deel van het gebied wordt dan meer geschikt voor weidevogels, die toch al geneigd zijn randen waar verkeer is, in dit geval recreanten en landbouwverkeer, te mijden. Voor de eenden zijn er dan nog voldoende plaatsen om te broeden. Het huidige maairegiem en overige beheer van de graslanden, voor zover in eigendom bij Staatsbosbeheer kan gehandhaafd blijven. Als er mogelijkheden zijn om beheerovereenkomsten met de boeren te sluiten, vooruitlopend op een eventuele later volgende aankoop, moet dit zeker niet worden nagelaten. Omdat het gebied aangewezen is als Staatsnatuurmonument moet niet worden geschroomd corrigerend op te treden als ongewenste activiteiten worden geconstateerd.

Oud-Valkeveen. De begroeiing langs het paadje tussen de rietrand en het poldertje zou opgesnoeid moeten worden, zodat dichte struwelen ontstaan. De wilgen verwijderen geeft de rietstrook meer licht. Aan het poldertje hoeft voorlopig niet veel te gebeuren. Het plaatselijk creëren van een plasdras situatie door waterafvoer tijdelijk te stagneren zou voor soorten als Watersnip, Tureluur en buiten de broedtijd op doortrekkende steltlopers een gunstige uitwerking kunnen hebben. De jonge aanplant, die nu naar de stakenfase begint toe te groeien, kan groepsgewijs gedund worden, waardoor boscilindjes ontstaan. Daartussen op de open plekken zou struweelvorming bevorderd kunnen worden, evenals langs de randen waardoor voor de fauna in zijn algemeenheid aantrekkelijke struwelen en zomen ontstaan.

Oud-Naarden. Een deel van de bosrand zou op een zodanige wijze verwijderd kunnen worden, dat er toch nog een buffer blijft tussen het bos en het riet. Dit geldt in het bijzonder voor de strook bij het Gustav Brieglevhuis. De paadjes die daar door het riet lopen moeten worden afgesloten.

Magdaleen. Hier en daar zouden de bomen aan de rand verwijderd kunnen worden, zodat er meer zicht op het Gooimeer ontstaat. Tussen het riet en het fietspad moet voldoende begroeiing aanwezig overblijven in de vorm van braamstruwelen, waardoor er geen recreanten naar het water kunnen komen. Aan de oostrand moeten de paadjes toegankelijk worden gemaakt en een groot deel van de opslag kan daar verwijderd worden.

Wolfskamer. Voorkomen moet worden, dat het gebied ten westen van de zuiveringsinstallatie dichtgroeit met Pitrus. Het verdient aanbeveling het meest westelijke gedeelte met Pitrus begroeid te laten en ook daar de natte situatie te handhaven ten voordele van Waterral en Porseleinhoen. Het overige deel kan gemaaid worden met wel de natte situaties als uitgangspunt. Daar kan plaatselijk enige begroeiing blijven staan. Hier en daar zouden enkele bomen verwijderd kunnen worden. Een deel van de Harige Wilgenroosjes kan gemaaid worden. Ook hier kan net als bij het riet overwogen worden een cyclisch beheer te voeren. Het grasland ten oosten van de zuiveringsinstallatie is hoognodig aan een maaibeurt toe op de plekken waar Liesgras groeit, de overige delen zijn nog laag genoeg.

Voor het hele gebied geldt, dat het vissers onmogelijk moet worden gemaakt om voor de rietrand te vissen. Zo dienen de vissteigers voor Ronduit weggehaald en sluippaadjes gebarricadeerd te worden.

9 Dankwoord.

De inventarisatie van de Gooikust is een gigantisch karwei geweest, waar heel wat uren vrije tijd in gestoken zijn. Een woord van dank aan degenen die de inventarisaties uitvoerden is zeker op zijn plaats. Hartelijk dank aan alle medewerkers. Hun namen staan voorin dit rapport vermeld. Marijke de Graaf verzorgde de lay-out.

10 Geraadpleegde bronnen.

Alleyn, W.F., L.M.J. van den Bergh, S. Braaksma, Th. J. F. A. ter Haar, D. A. Jonkers, H. N. Leys & J. van der Straaten. 1971. Avifauna van Midden-Nederland. Van Gorcum & Co. Assen.

Bauer, K.M. & U.N. Glutz von Blotzheim. 1966. Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band I. Akademische Verlagsgesellschaft. Frankfurt am Main.

Colaris, W.J.J. 1974. Milieukundig onderzoek van het Gooi. Basisrapport. Gewest Gooiland. Hilversum.

Dijk, A.J. van. 1985. Handleiding Broedvogelmonitoringproject. SOVON. Arnhem.

Dijk, G. van. 1978. Acht jaar rietvogeltellingen langs het IJsselmeer. De Levende Natuur 81(6):274-278.

Gelder, A. de. 1986. Broedvogels in Staatsbosbeheerobjecten Noord-Holland 1970-1985. Staatsbosbeheer. s.l.

Hustings, M.F.H., R.G.M. Kwak, P.F.M. Opdam & M.S.J.M. Reynen (eindredactie) 1985. Vogelinventarisatie. Achtergronden, richtlijnen en verslaglegging. Natuurbeheer in Nederland. Deel 3. Pudoc. Wageningen/ Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels. Zeist.

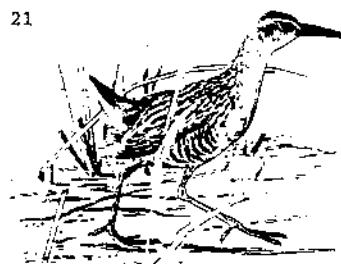
Jonker, N. (red.). 1990. Rietlanden en moerassen in Noord-Holland. Provincie Noord-Holland. Dienst Ruimte en Groen. Afdeling Onderzoek en Informatie. Haarlem.

Jonkers, D.A. 1984a. Broedvogels op de Zanddijk en de Naardermeent in 1983. De Korhaan 18(4):87-90.

11 Bijlagen

- Jonkers,D.A. 1984b. Gegevens over het voorkomen van enkele broedvogelsoorten langs de Gooimeerkust. De Korhaan 18(4):90.
- Jonkers,D.A. 1984c. Broedvogels van de Wolfskamer (Gemeente Huizen) in 1983. De Korhaan 18(4):91-92.
- Jonkers,D.A.,R.A.Kole & J.Taapken. 1988. Vogels tussen Vecht en Eem. Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken. Hilversum.
- Jonkers,D.A. 1990. Monitoringonderzoek aan broedvogels. Rijksinstituut voor Natuurbeheer. Leersum. RIN-rapport 90/13.
- Klaveren,A.van. 1988. Bergeduidenonderzoek 1988. De Korhaan 22(3):60-61.
- Klein,J. 1973. Inventarisatie-rapport Naardereng 1973. Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken.Hilversum.
- Leys,H.N. 1985. Inventarisatie Faun 1983. Rijksinstituut voor Natuurbeheer. Leersum.
- Marius,J. 1968. De Zanddijk. Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken . Hilversum.
- Mayenburg,F.J. 1990. Ecologisch Verslag. De natuurwetenschappelijke ontwikkelingen in een aantal objecten/objectdelen van Staatsbosbeheer in de regio Holland/Utrecht. s.l.
- Poelgeest,R.van. 1990. Naardermeent en Zanddijk. B.M.P. Naarden. (ongepubliceerd).
- Reynen,M.J.S.M. 1988. Invloed van watersport op de natuur: een programmeringsstudie voor zoetwater- en moerasgebieden in Nederland. Rijksinstituut voor Natuurbeheer. Leersum. RIN-rapport 88/65.
- Reynen,M.J.S.M.&R.B.Foppen. 1991. Effect van wegen met autoverkeer op de dichtheid van broedvogels. Hoofdrapport. DLO-Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek. Leersum.
- Staatsbosbeheer. 1986. Beheersplan voor de Gooikust. Periode 1986-1996. Haarlem.
- Staatsbosbeheer. 1991. Staatsbosbeheer in kaart. Objectenkaart 1992. Staatsbosbeheer. Driebergen.
- Teixeira,R.M. (red.). 1979. Atlas van de Nederlandse Broedvogels. Natuurmonumenten 's-Graveland.
- Vons,W.H. 1990. De Gooikust en het Staatsbosbeheer. De Wijde Blik 90(3):3-7.
- Vos,F.H.,H.Brouwer,R.Daelder& J.C.Jager. 1981. Plankzeilen en watervogels op het Gooimeer, Staatsbosbeheer. Utrecht. Afd. Sociologisch Onderzoek t.b.v. Bos,Natuur en Landschap. Rapport 87/18. Mededeling nr. 27.
- Walraven,R. 1980. Inventarisatie 1979 weilanden ten zuiden van de Zanddijk. De Korhaan 14(1):25-29.
- Weyer,F.H. van de . 1992. De Knobbelzwaan in het Gooi en Omstreken in 1991. Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken . Hilversum. Uitgave 74.

21

22

Bijlage 1 Soorten en aantallen broedvogels per telgebied

	Ronduit	Zanddijk	Naardermeent	Oud Valkenveen	Oud Naarden	Magdaleen	Wolfskamer	Totaal
Fuut	42	105	-	13	65	21	33	279
Wilde Eend	11	17	16	8	15	21	32	128
Krakeend	5	17	2	4	3	5	18	54
Slobeend	-	-	-	-	-	-	1	1
Kuifeend	1	-	-	-	-	-	-	1
Havik	-	1	-	-	-	-	-	1
Bruine Kiekendief	-	1	-	-	-	-	1	2
Torenavalk	-	-	-	-	-	1	-	1
Fazant	-	3	-	6	7	5	6	27
Waterral	-	2	-	1	1	-	-	4
Waterhoen	-	-	1	-	-	4	10	15
Meerkoet	15	47	11	9	18	17	28	145
Scholekster	-	-	10	1	-	-	1	12
Kievit	-	-	16	1	-	-	6	23
Watersnip	-	-	-	-	-	-	2	2
Grutto	-	-	6	-	-	-	-	6
Tureluur	-	-	1	-	-	-	-	1
Holenduif	-	-	-	-	-	-	1	1
Houtduif	-	1	-	5	-	2	2	10
Koekoek	-	1	-	1	1	2	1	6
Grote Bonte Specht	-	1	-	-	-	-	-	1
Graspieper	1	-	-	1	-	-	-	2
Witte Kwikstaart	-	1	2	1	-	-	-	4
Winterkoning	1	12	-	5	6	2	-	26
Heggemus	2	4	-	1	5	2	1	15
Zanglijster	-	1	-	3	-	-	-	4
Merel	2	16	-	11	12	11	1	53
Witgesterde Blauwborst	1	2	-	-	-	-	-	3
Roodborst	-	5	-	3	-	3	-	11
Kleine Karekiet	19	52	-	11	40	33	56	211
Bosrietzanger	6	4	-	1	1	-	-	12
Rietzanger	-	8	-	-	-	-	2	10
Zwartkop	-	4	-	5	4	4	-	17
Tuinfluitier	-	3	-	4	3	7	-	17
Grasmus	2	2	-	2	-	1	-	7
Fitis	2	15	-	12	7	13	-	49
Tjiftjaf	1	8	-	5	8	6	-	28
Koolmees	-	4	-	6	2	4	-	16
Pimpelmees	-	3	-	6	4	6	-	19
Matkop	-	-	-	1	-	-	-	1
Staartmees	-	-	-	-	1	1	-	2
Baardmannetje	-	8	-	1	4	4	4	21
Boomkruiper	-	1	-	-	-	-	1	2
Rietgors	6	15	-	4	10	11	13	59

	Ronduit	Zanddijk	Naardermceent	Oud Valkenveen	Oud Naarden	Magdalen	Wolfskamer	Totaal
Vink	-	2	-	-	-	1	-	3
Spreeuw	-	-	-	-	-	1	-	1
Zwarte Kraai	1	1	-	-	-	1	-	3
Ekster	-	2	-	1	-	-	-	3
Vlaamse Gaai	-	1	-	2	1	3	-	7
Aantal soorten	17	35	9	31	22	28	21	49
Aantal paren	118	378	65	135	218	192	220	1326

Bijlage 2

Soorten en aantallen broedvogels van de Gooikust van 1965 - 1991							
	1965-1970	1970	1974-1979	1983-1985	1985-1987	1991	Trend
Fuut	1	-	1	3-8	132	279	+
Roerdomp	1	1	1	-	0-1	0	-
Wilde Eend	±50	30	±35	±65	-	128	+
Wintertaling	1	-	1	1	-	0	?
Zomertaling	2-3	4	0	-	-	0	+
Krakeend	1	-	0	21-25	26	54	+
Slobeend	2	2	0	3	-	1	C
Krooneend	-	-	-	-	2	0	?
Kuifeend	-	-	-	-	-	1	-
Bergeend	17	17	0	3	-	0	?
Havik	-	-	-	-	-	1	-
Bruine Kiekendief	0	0	1	5-7	-	2	C
Torenvalk	-	-	-	-	-	1	-
Patrijs	2-3	5	3	A	-	0	-
Fazant	A	+	A	A	-	27	C
Waterral	6	3-5	A	4-7	-	5-7	C
Porselein hoen	0	-	0	1-3	-	0	?
Waterhoen	10-15	14	10-15	A	-	15	C
Meerkoet	25-35	26	20-25	±30	-	145	+
Scholekster	1	-	16	±10	-	12	C
Kievit	10-12	-	8	±30	-	23	+
Watersnip	2-3	3-4	2	0	-	2	C
Grutto	4-5	-	7	9	-	6	C
Tureluur	1-2	2	2	5	-	1	C
Holenduif	-	-	-	-	-	1	-
Houtduif	A	2	2	A	-	10	+
Koekoek	-	2	-	-	-	6	?
Ransuil	0	-	0	2	-	0	?
Grote Bonte Specht	-	-	-	-	-	1	-
Veldeeuwerik	0	-	0	1	-	0	C
Graspieper	1-2	-	2	2	-	2	C
Witte Kwikstaart	3-4	4	8	3	-	4	C
Gele Kwikstaart	0	-	0	4	-	0	?
Winterkoning	2-3	2	6	13-16	-	26	+
Heggenus	A	-	8	6-9	-	15	+
Zanglijster	1-2	5	0	1	-	4	C
Merel	2-3	6	±20	A	-	53	+
Tapuit	3	2-3	0	0-1	-	0	?
Witgesterde Blauwborst	-	-	-	-	-	3	+
Roodborst	-	-	-	-	-	11	+
Sprinkhaan- rietzanger	0	0	4	4	-	0	-
Snor	2	4	1	0	-	0	-
Grote Karekiet	9	9	4	0-1	-	0	-
Kleine Karekiet	±25	35	±60	±240	187	211	+
Bosrietzanger	4-5	6	4	42	32	12	?
Rietzanger	30-40	20	1-2	1-2	3	10	-

Soorten en aantallen broedvogels van de Gooikust van 1965 - 1991							
Spotvogel	1965-1970	1970	1974-1979	1983-1985	1985-1987	1991	Trend
Spotvogel	-	3	-	-	-	0	-
Zwartkop	0	-	0	2	-	17	+
Tuinfluitier	2-3	2	5	±10	-	17	+
Grasmus	2-3	3	6-7	3	-	7	+
Fitis	15-25	9	±15	20-27	-	49	+
Tjiftjaf	1-2	3	3	4	-	28	+
Grauwe Vliegenvanger	0	-	0	1	-	0	-
Koolmees	-	4	3	2-3	-	16	+
Pimpelmees	-	3	1	2-3	-	19	+
Matkop	1-2	3	-	2-3	-	1	C
Staartmees	-	-	-	-	-	1	-
Baardmannetje	-	-	-	-	-	17	+
Boomkruiper	0	-	0	2	-	2	+
Rietgors	15-20	15	23	40-42	51	59	+
Kneu	2-3	2	8	9-12	-	0	-
Vink	1-2	1	1	2	-	3	C
Spreeuw	-	-	-	-	-	1	-
Zwarte Kraai	-	1	-	-	-	3	?
Ekster	-	-	3	2-3	-	3	C
Vlaamse Gaai	0	-	0	1	-	7	+

Legenda

- + toename
- achteruitgang
- C constant
- A aanwezig, aantal onbekend
- ? trend onbekend

Bijlage 3

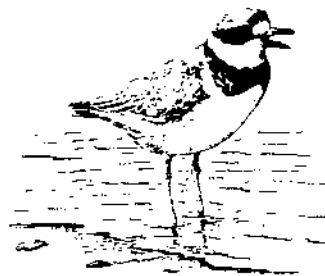
Soorten en aantallen broedvogels van de Zanddijk van 1963 - 1991

	1963-1968	1983	1991
Fuut		6	105
Wilde Eend	+	13	25
Krakeend		9	17
Bergeend	+	1	0
Havik		0	1
Bruine Kiekendief		1	1
Torenvalk	+	1	0
Fazant	+	3	3
Waterral		0	2
Waterhoen	+	1	0
Meerkoet	+	6	47
Houtduif	+	7	1
Grote Bonte Specht		0	1
Witte Kwikstaart		0	1
Winterkoning	+	11	12
Heggenus	+	8	4
Zanglijster	+	0	1
Merel	+	12	16
Witgesterde Blauwborst		0	2
Roodborst	+	3	5
Sprinkhaanrietzanger	+	1	0
Grote Karekiet	+	1	0
Kleine Karekiet	+	25	52
Bosrietzanger	+	3	4
Rietzanger	+	0	8
Zwartkop	+	1	4
Tuinfluitter	+	17	3
Grasmus	+	7	2
Flitis	+	14	15
Tjiftjaf	+	4	8
Koolmees	+	7	4
Pimpelmees	+	1	3
Matkop	+	1	0
Staartmees		1	0
Baardmannetje	+	0	8
Boomkruiper		0	1
Rietgors	+	11	15
Vink		0	2
Zwarte Kraai	+	6	1
Ekster	+	4	2
Vlaamse Gaai	+	1	2

Door Van Poelgeest (ongepubliceerd) werden in het zelfde deel in 1990 twee paren Witgesterde Blauwborsten en een paar Buizerds vastgesteld.

Marius (1968) gaf in het rapport van de Zanddijk behalve de bovenvermelde soorten nog een aantal soorten broedvogels die nadien nooit meer zijn vastgesteld of waarvan geen aantallen werden vermeld. Dit waren Wintertaling, Zomertaling, Patrijs, Scholekster, Kievit, Watersnip, Grutto, Tureluur, Holenduif, Turkse Tortel, Koekoek, Ransuil, Veldleeuwerik, Graspieper, Gele Kwikstaart, Grote Lijster, Gekraagde Roodstaart, Snor, Kneu, Huismus, Ringmus, Spreeuw.

Bijlage 4

Soorten en aantallen broedvogels van de Naardermeent van 1967 - 1991

	1967-1970	1979	1983	1987	1989	1990	1991
Wilde Eend		5				8	16
Krakeend			?	4		4	4
Slobeend	1		3			1	0
Grauwe Gans						2	0
Patrijs		1					0
Fazant							0
Waterhoen		1				1	1
Meerkoet		4				8	11
Scholekster	1	1	9	8	6	5	10
Kievit	9	16	20	32	12	10	16
Grutto	9	7	8-9	19	9	7	6
Tureluur		1	3	5	4	1	1
Graspieper			1			1	0
Witte Kwikstaart							2
Gele Kwikstaart				2	2		0

Soorten en aantallen broedvogels van Oud-Naarden

	1980	1988	1991
Fuut		<u>+17</u>	65
Wilde Eend			15
Krakeend			3
Bergeend		1	0
Fazant			7
Waterral			1
Meerkoet		9	18
Koekoek			1
Winterkoning			6
Heggenus			5
Merel			12
Sprinkhaanrietzanger	2	0	0
Snor		1	0
Grote Karekiet	1	0	0
Kleine Karekiet		25	40
Bosrietzanger	3	3	1
Rietzanger		2	0
Zwartkop			4
Tuinfluitter		5	3
Grasmus	1	1	0
Fitis			7
Tjiftjaf		5	8
Koolmees			2
Pimpelmees			4
Matkop		1	0
Staartmees			1
Baardmannetje			4
Rietgors		6	10
Vlaamse Gaai			1

Bijlage 5

Soorten en aantallen broedvogels van Oud-Valkeveen van 1983 - 1991

	1983	1988	1991
Fuut		7	13
Wilde Eend			8
Krakeend			4
Fazant			6
Waterral			1
Meerkoet		2	9
Scholekster			1
Houtduif			5
Koekoek			1
Graspieper			1
Witte Kwikstaart			1
Winterkoning			5
Heggemus			1
Zanglijster			3
Merel			11
Roodborst			3
Kleine Karekiet		11	11
Bosrietzanger		2	1
Zwartkop		1	5
Tuinfluitter			4
Grasmus		2	2
Fitis			12
Tjiftjaf		2	5
Koolmees			6
Pimpelmees			6
Matkop		1	1
Baardmannetje			1
Rietgors			4
Ekster			1
Vlaamse Gaai			2

* in 1988 werd alleen de oeverstrook geïnventariseerd
het aantal geïnventariseerde soorten was gering
(Van Beusekom, ongepubliceerd)

Bijlage 6

Soorten en aantallen broedvogels van het Magdaleen van 1973 - 1991

	1973	1983	1988	1991
Fuut			+9	21
Wilde Eend	2			21
Krakeend			2	5
Bergeend			1	0
Fazant				5
Waterral			1	0
Waterhoen	2			4
Meerkoet	4		5	17
Kievit			1	0
Houtduif				2
Koekoek	1		1	2
Witte Kwikstaart		1		0
Winterkoning	9			2
Heggemus	11			2
Zanglijster	2			0
Merel	10			11
Witgesterde Blauwborst			1?	0
Roodborst				1
Sprinkhaanrietzanger			2	0
Snor	1			0
Grote Karekiet	3			0
Kleine Karekiet	15		24	33
Bosrietzanger	1		3	0
Zwartkop			1	4
Tuinfluit	4		8	7
Grasmus	6	2		1
Flitis	3			13
Tjiftjaf	5		7	6
Koolmees	1			4
Pimpelmees		1		6
Glanskop			1	0
Staartmees				1
Baardmannetje			1	4
Rietgors	3		4	11
Vink				1
Spreeuw				1
Zwarte Kraai				1
Vlaamse Gaai				3

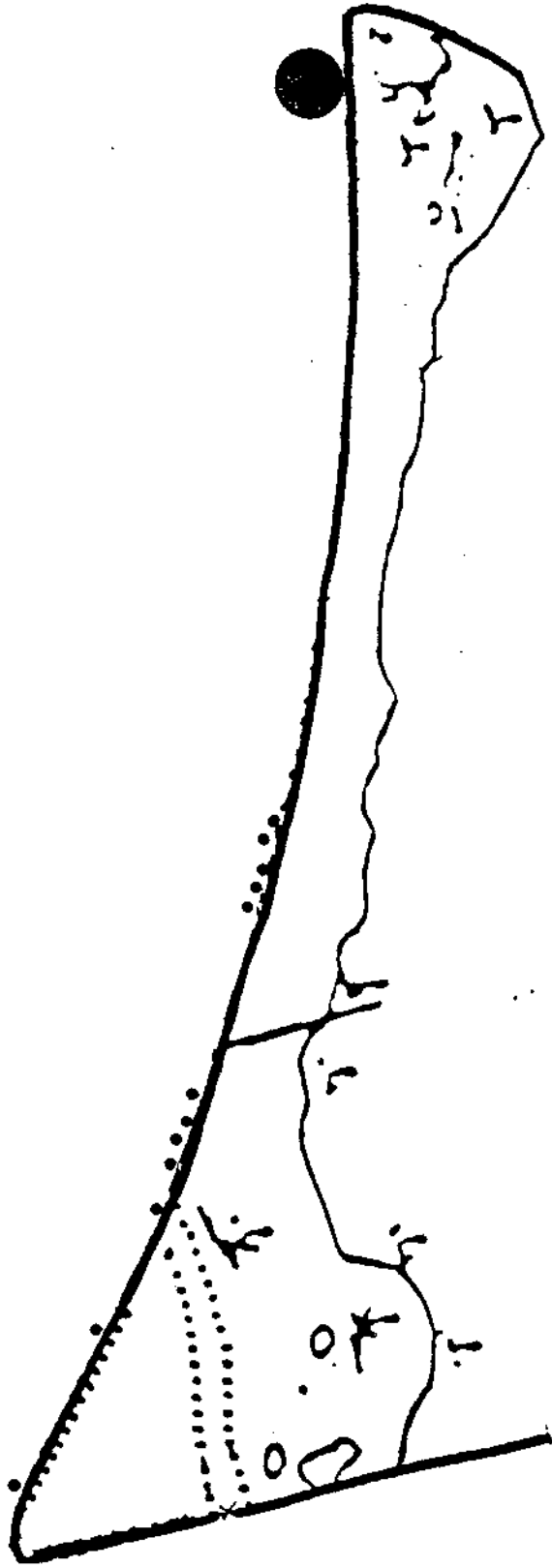
* Het aantal bezoeken in 1988 was gering
(Van Beusekom, ongepubliceerd)

Bijlage 7

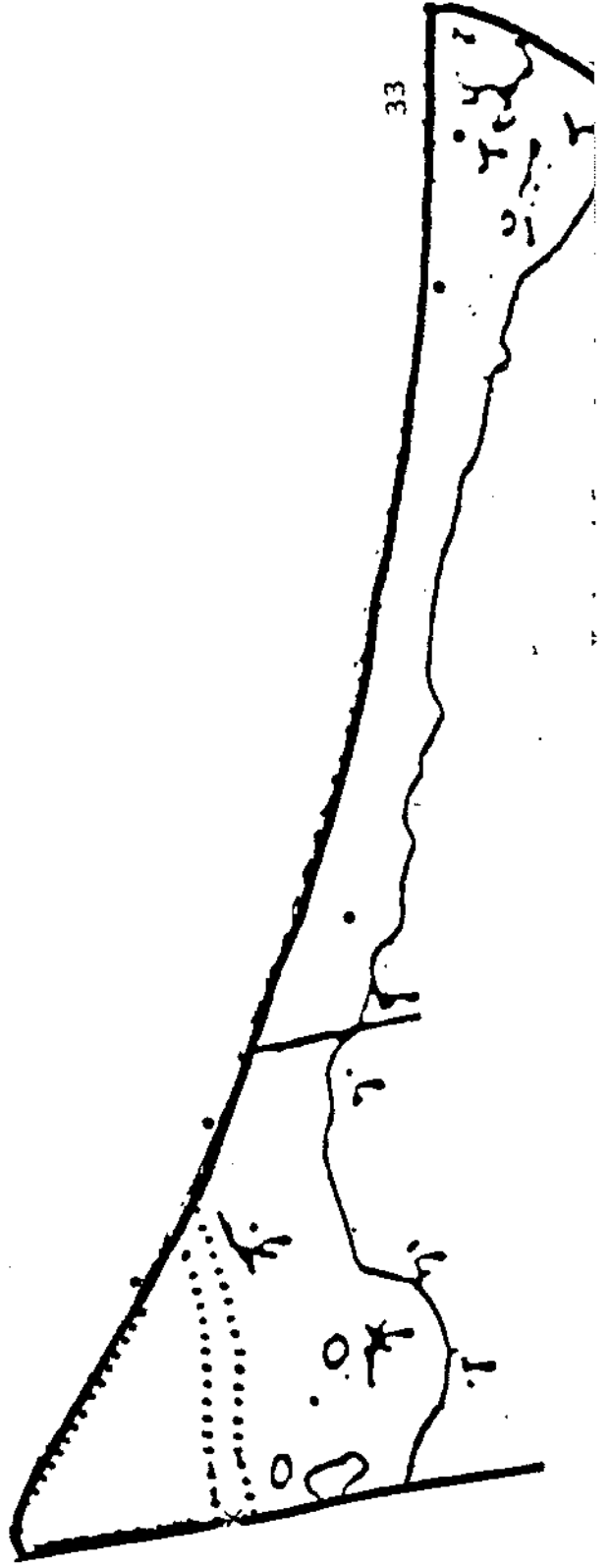
Soorten en aantallen broedvogels van de Wolfskamer van 1983 - 1991

	1983	1988	1991
Fuut	<u>+15</u>	15	33
Wilde Eend	<u>+ 7</u>		32
Krakeend	3	10	18
Slobeend			1
Bergeend		1	0
Grauwe Gans		0-1	0
Bruine Kiekendief	1	1	1
Fazant			6
Waterral		3-5	0
Porseleinhoen	3	1	0
Waterhoen			10
Meerkoet	min.25	15	28
Scholekster		2	1
Kievit	10	12	6
Watersnip		1	2
Grutto		1	2
Tureluur		1	1
Holenduif			1
Houtduif			2
Koekoek		2	0
Heggenus			1
Merel			1
Snor	1	1	0
Grote Karekiet		0-2	0
Kleine Karekiet	min.30	14	56
Bosrietzanger	1	3	0
Rietzanger	1	4	2
Tuinfluit		1	
Baardmannetje		1	4
Boomkruiper			1
Rietgors	<u>+10</u>	11	13

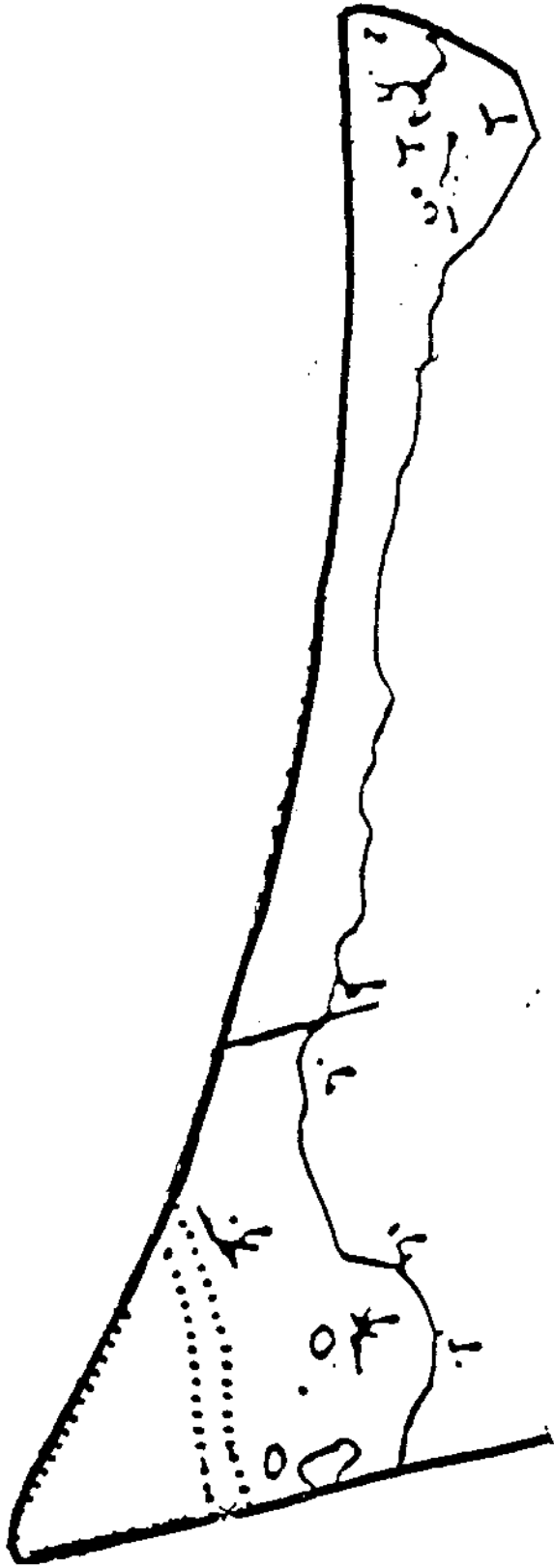
1988 (Van Beusekom, ongepubliceerd)

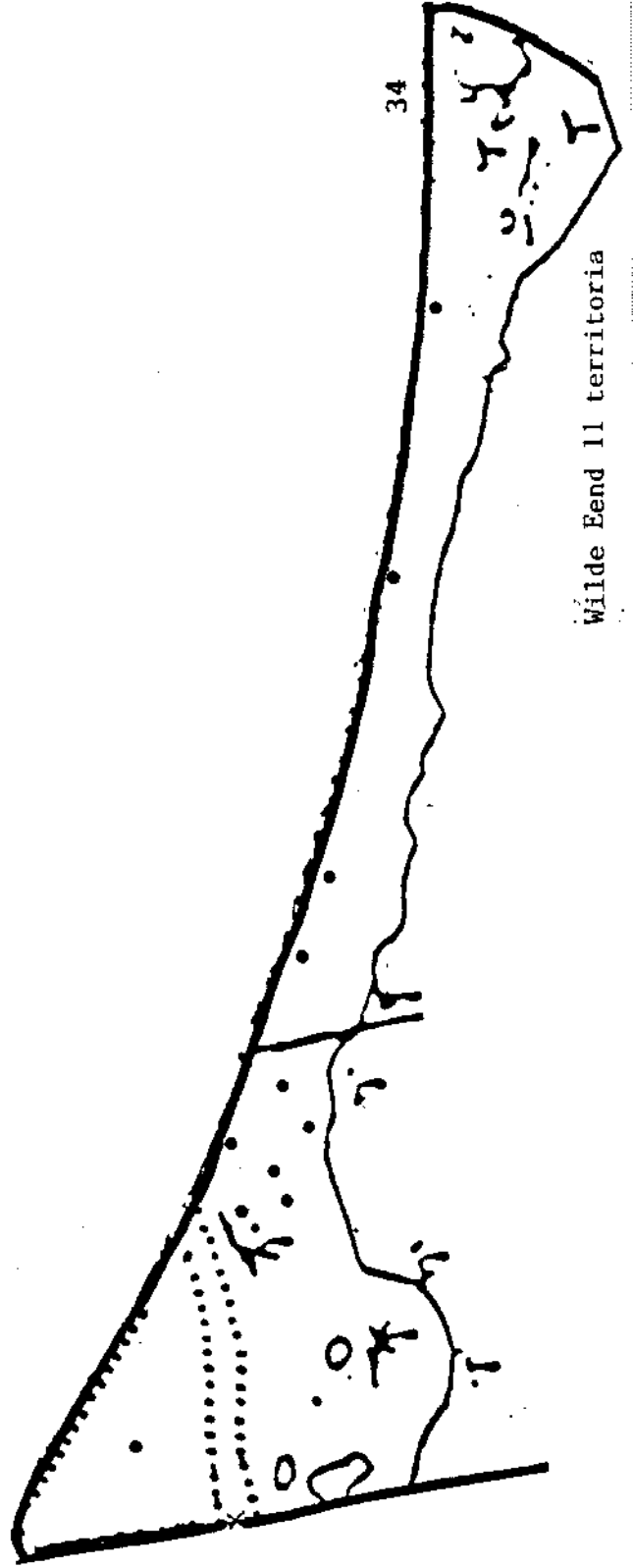
Fuut 42 territoria

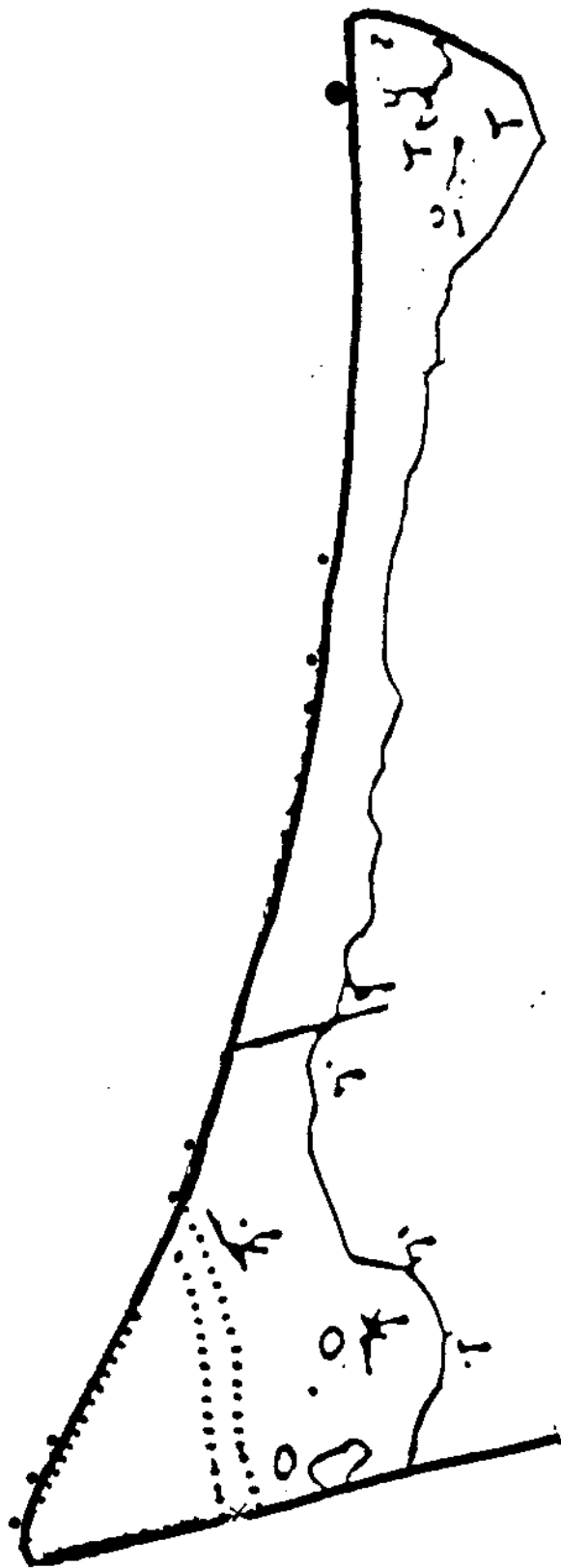
- Legenda:
- 1 paar
  - 2-10 paren
  - 11-20 paren
  - 26-50 paren

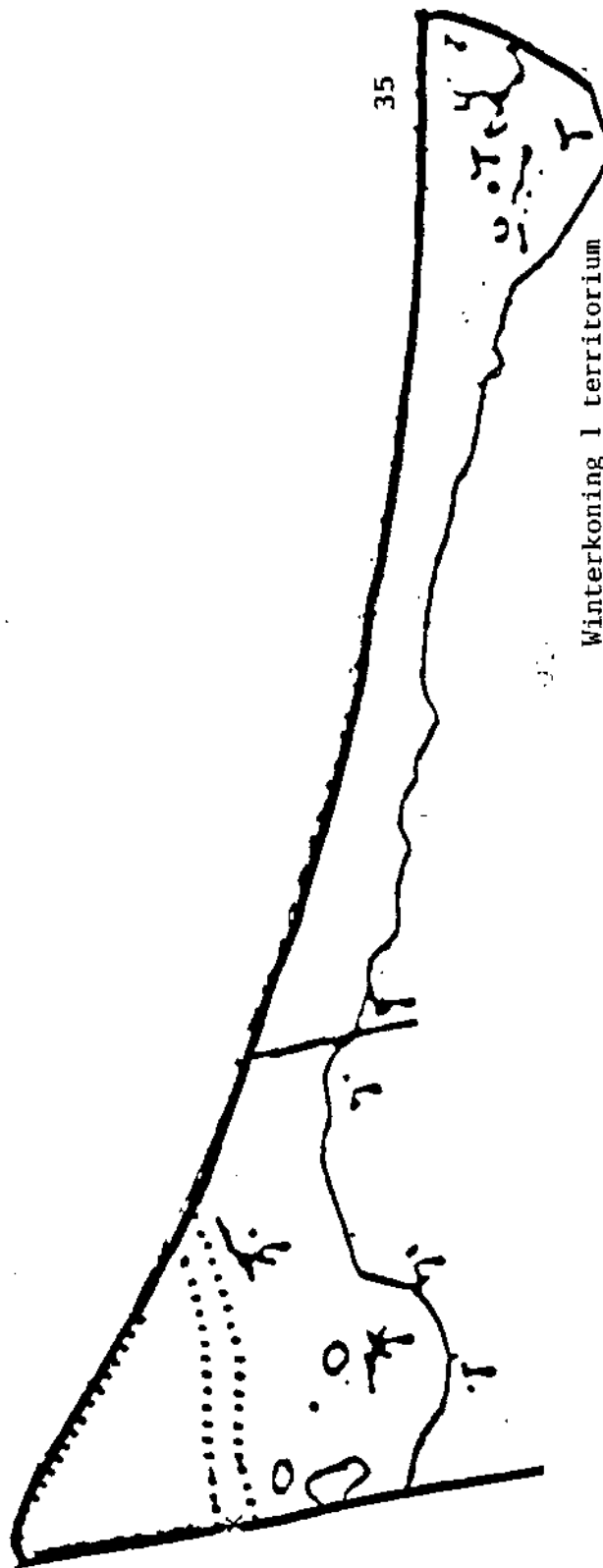
Kuifeend I territorium

Wilde Eend II territoria

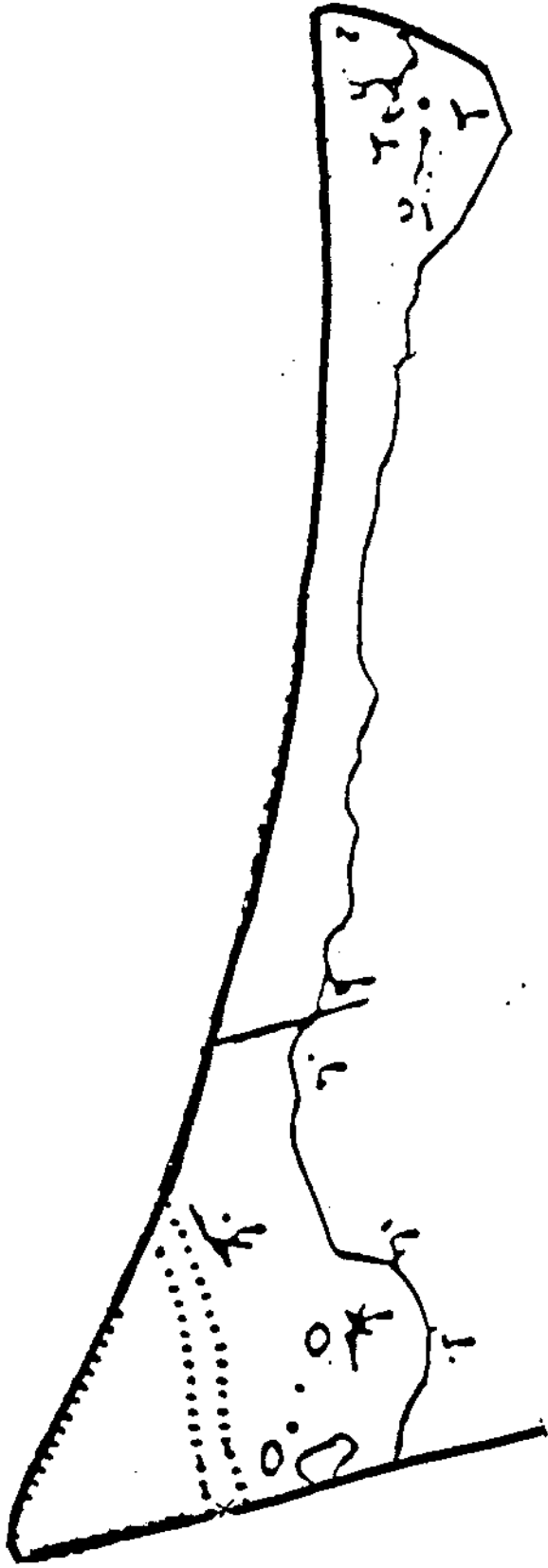

Meerkoet 15 territoria

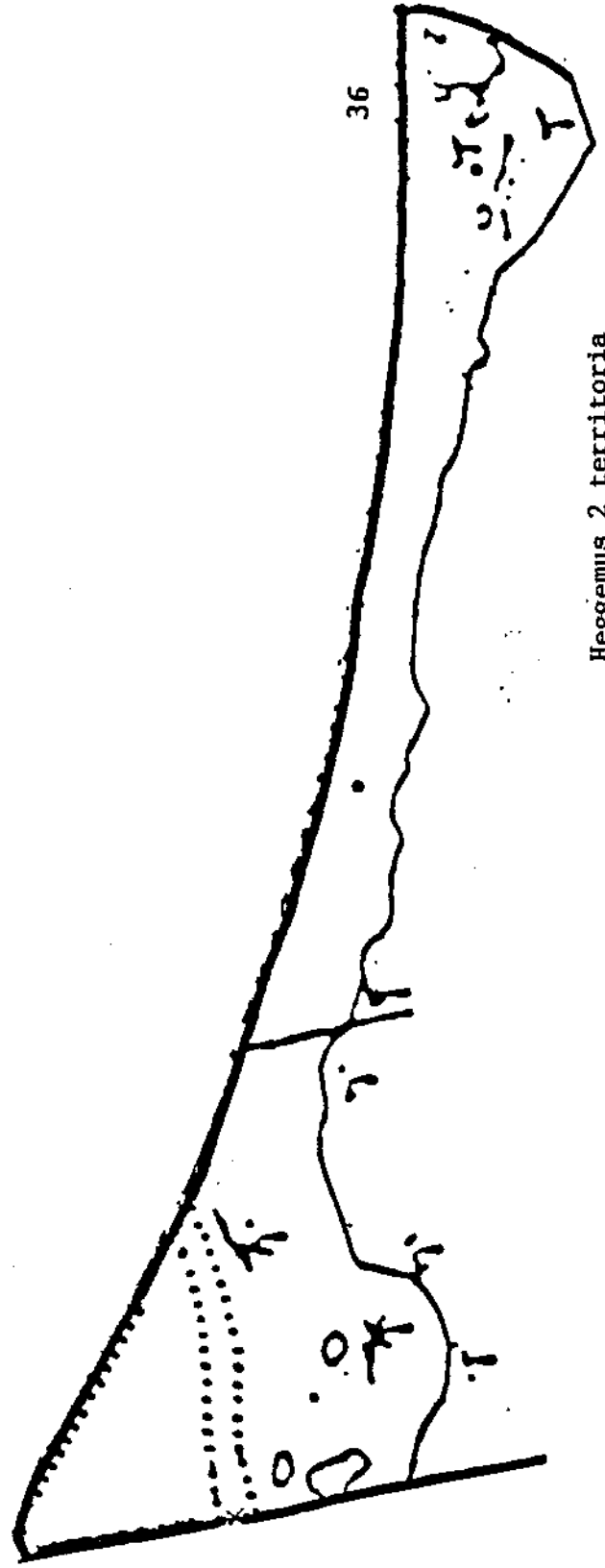

Winterkoning 1 territorium

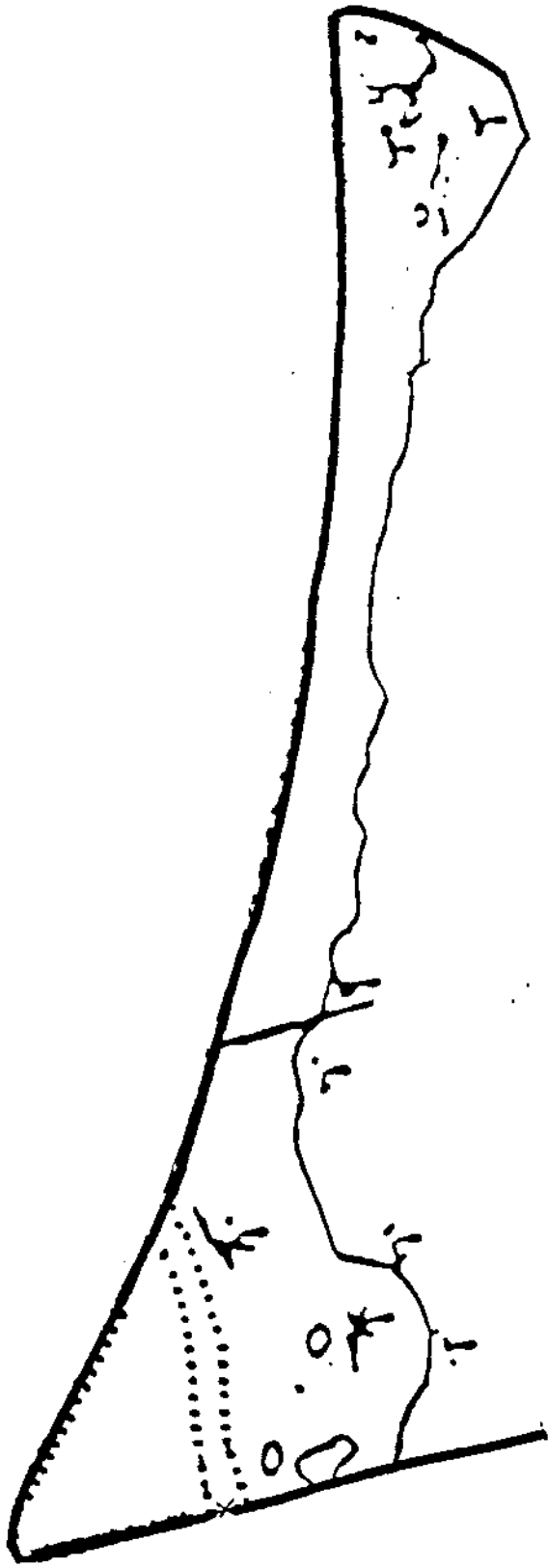

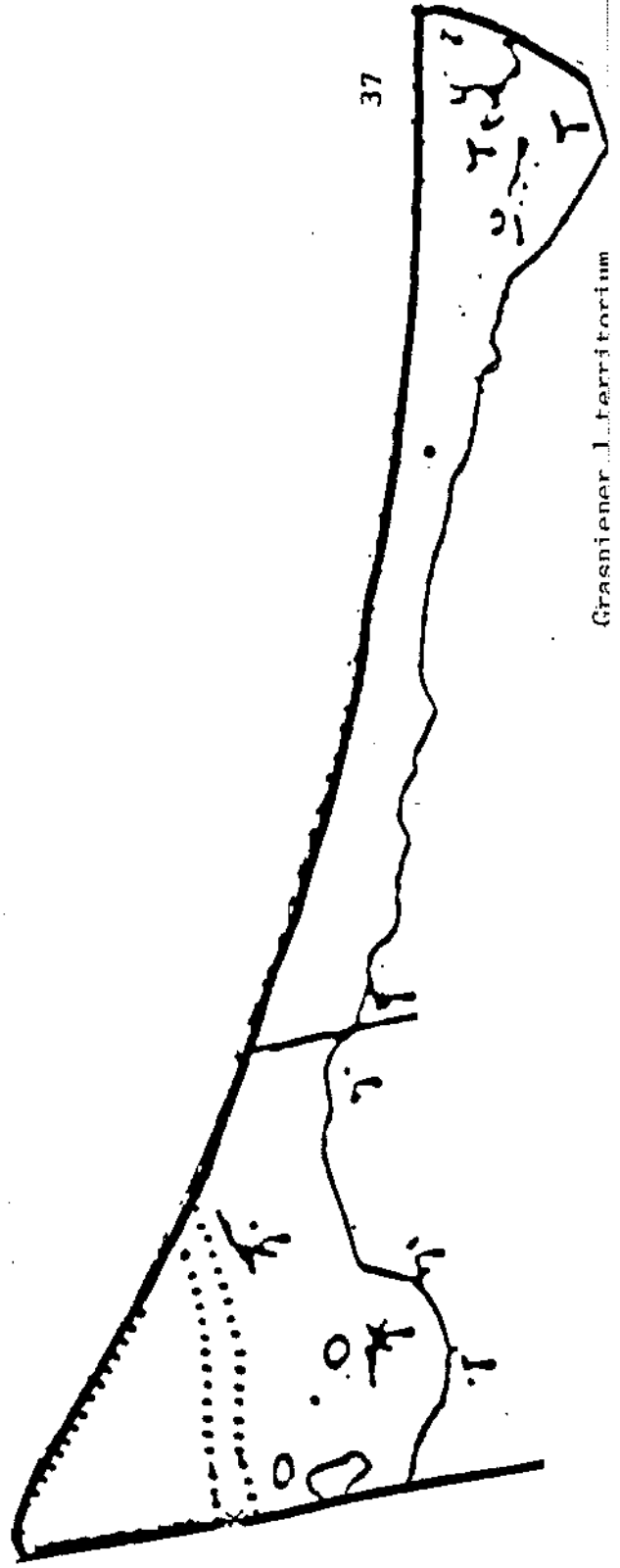
Merel 2 territoria

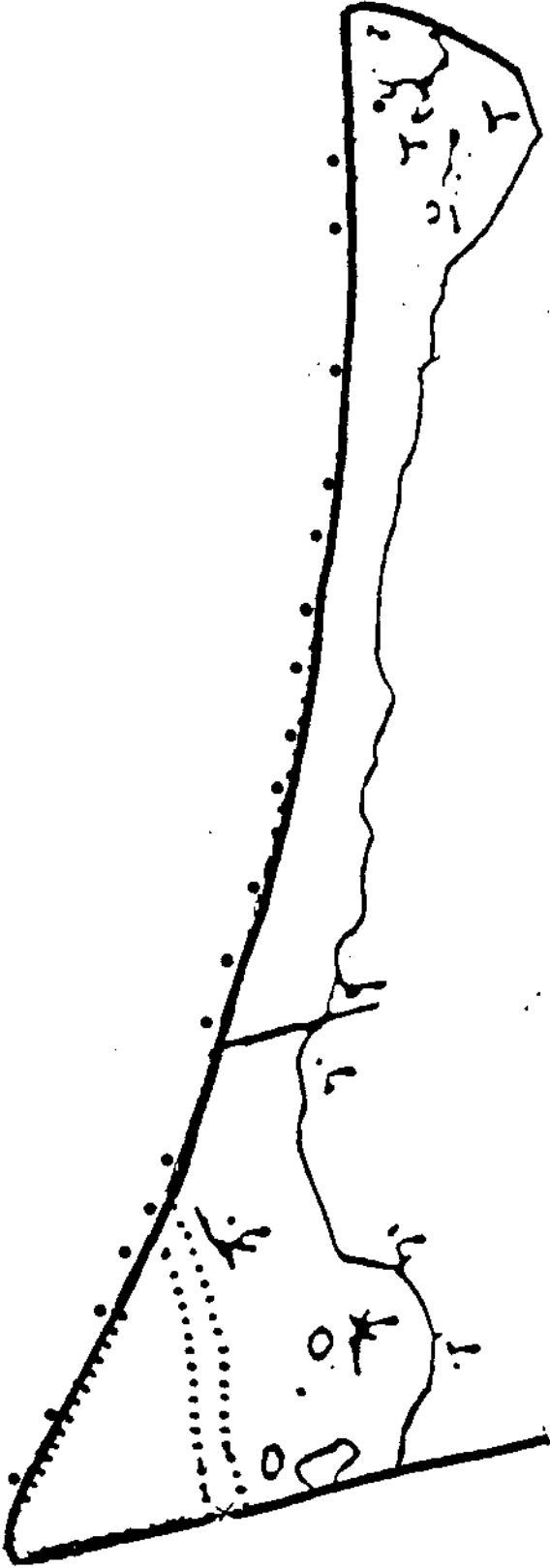
Heggemus 2 territoria

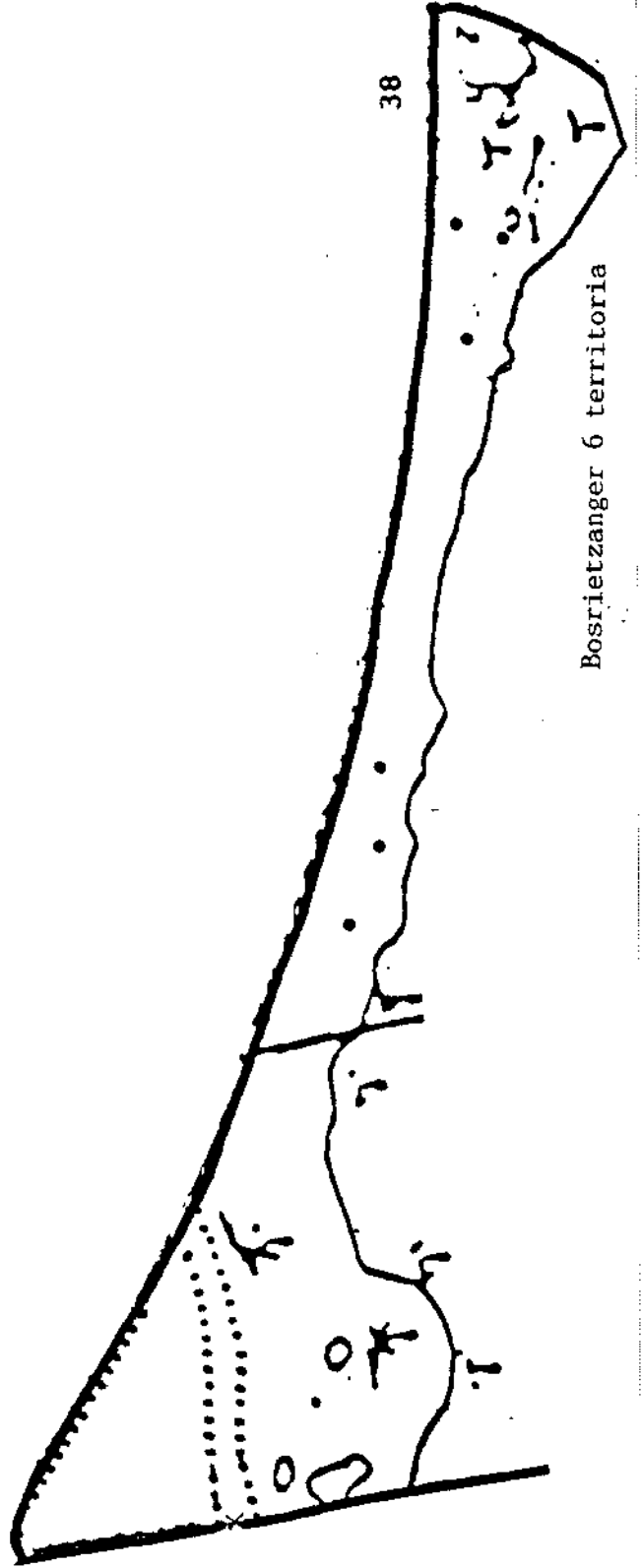
Witgesterde Blauwborst 1 territorium

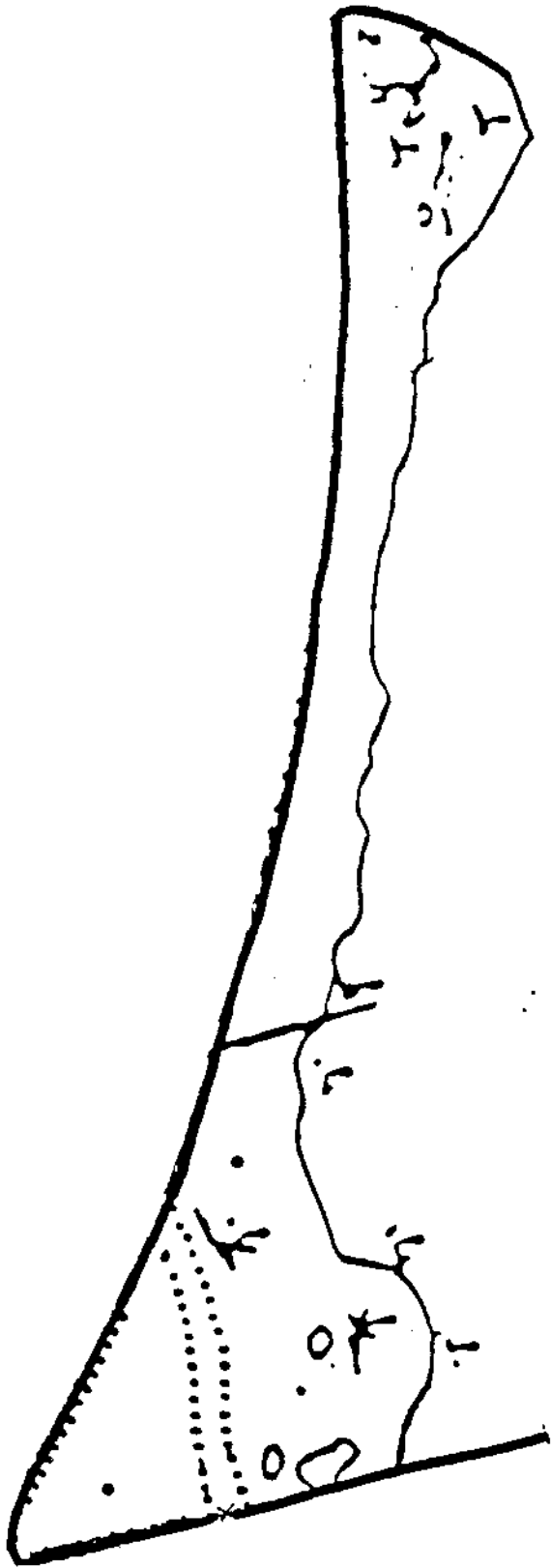
Grasniener 1 territorium

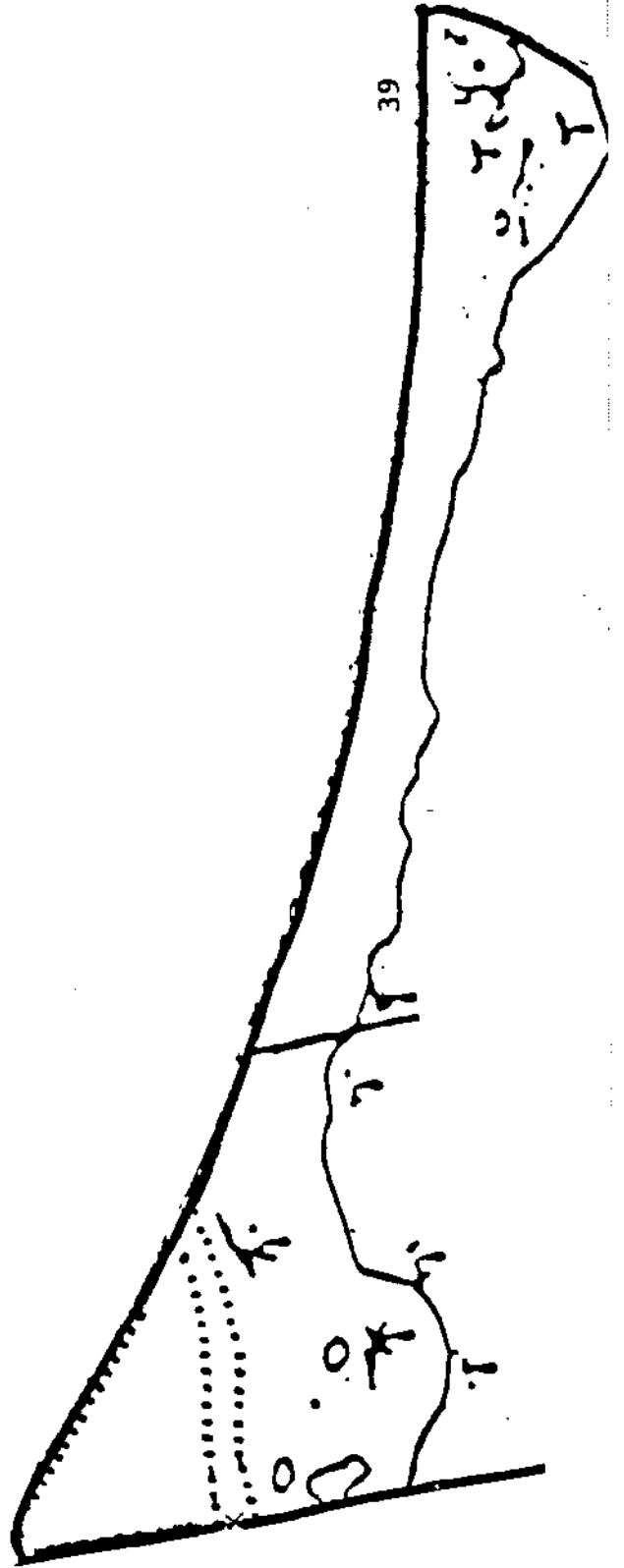
Kleine Karekiet 19 territoria

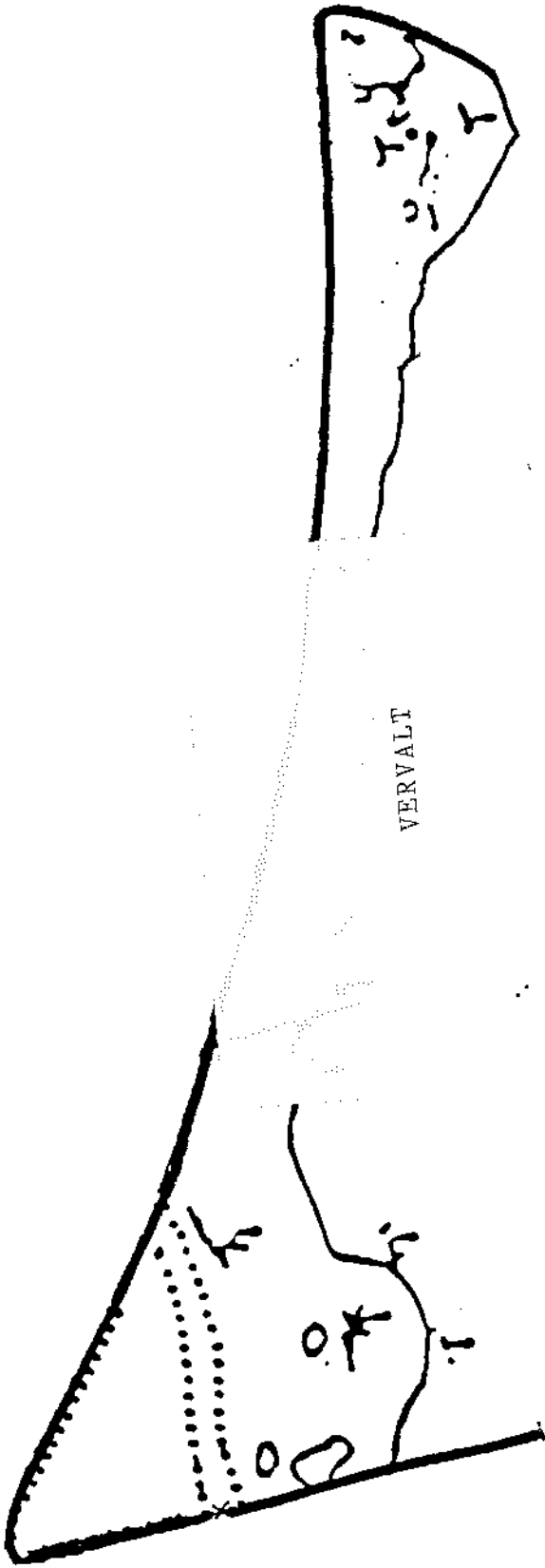
Bosrietzanger 6 territoria

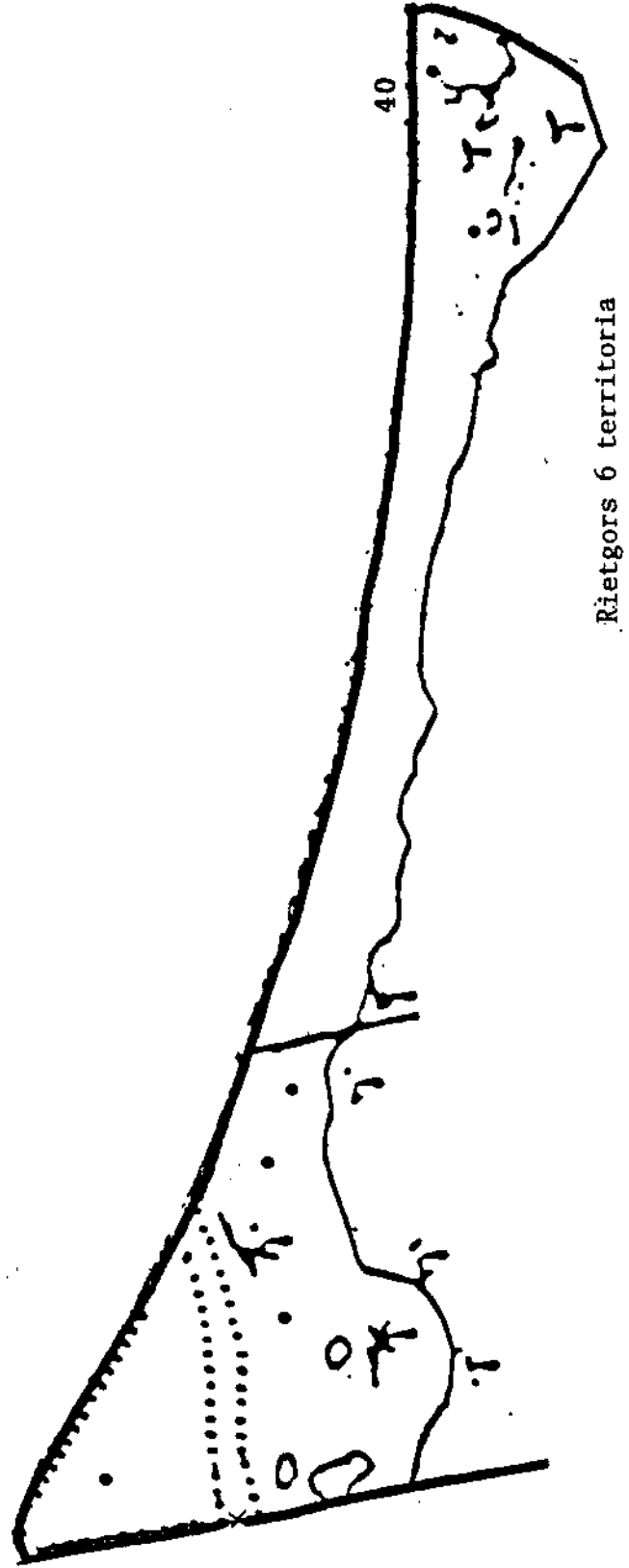
Fitis 2 territoria

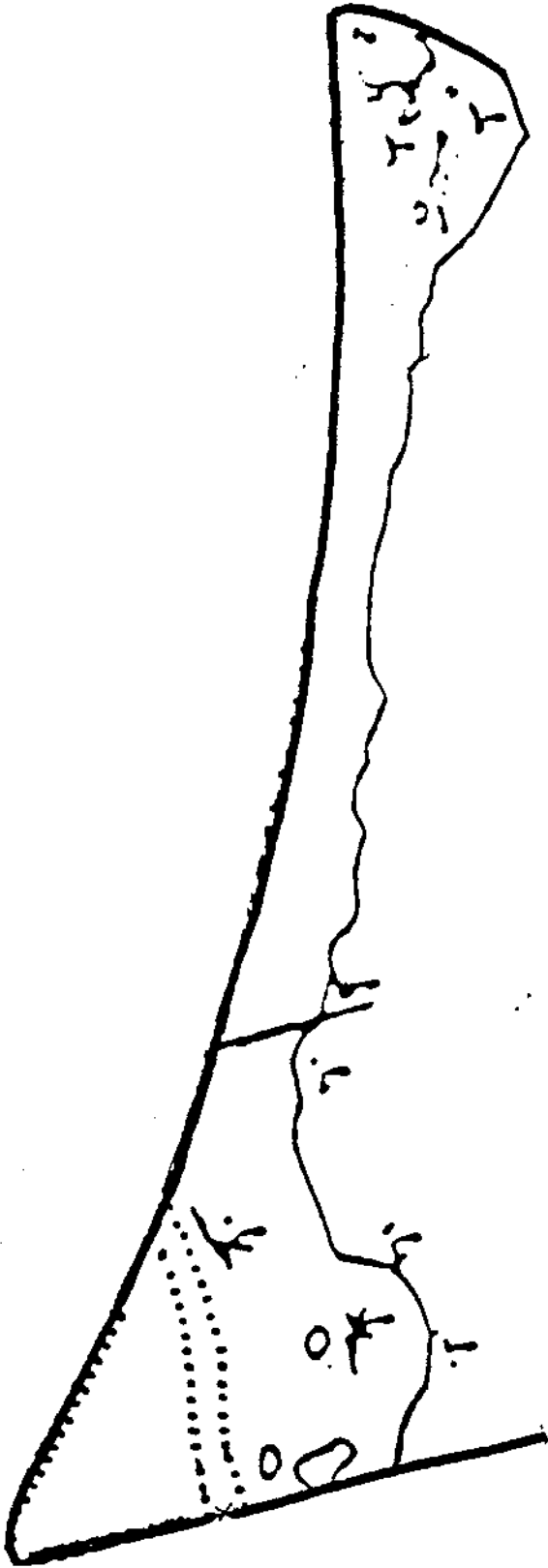
39

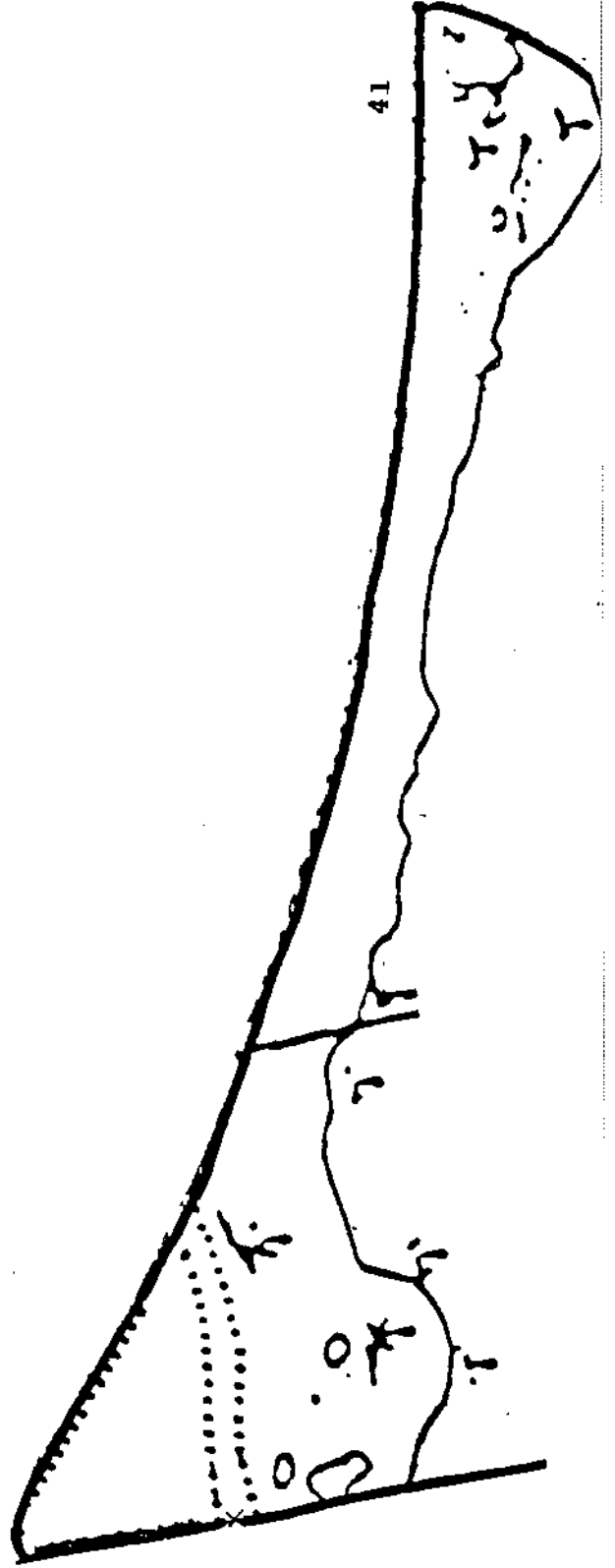
Graspieper 2 territoria

Rietgors 6 territoria

Zwarte Kraai 1 territorium

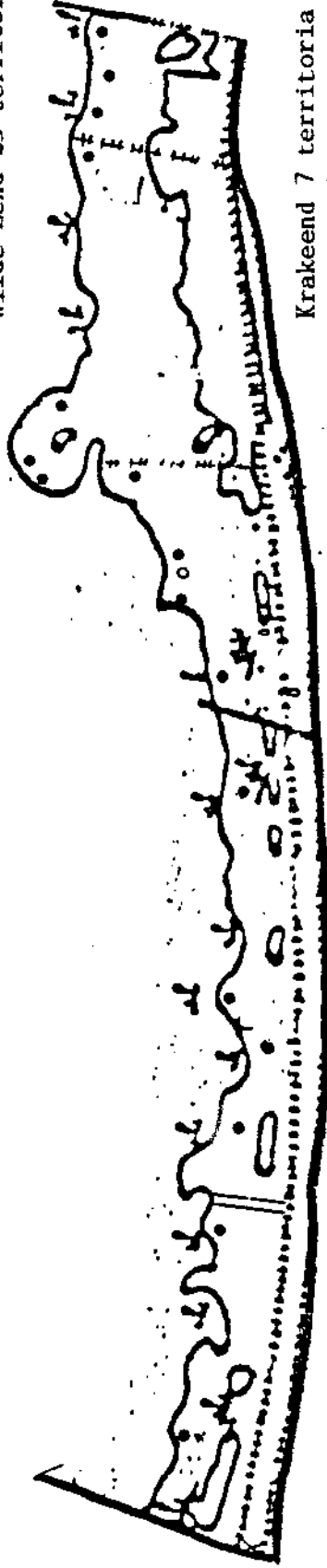
Bijlage 9 Territoriakaarten Zanddijk.

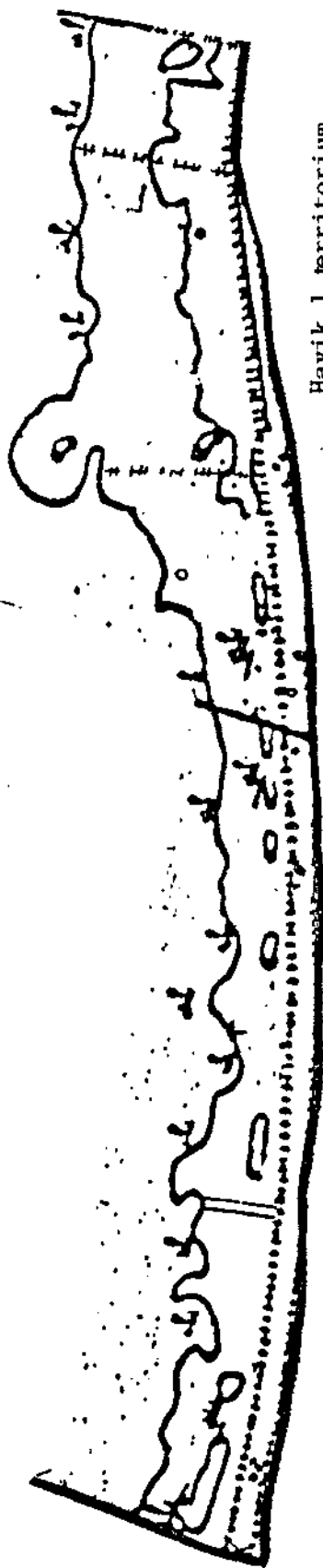
Funt 105 territoria

Wilde Eend 25 territoria

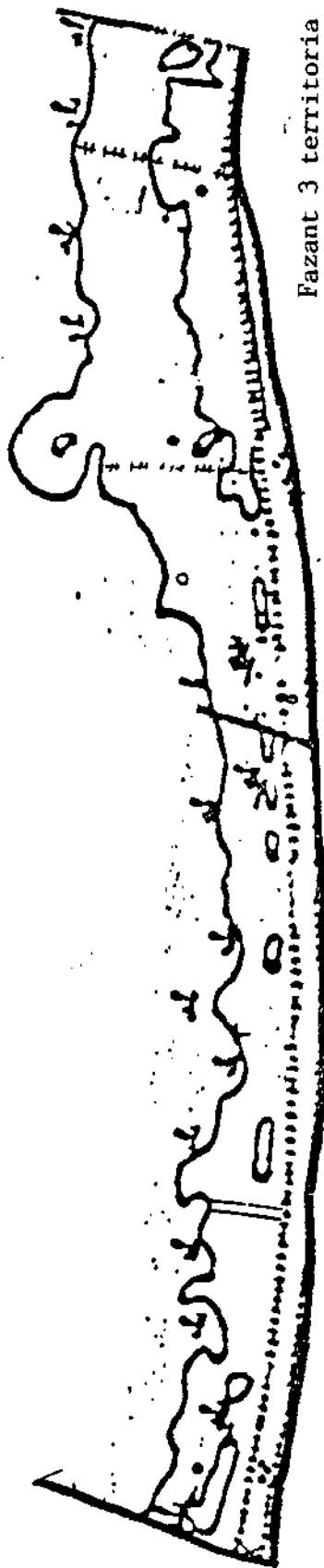
Krakeend 7 territoria

Havik 1 territorium

Bruine Kiekendief 1 territorium

Fazant 3 territoria

Waterral 2 territoria

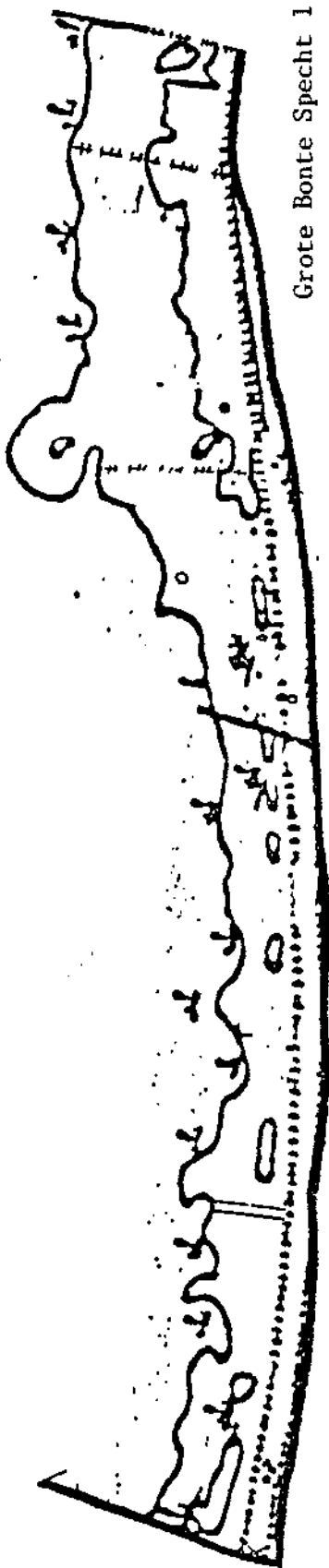

Meerkoet 47 territoria

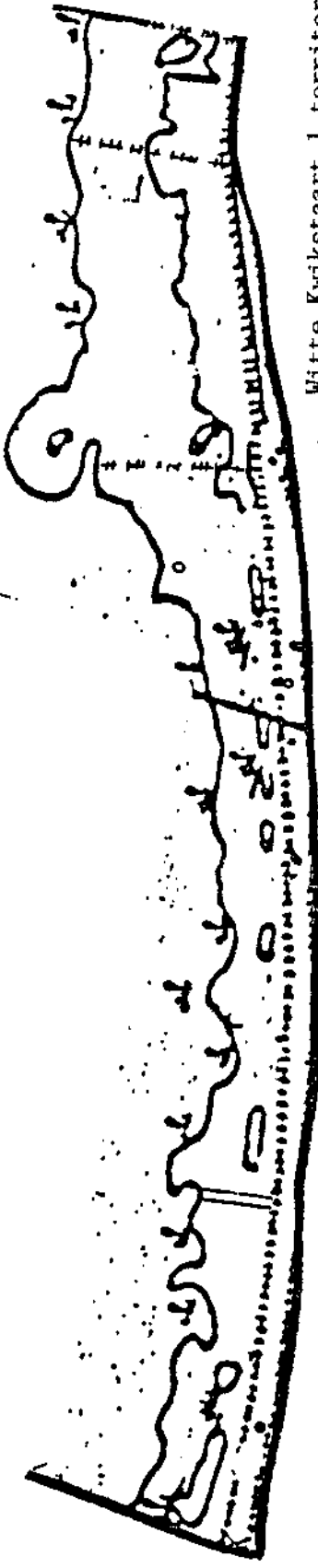
Houtduif 1 territorium

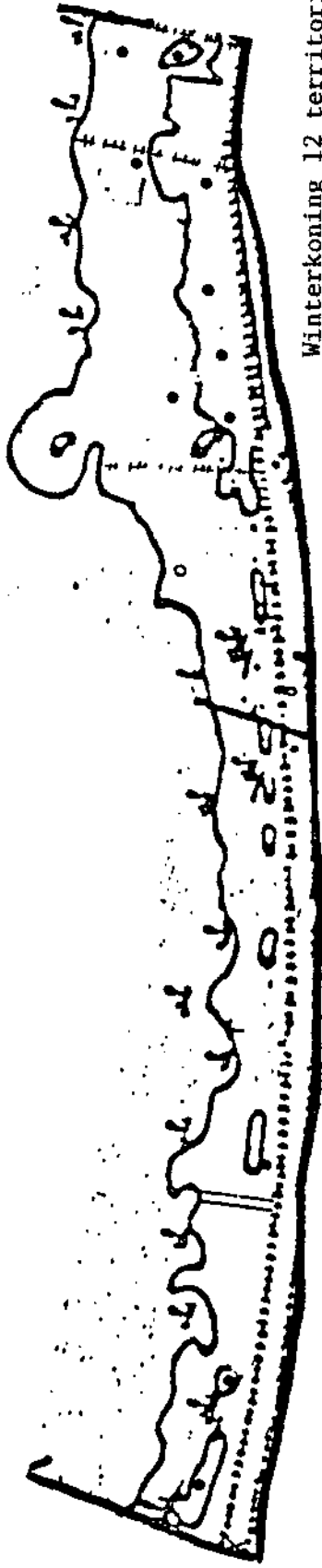
Grote Bonte Specht 1 territorium

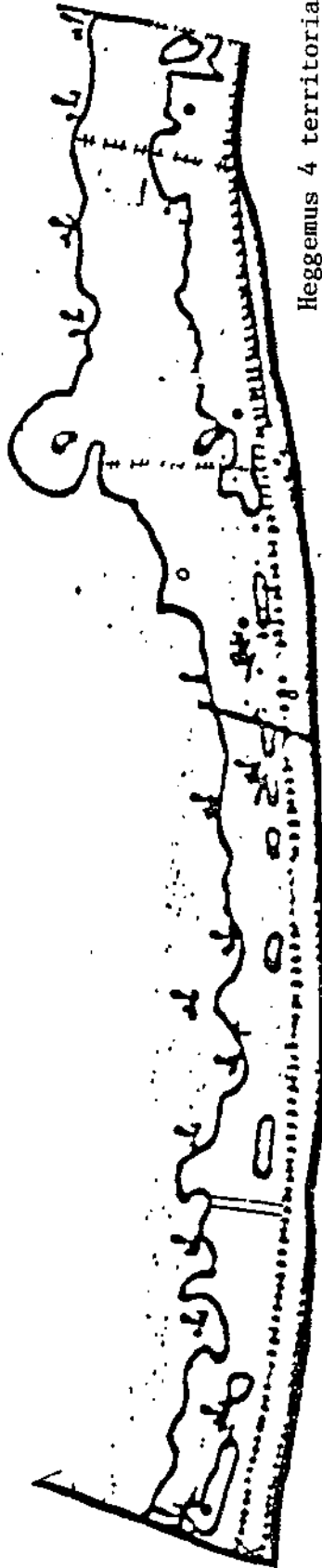
Koekoek 1 territorium

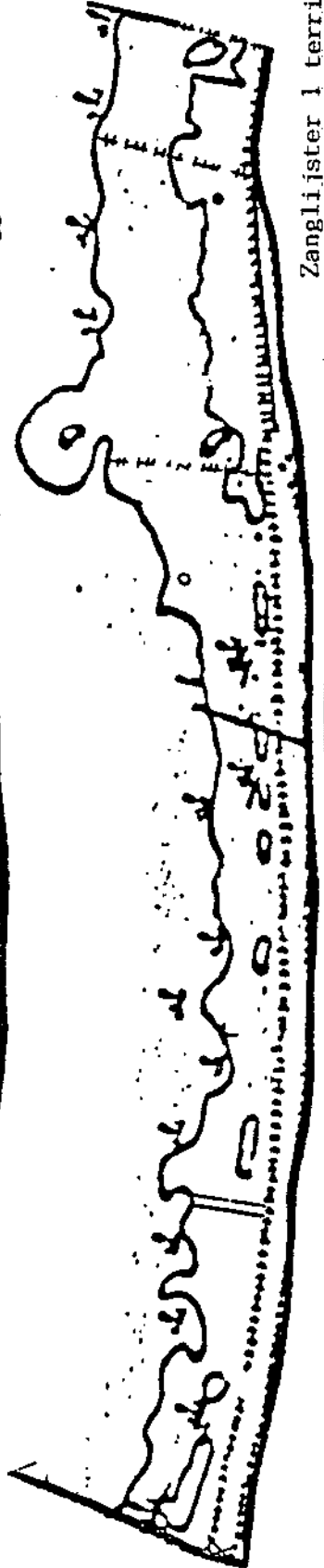
Witte Kwikstaart 1 territorium

Winterkoning 12 territoria

Heggenus 4 territoria

Zanglijster 1 territorium

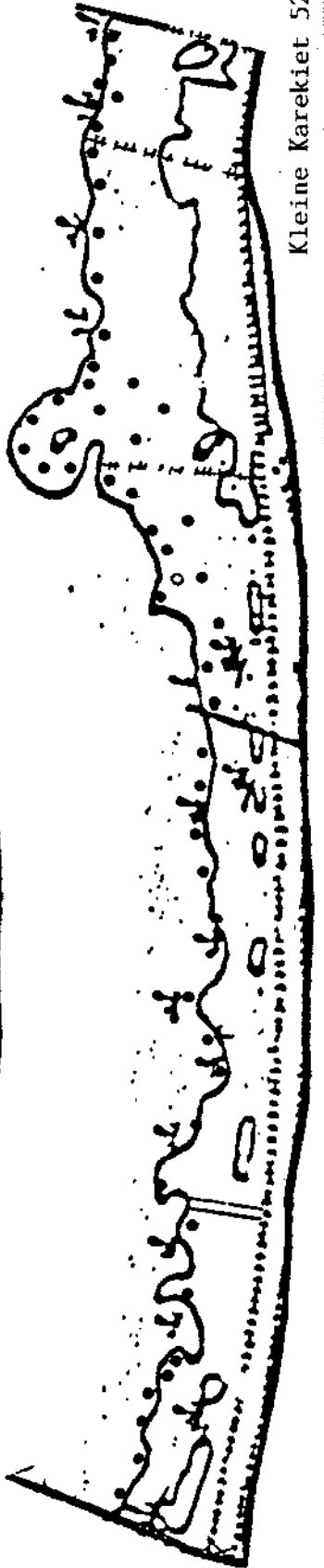
Roodborst 5 territoria

Merel 16 territoria

Witgesterde Blauwborst 2 territoria

Kleine Karekiet 52 territoria

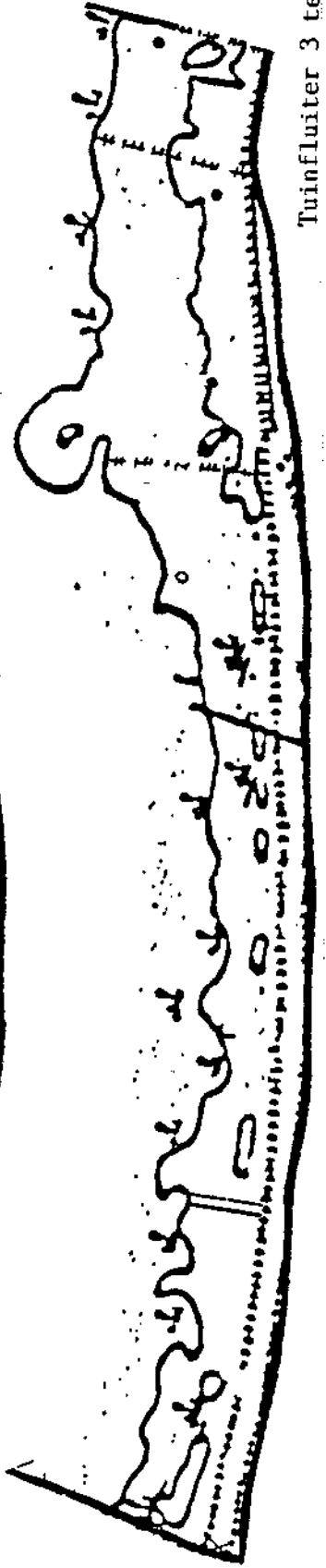
Rietzanger 8 territoria

Bosrietzanger 4 territoria

Zwartkop 4 territoria

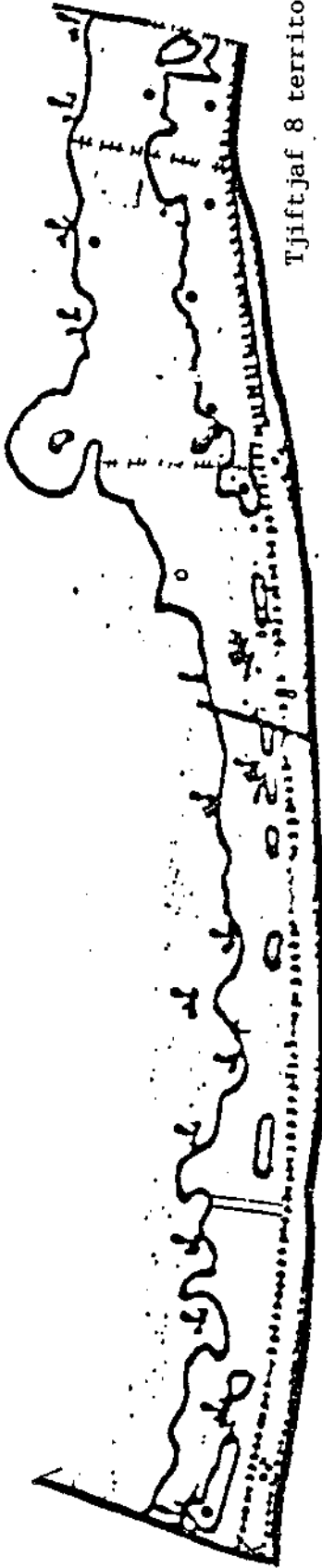
Tuinfluiter 3 territoria

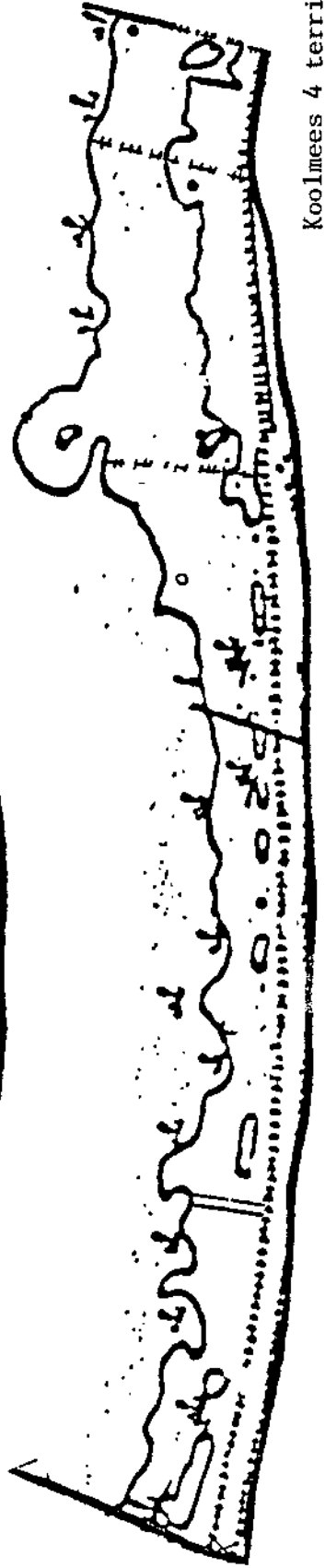
Grasmus 2 territoria

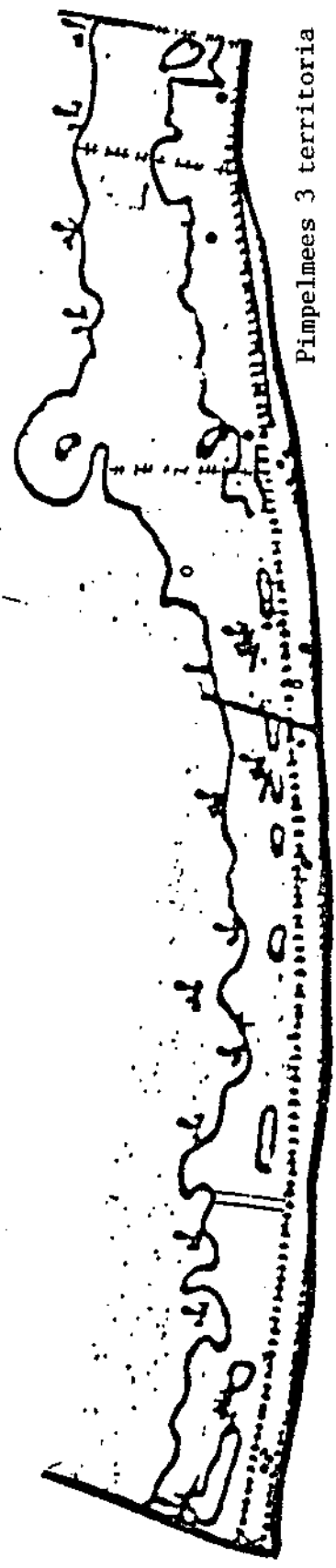
Fitis 15 territoria

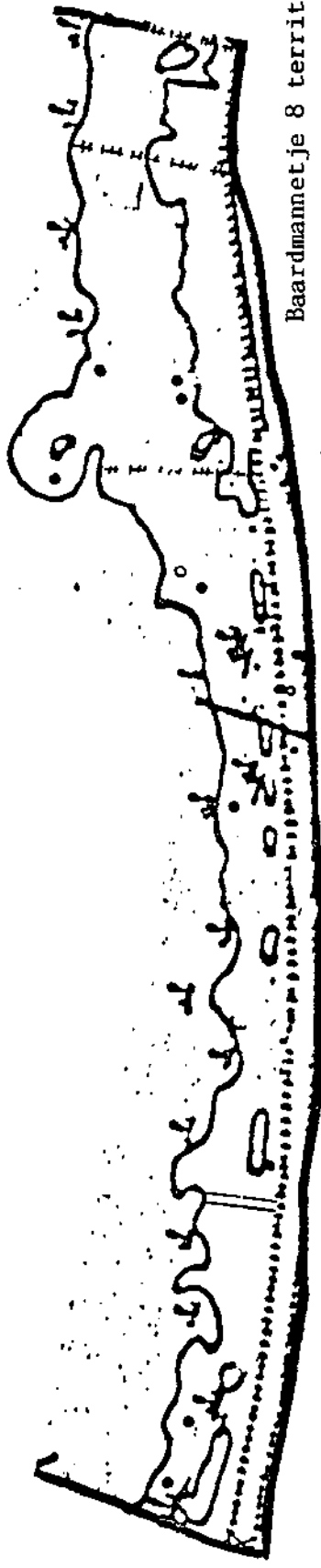
Tjiftjaf 8 territoria

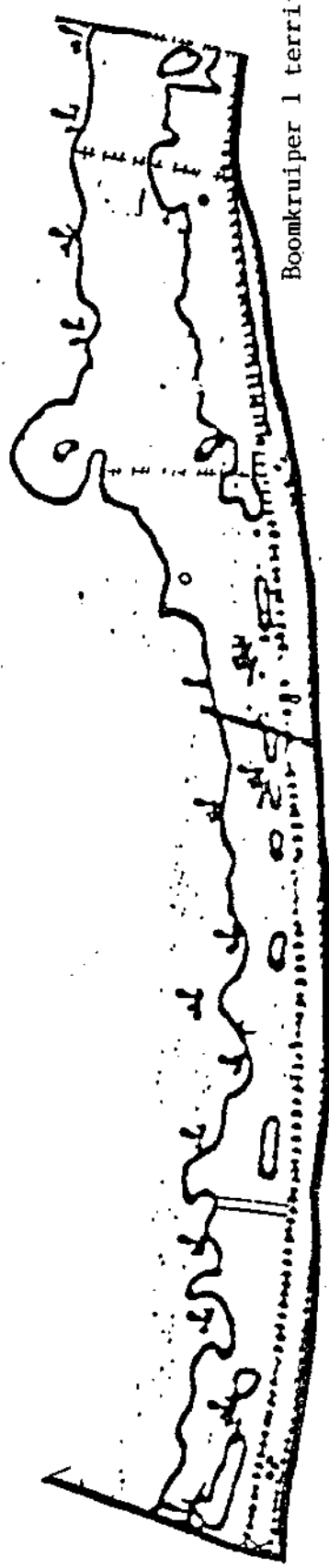
Koolmees 4 territoria

Pimpelmees 3 territoria

Beardmannetje 8 territoria

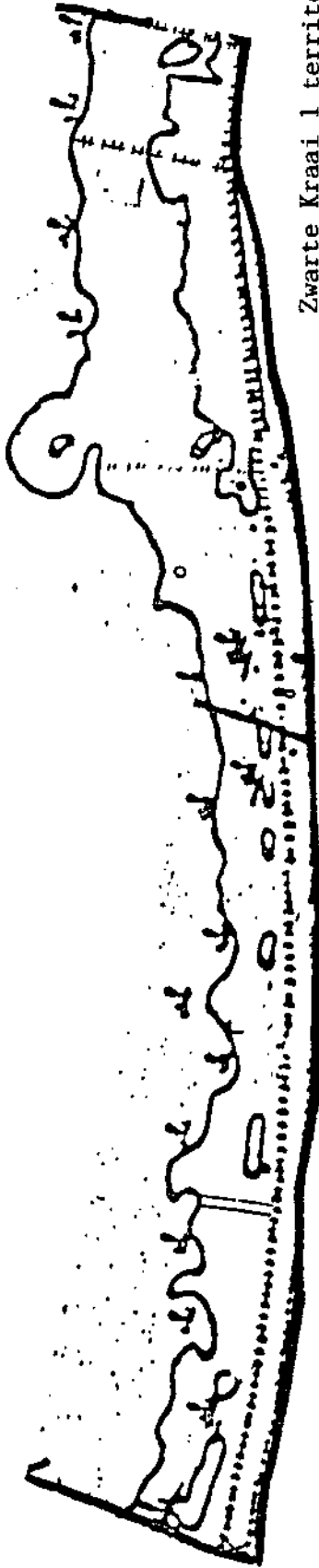
Boomkruiper 1 territorium

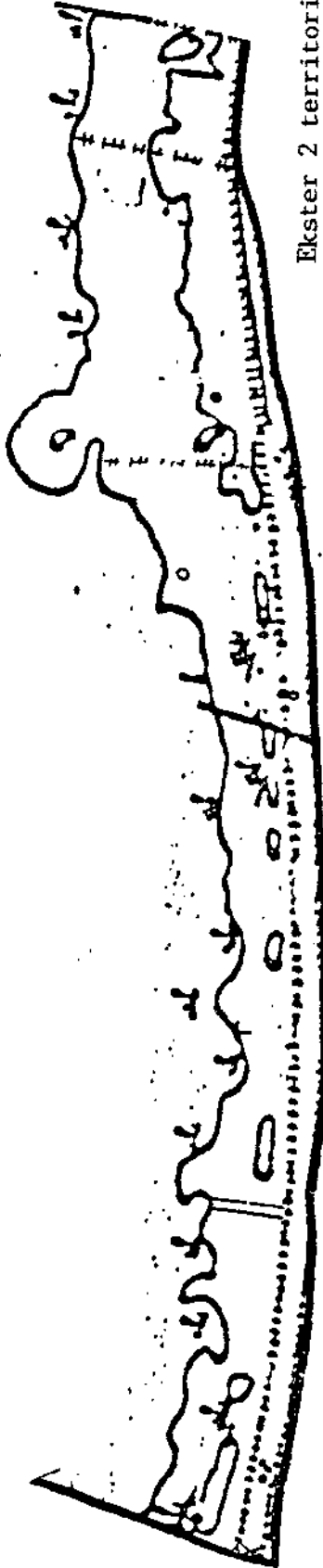
Rietgors 15 territoria

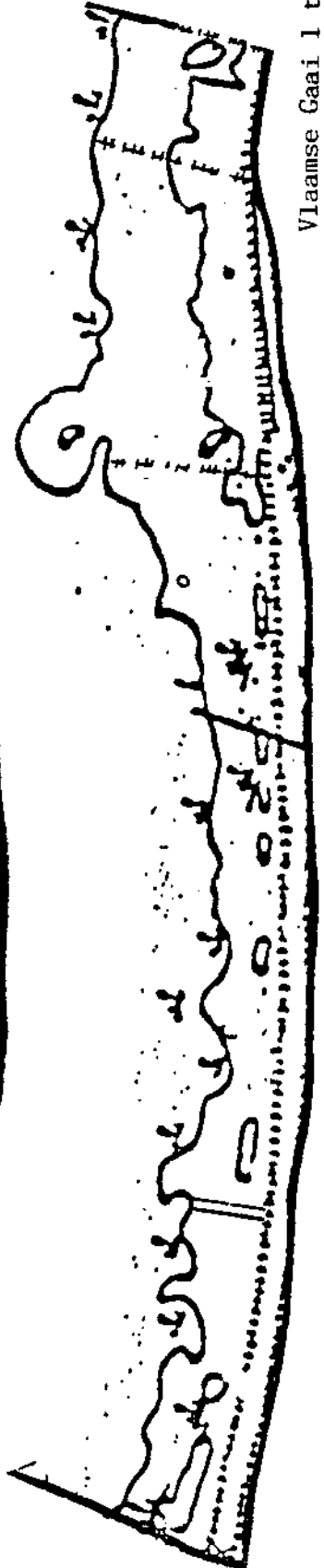
Vink 2 territoria

Zwarte Kraai 1 territorium

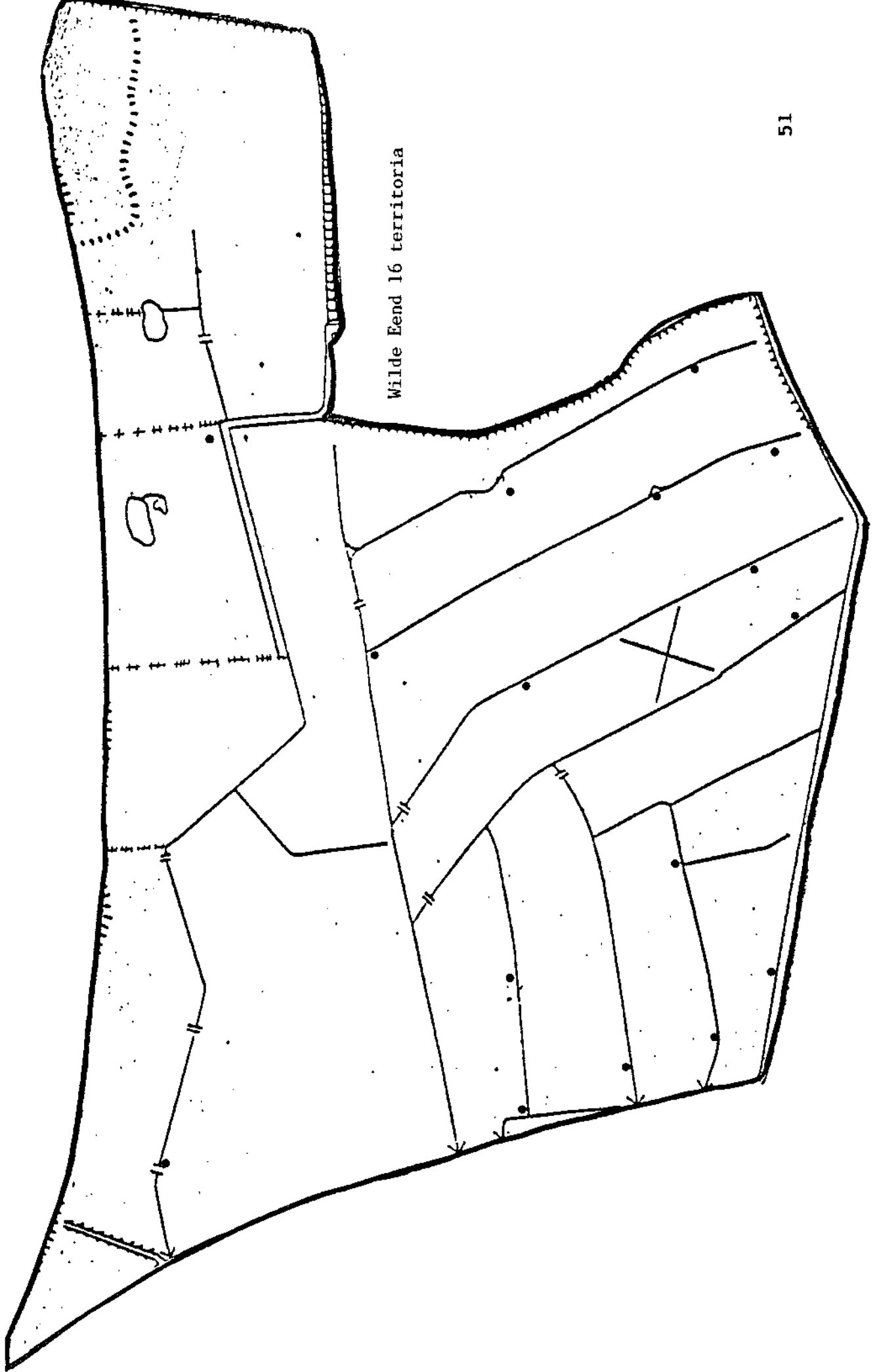

Ekster 2 territoria

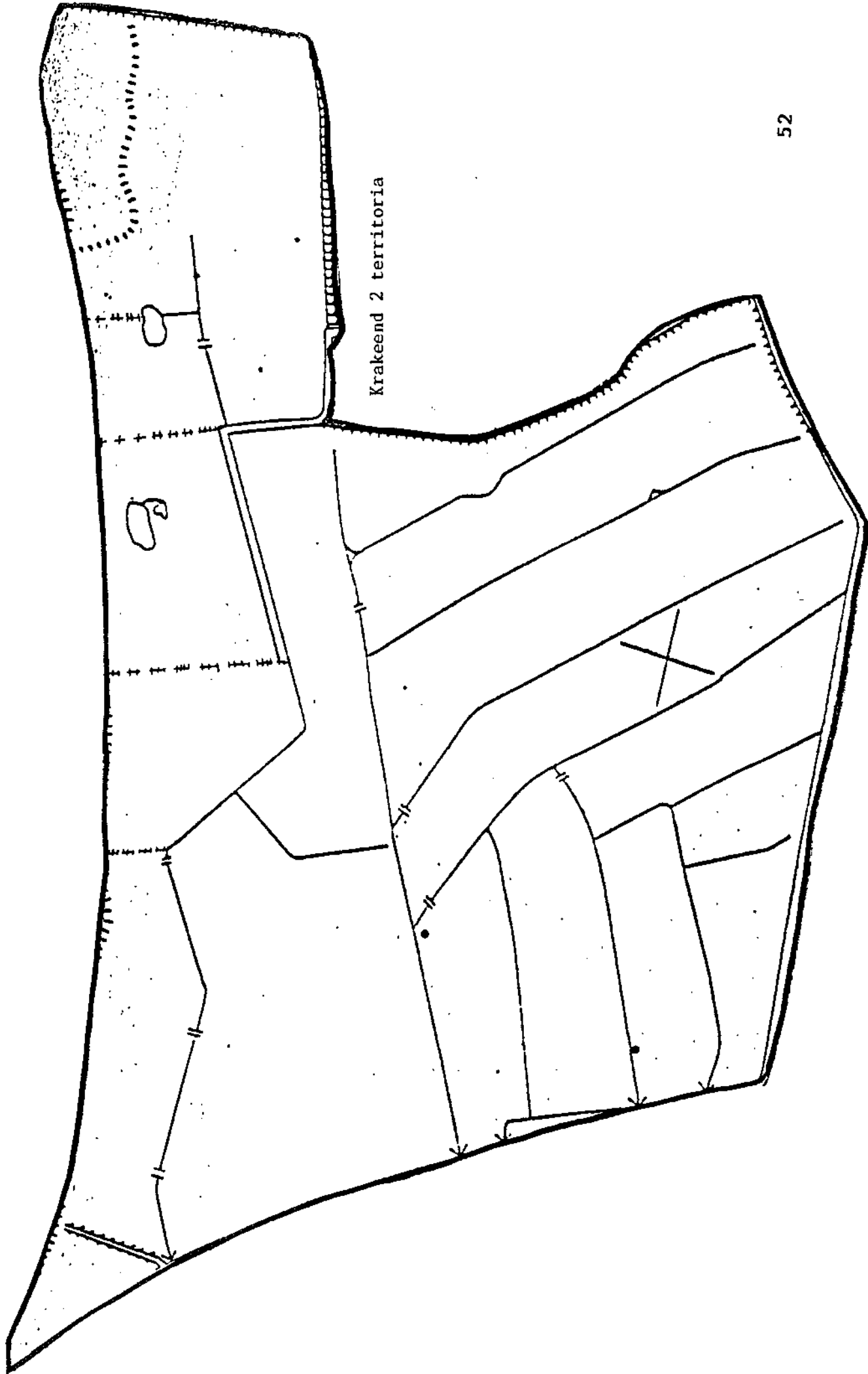
Vlaamse Gaai 1 territorium

Bijlage 10 Territoriakaarten Naardermeent.

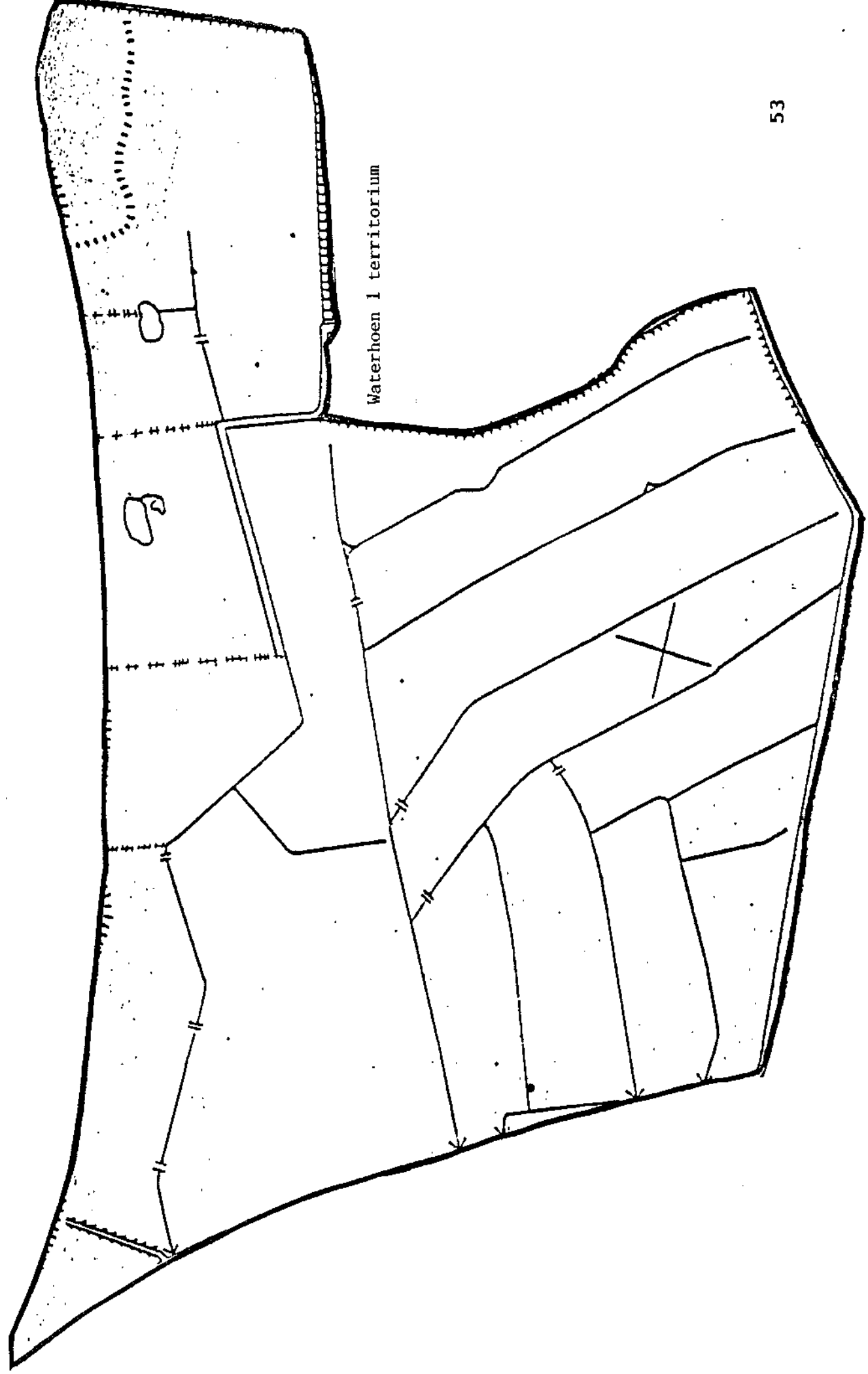

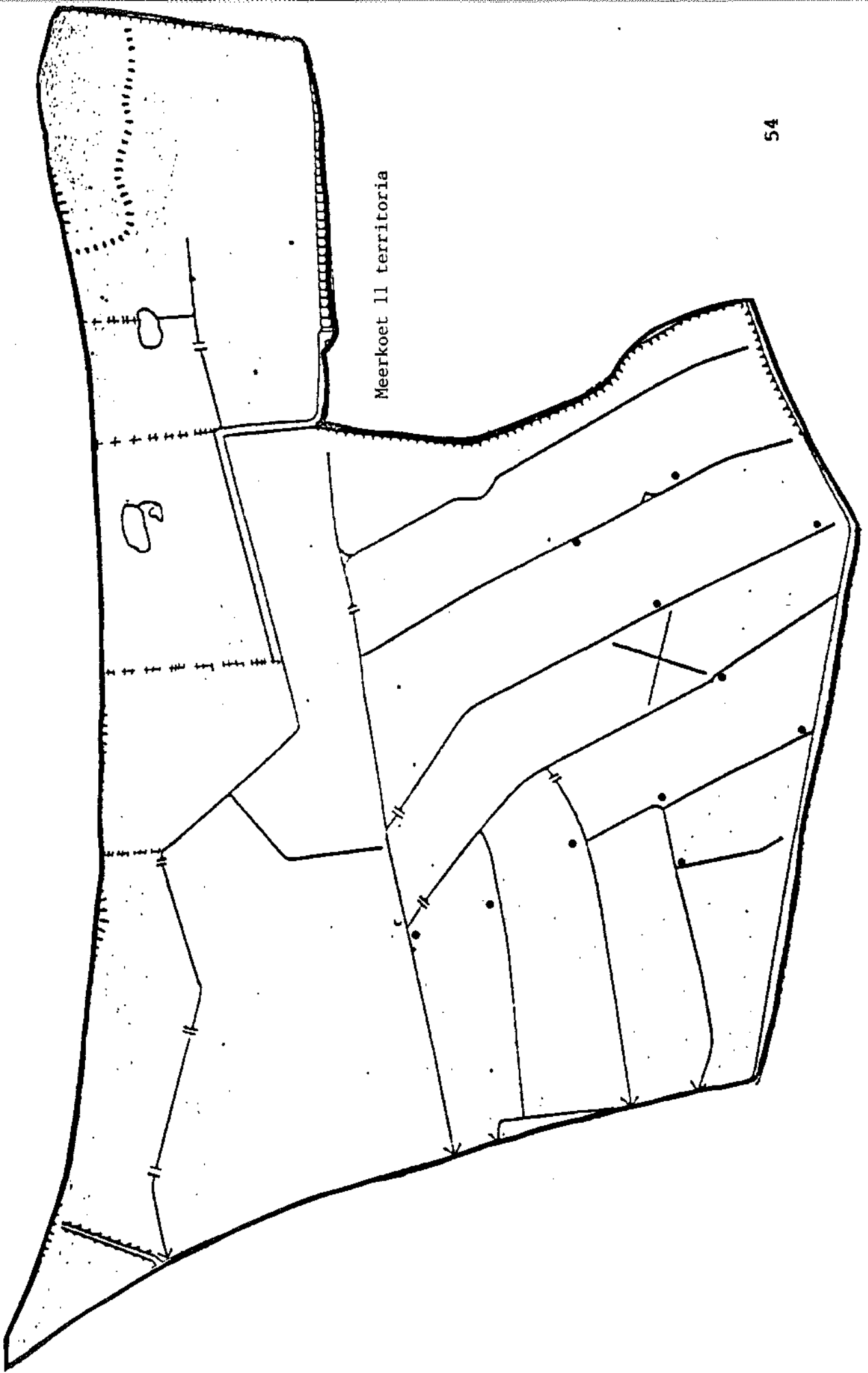
Krakeend 2 territoria

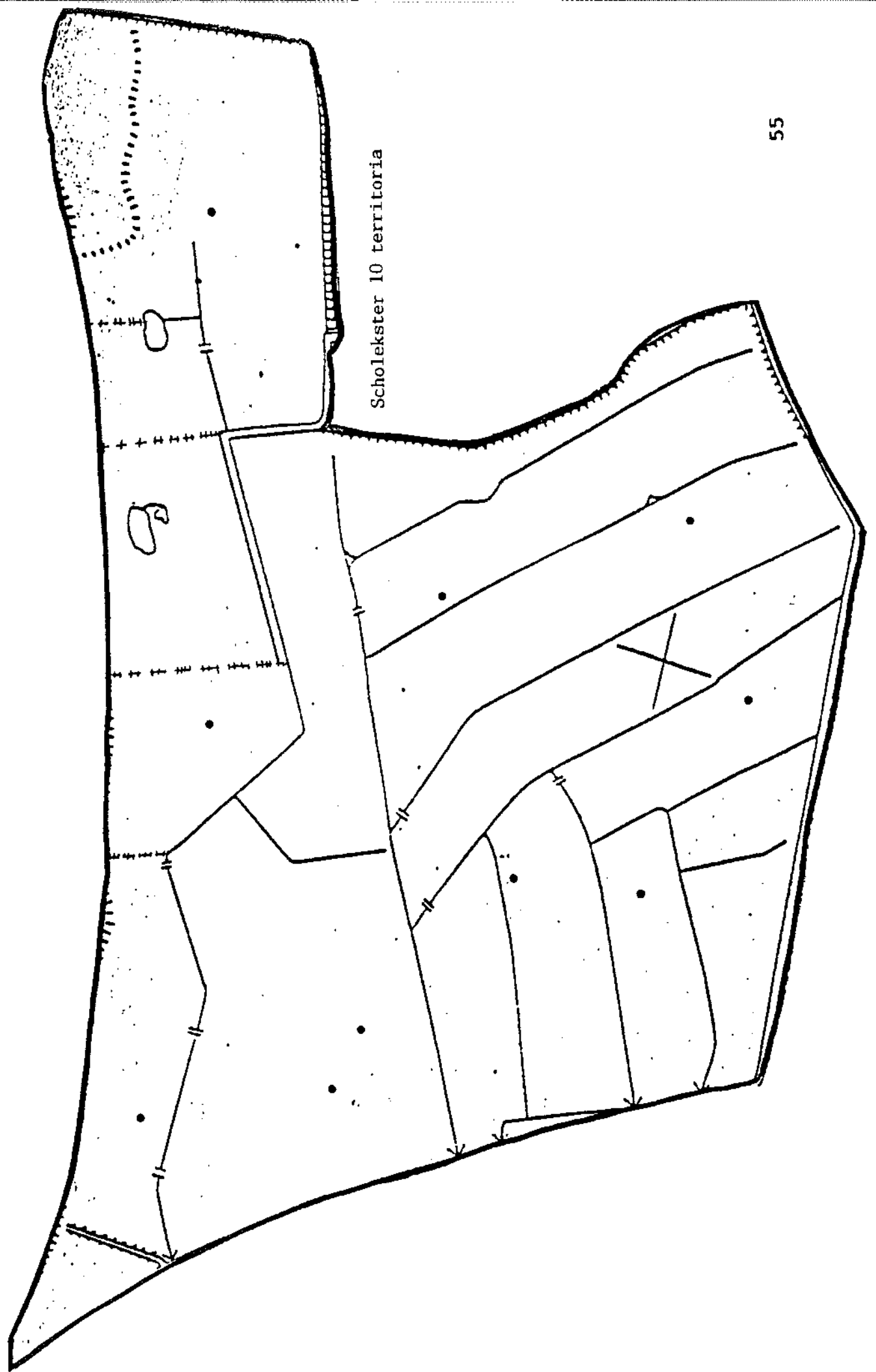

Waterhoen 1 territorium

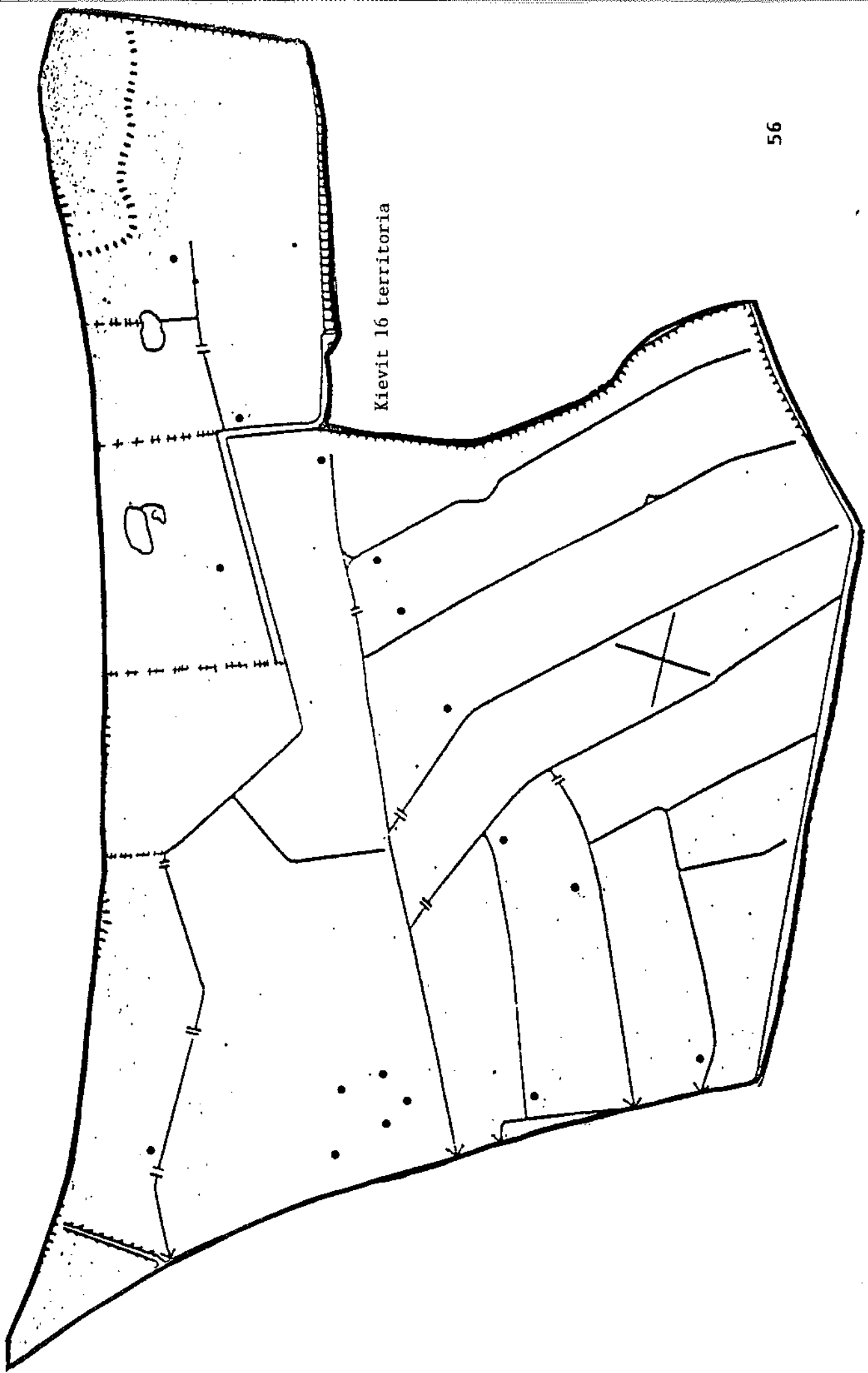

Meerkoet II territoria

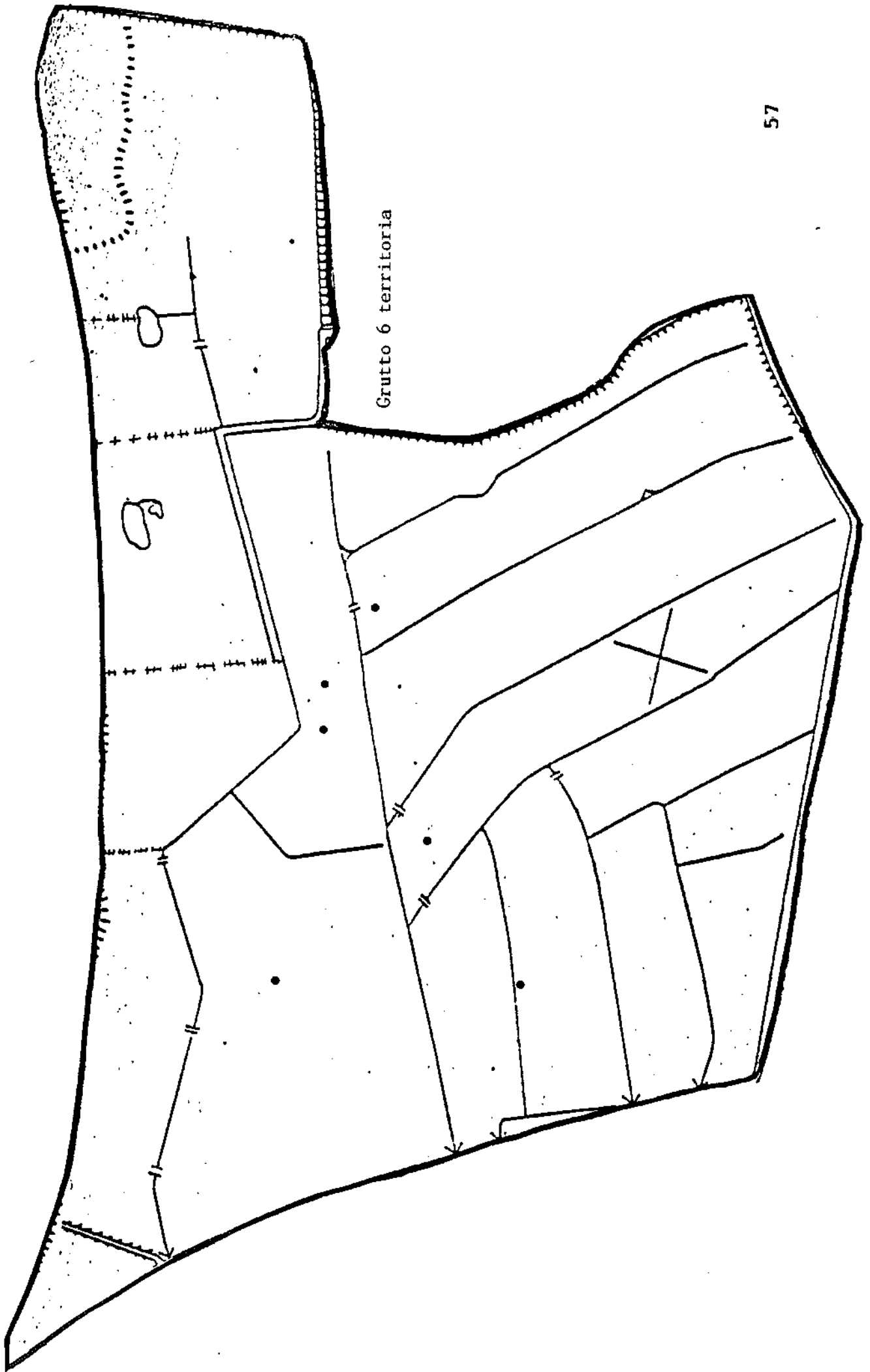

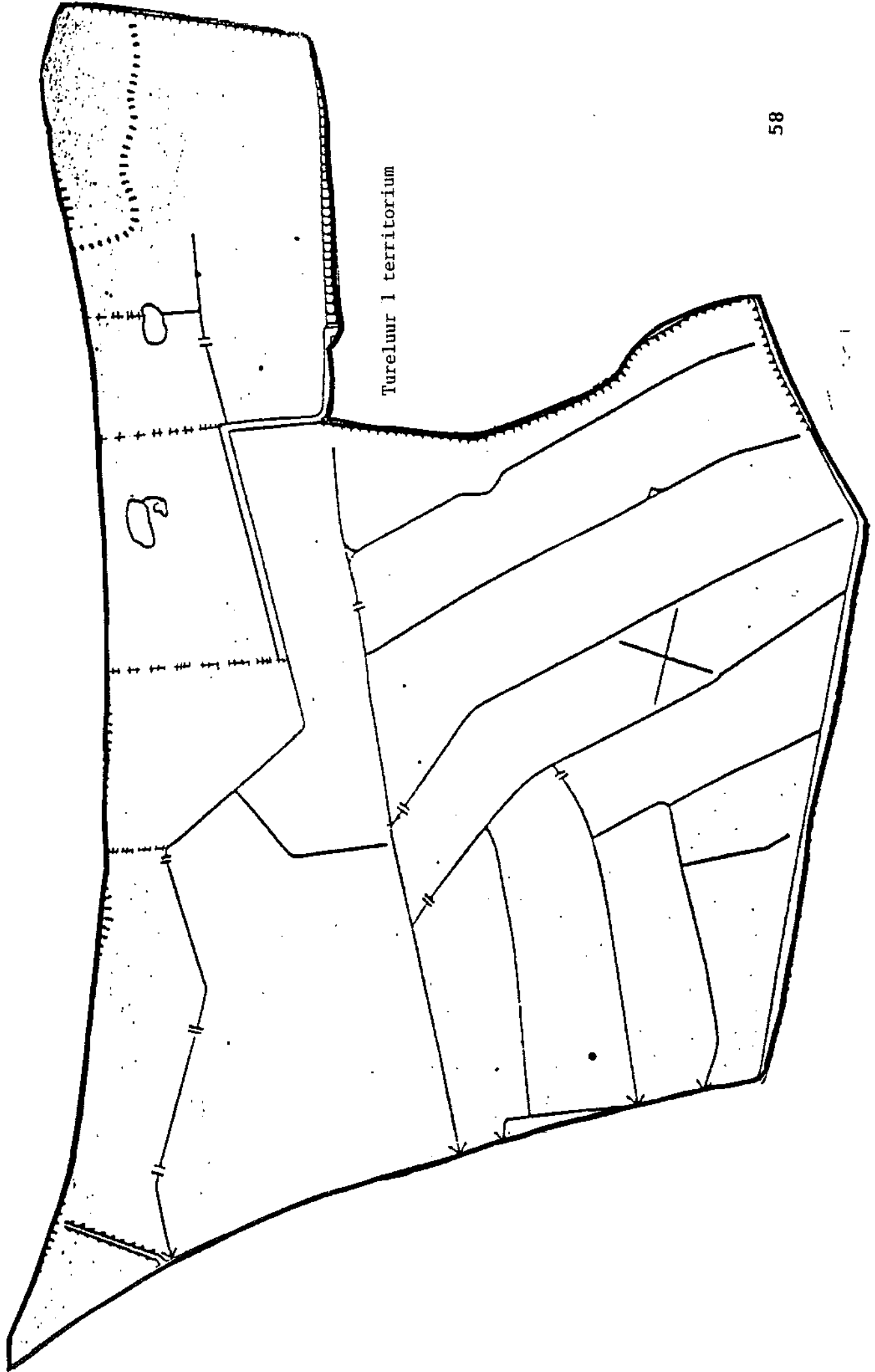
Scholekster 10 territoria

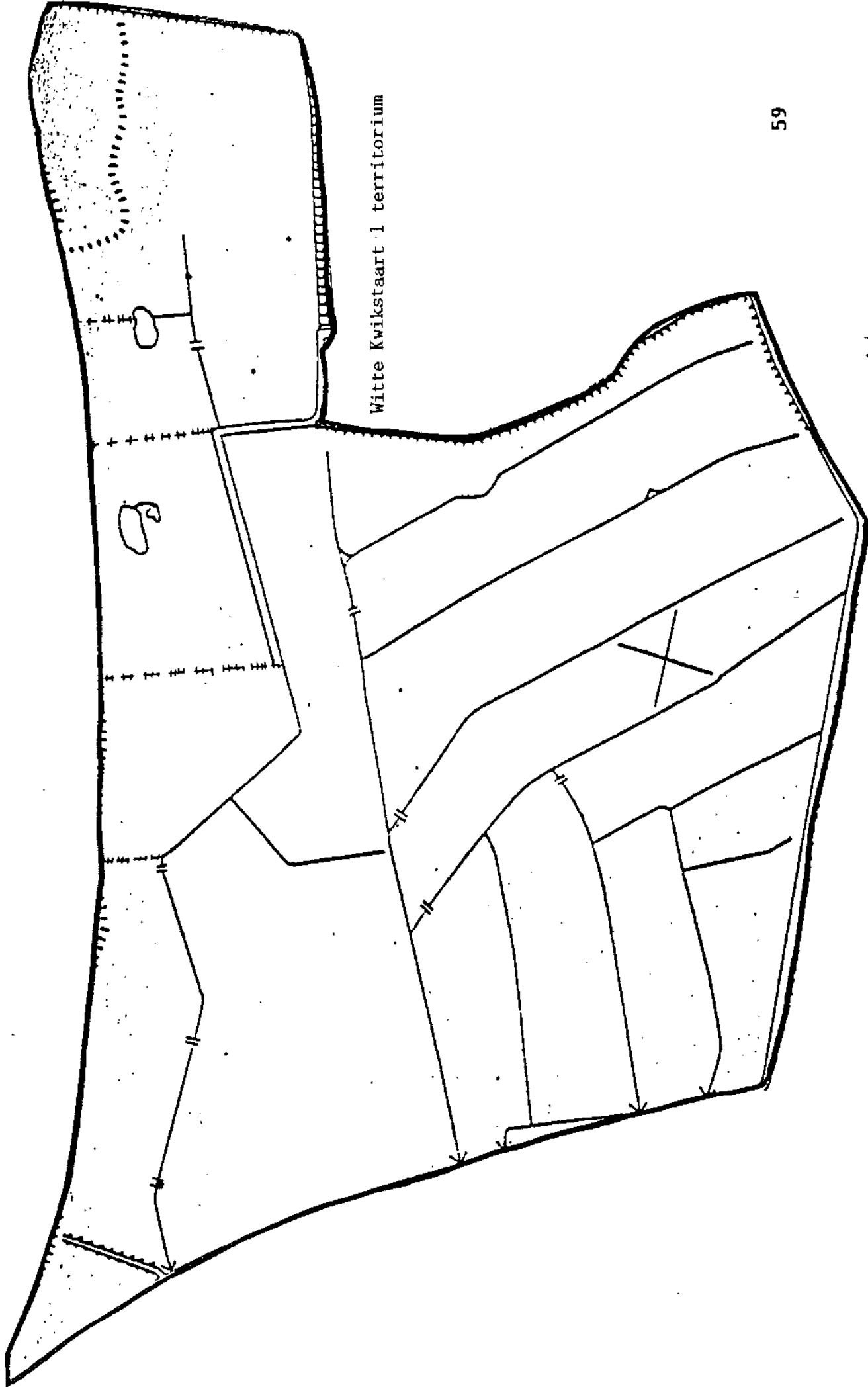
Kievit 16 territoria

Grutto 6 territoria

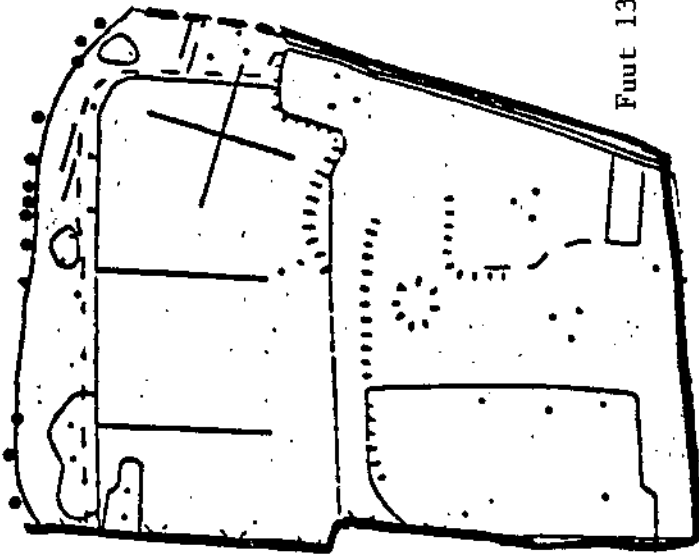
Tureluur 1 territorium

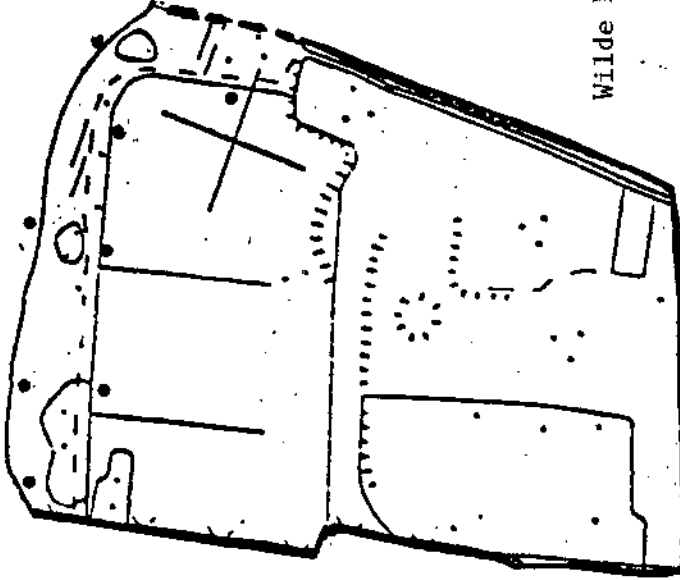
Witte Kwikstaart 1 territorium

51

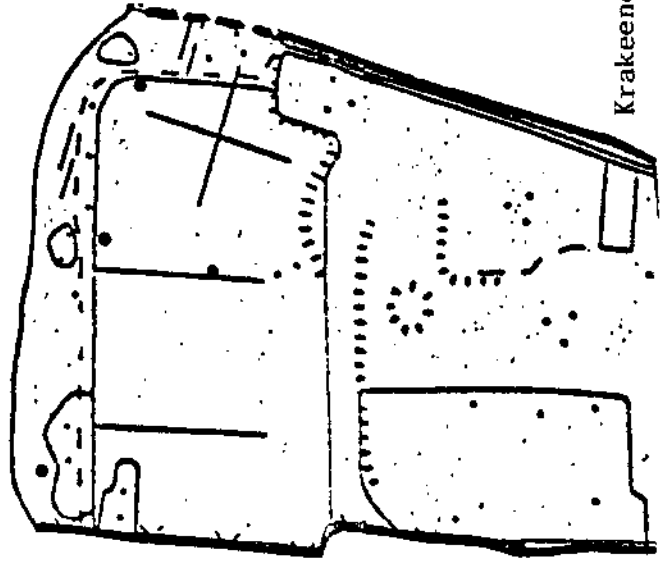

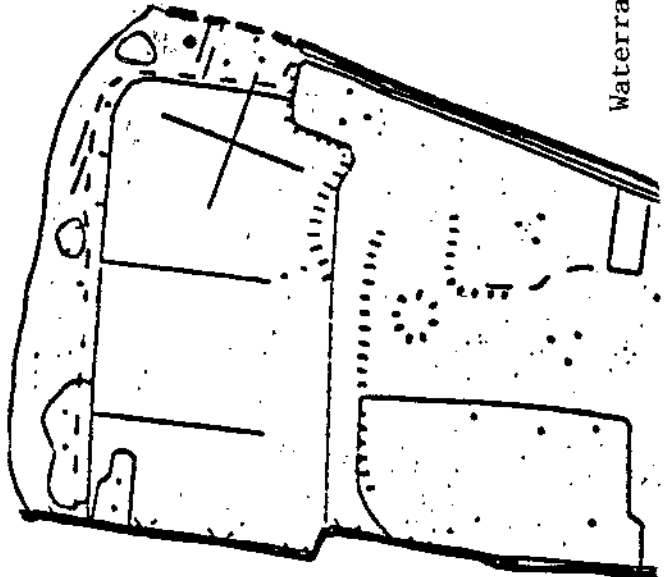
Fuut 13 territoria

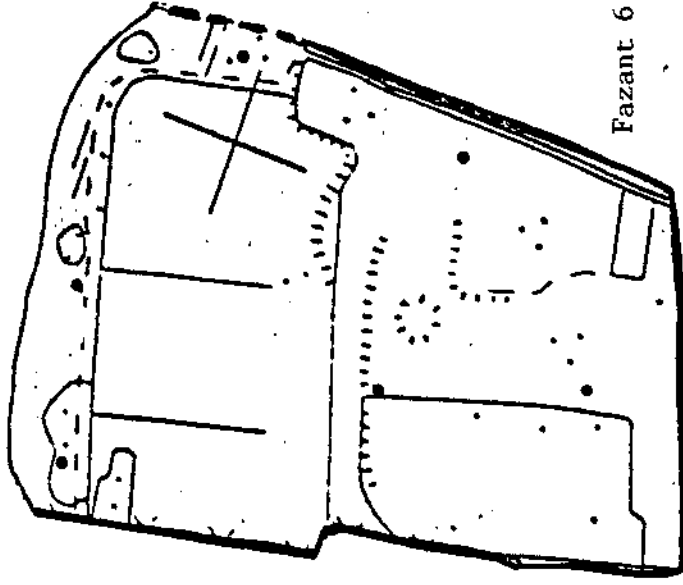
Wilde Eend 8 territoria

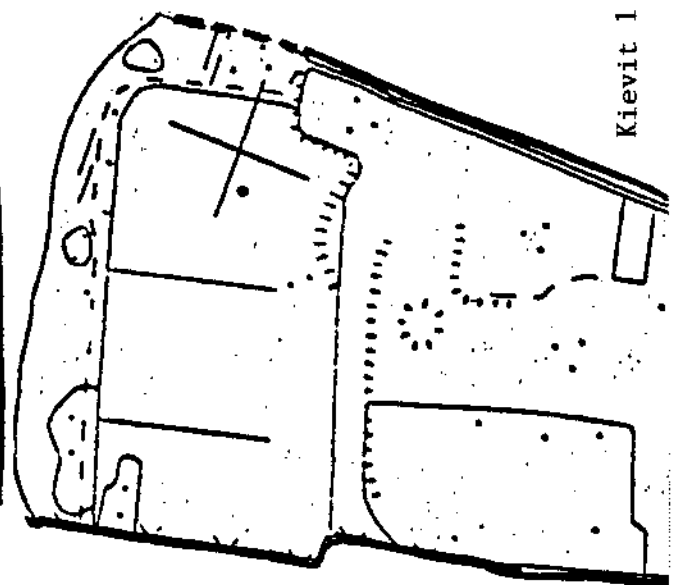
Krakeend 4 territoria

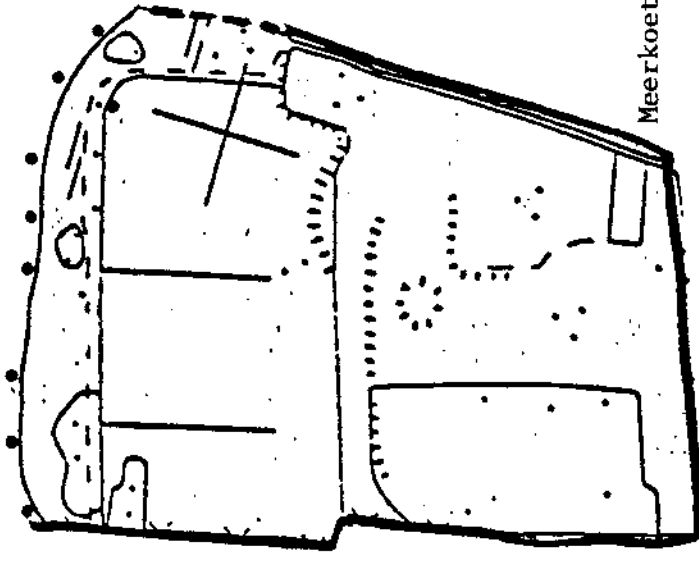
Waterral 1 territorium

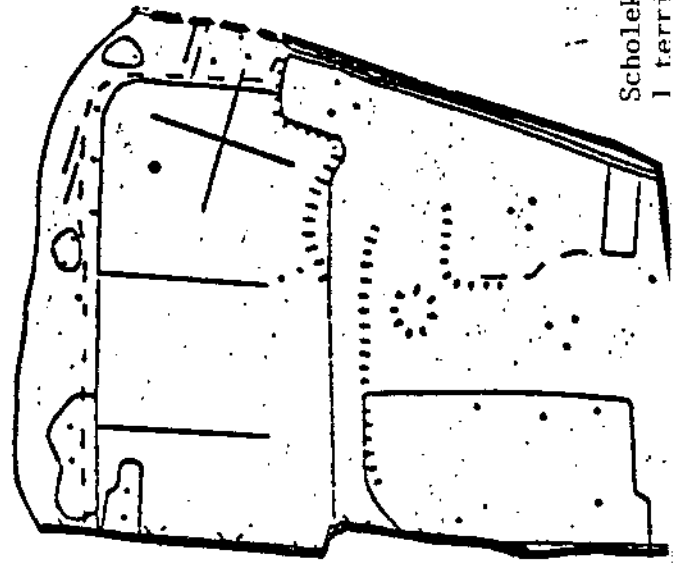
Fazant 6 territoria

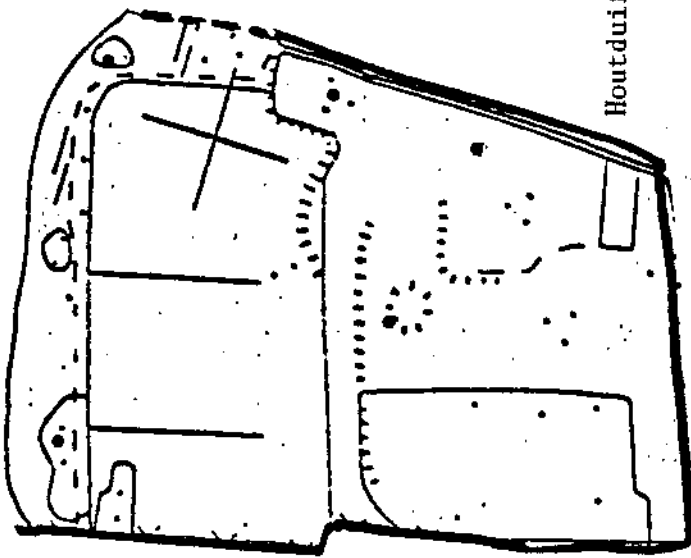
Kievit 1 territorium

Meerkoet 9 territoria

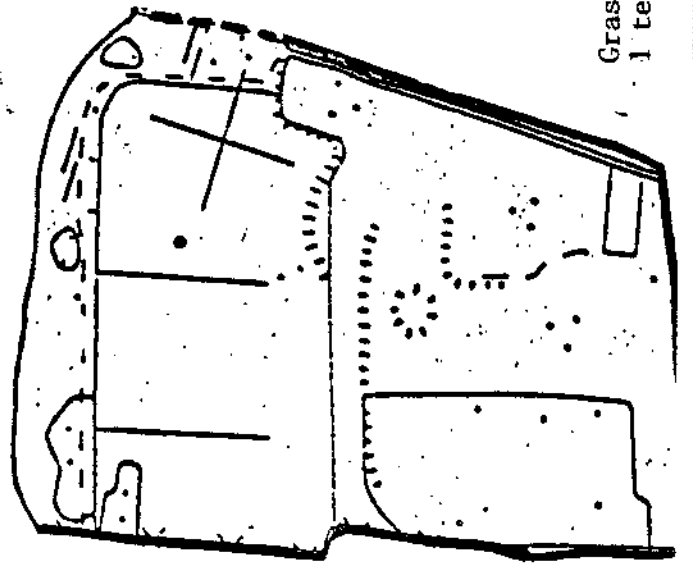

Scholekster 1 territorium

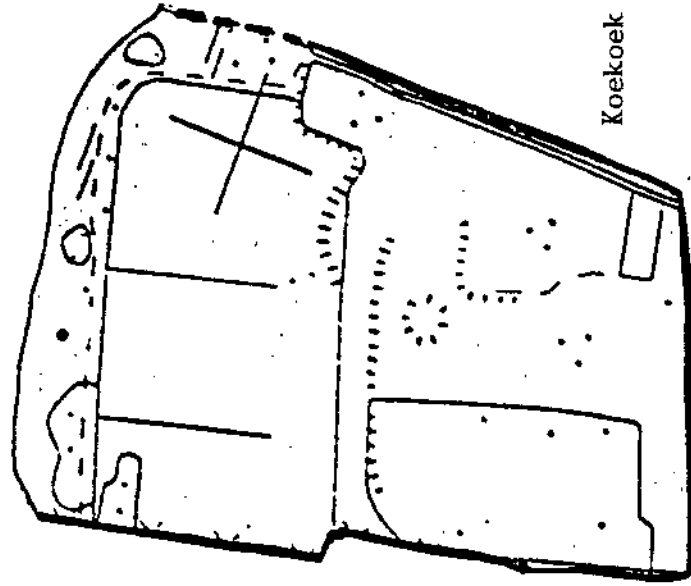

Houtduif 5 territoria

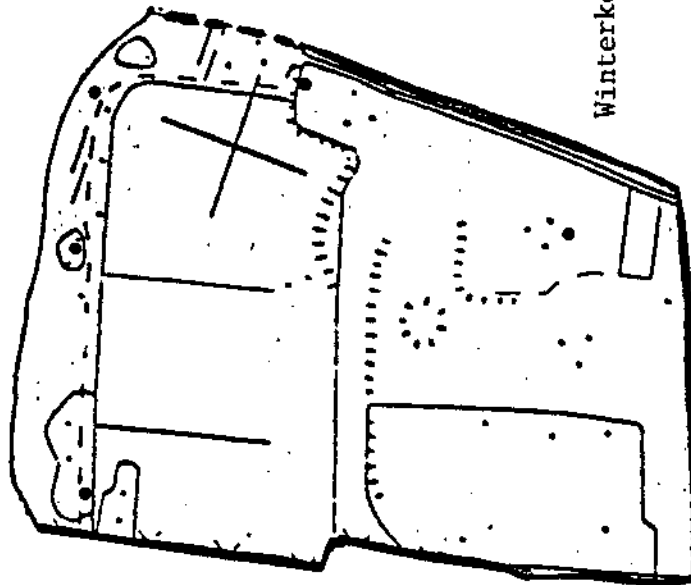
Graspieper 1 territorium

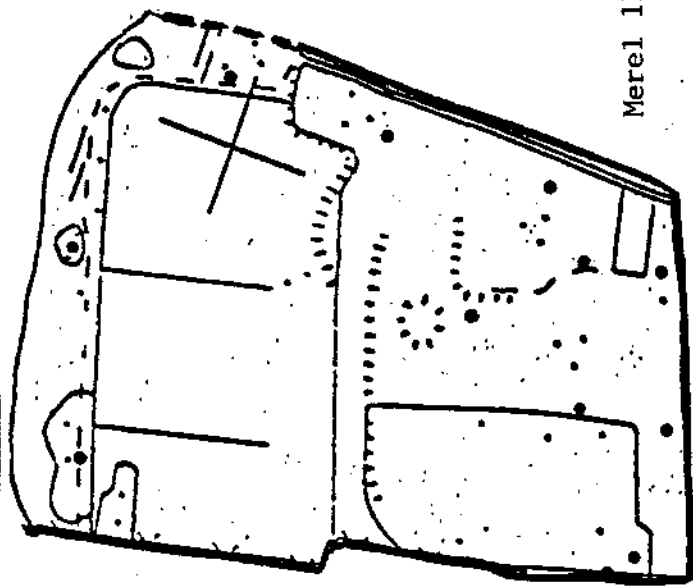
Witte Kwikstaart 1 territorium

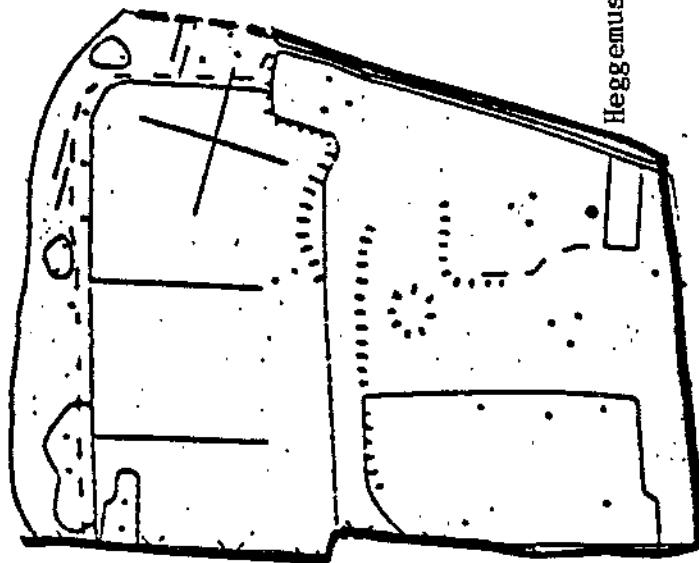
Koekoek 1 territorium

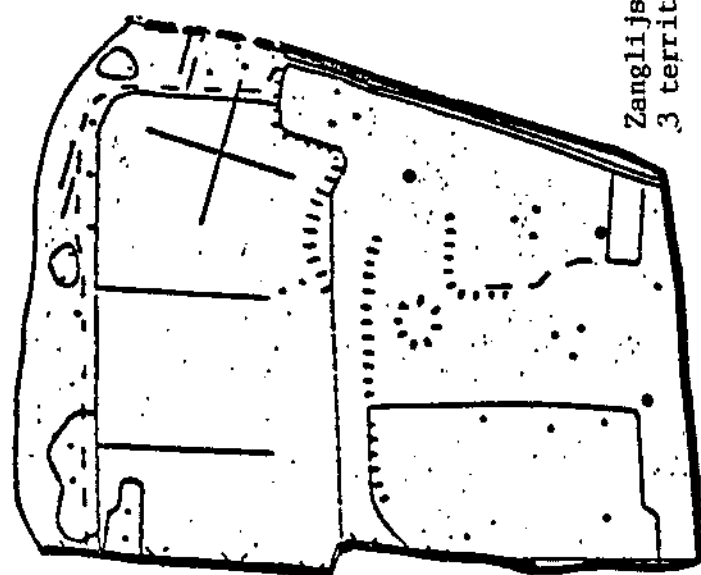
Winterkoning 5 territoria

Merel 11 territoria

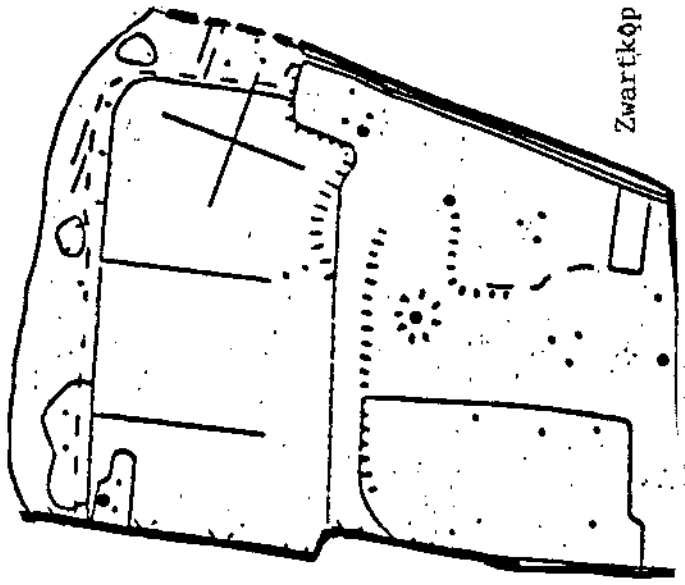
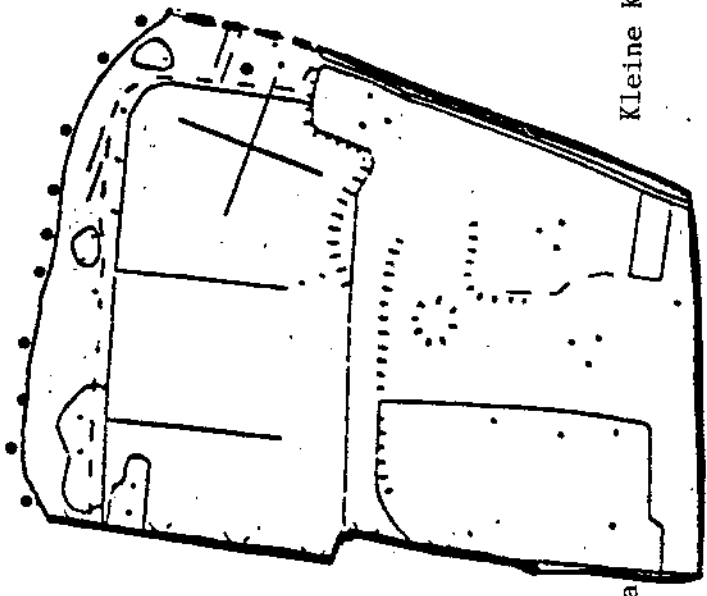
Heggemus 1 territorium

Zanglijster
3 territoria

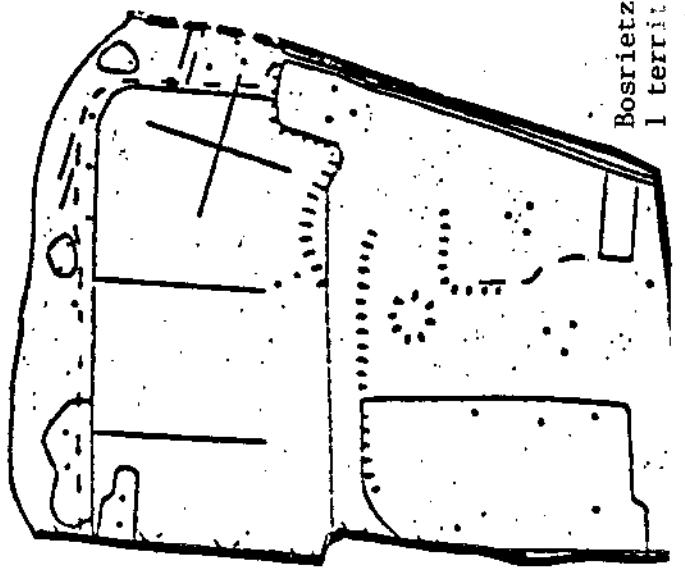
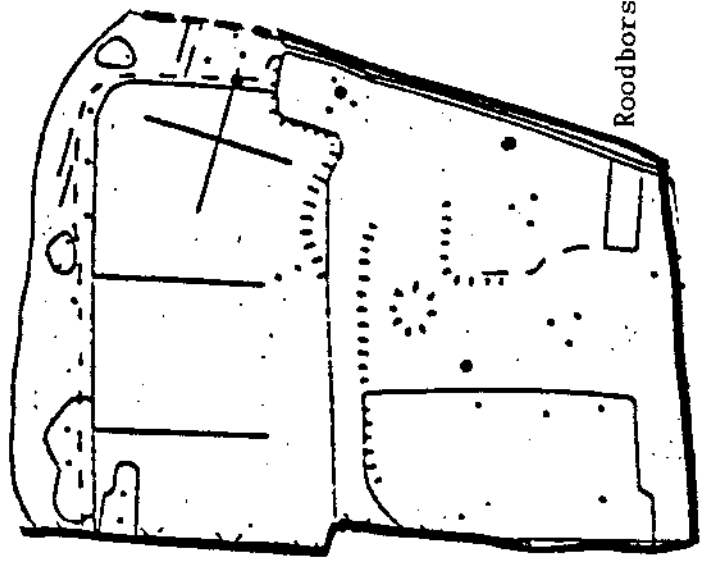
Kleine Karekiet II territoria

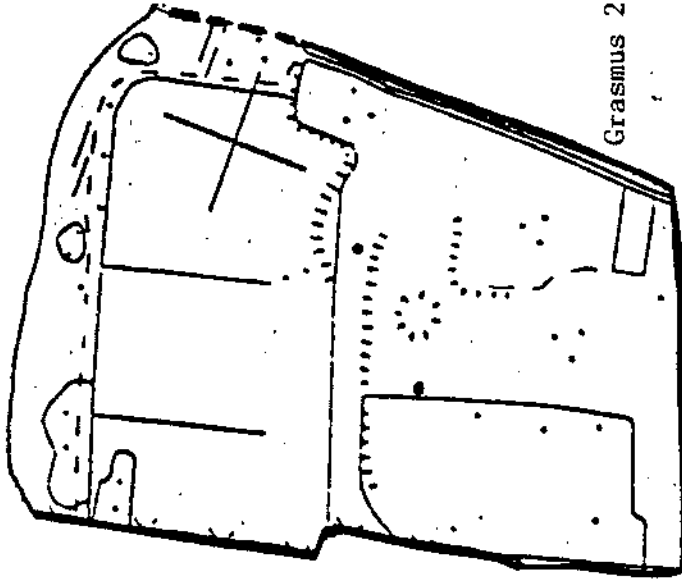
Zwartkôp 5 territoria

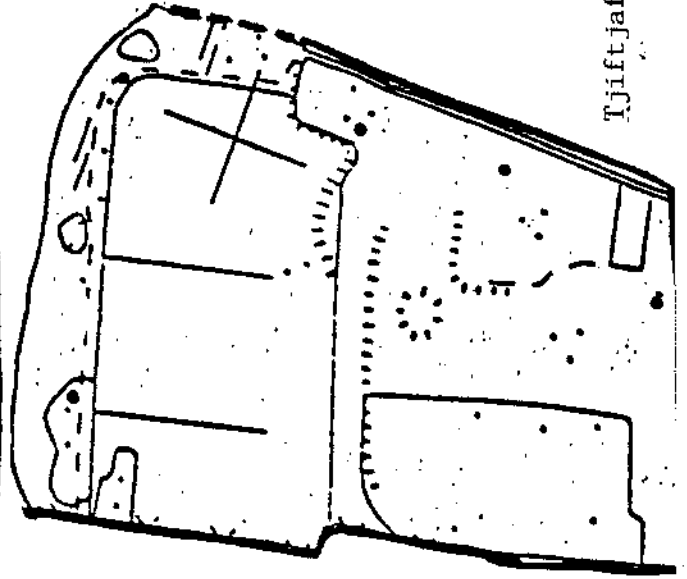
Roodborst 3 territoria

Bosrietzanger I territorium

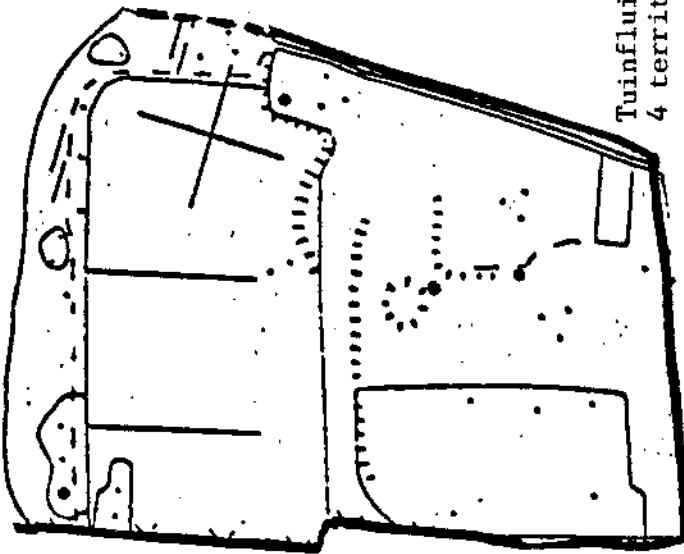

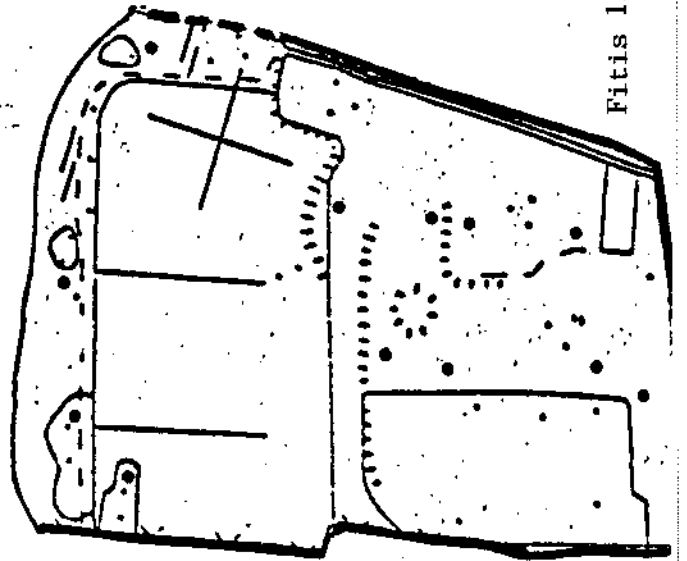
Grasmus 2 territoria

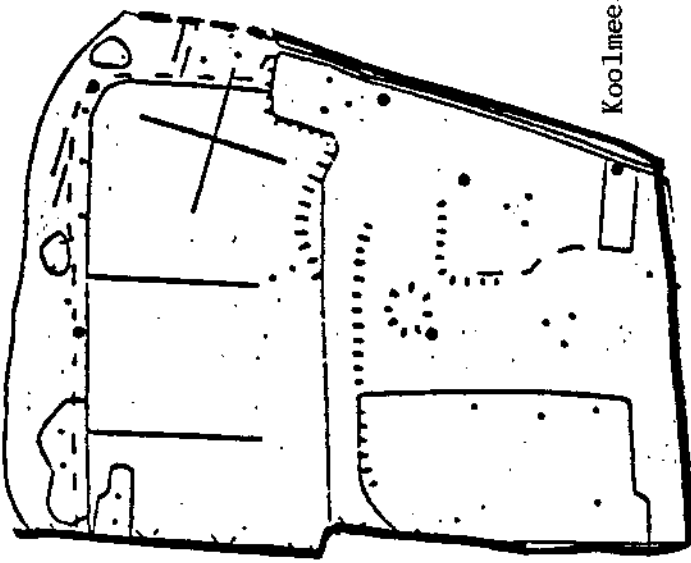
Tjiftjaf 5 territoria

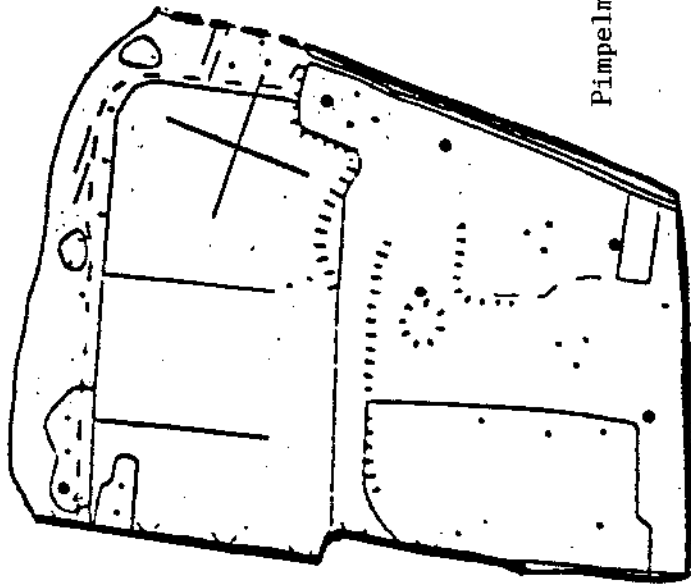
Tuinfluiter
4 territoria

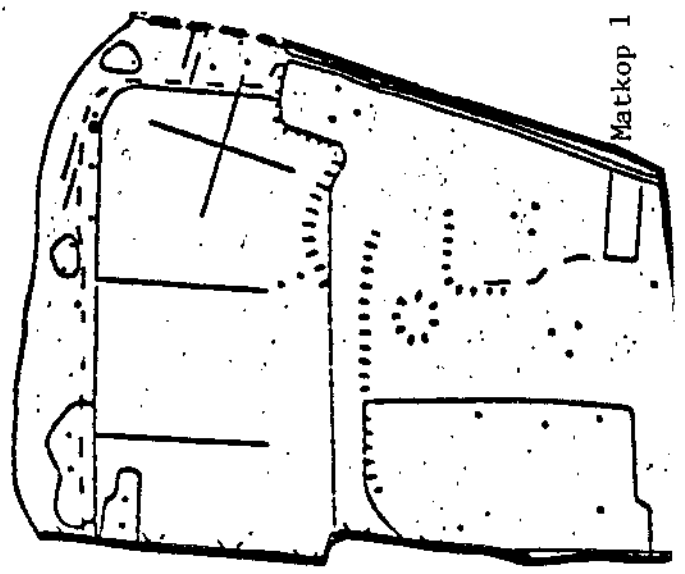
Fitis 12 territoria

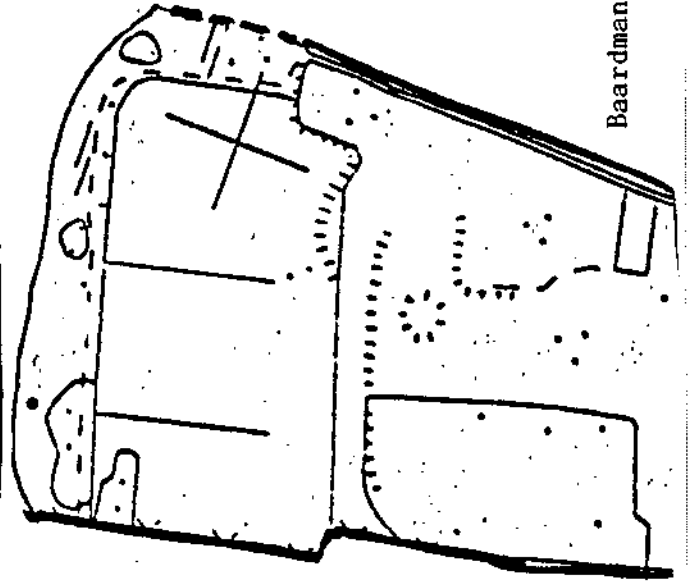
Koolmees 6 territoria

Pimpelmees 6 territoria

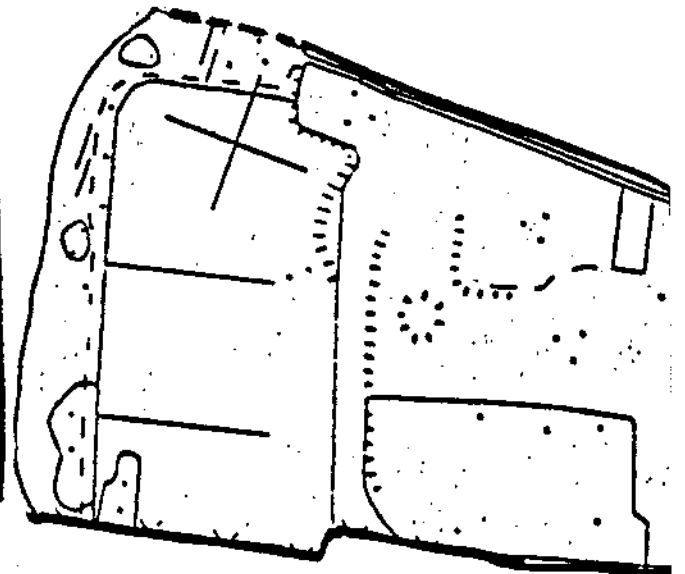
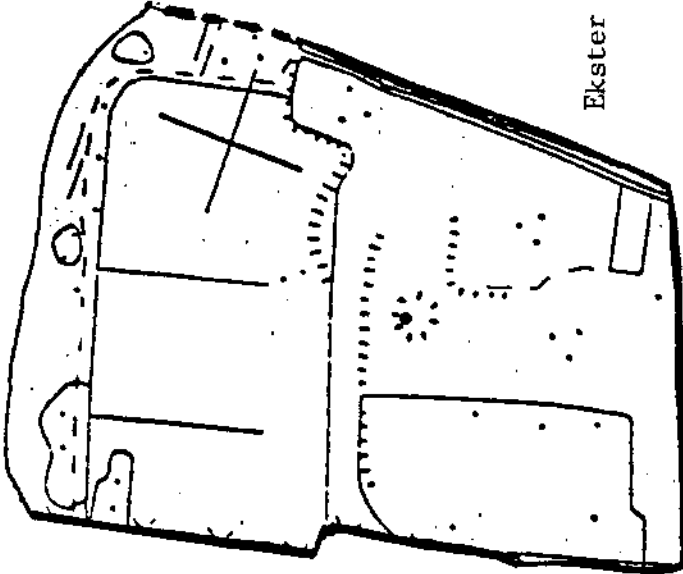

Matkop 1 territorium

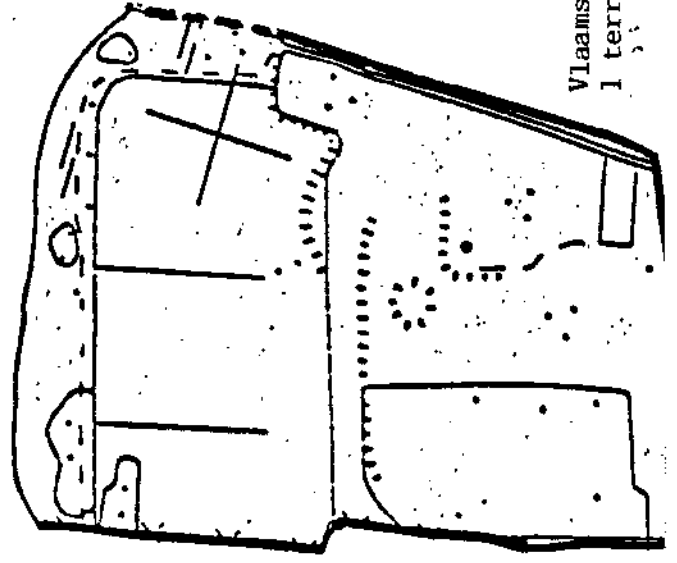
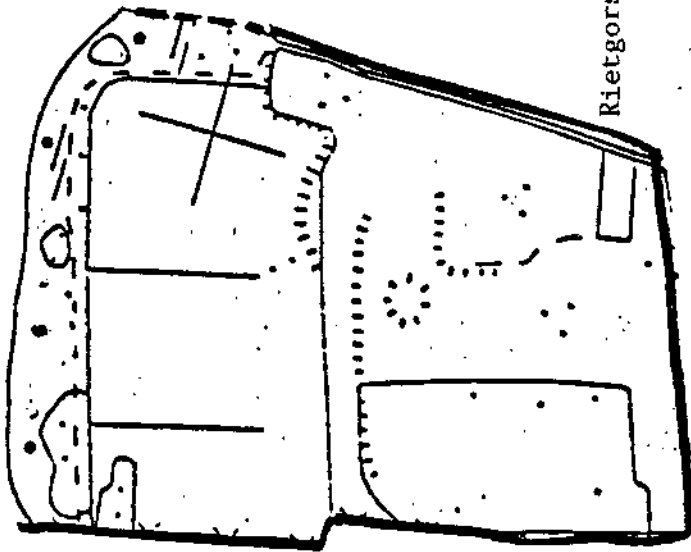

Baardmannetje 1 territorium

Ekster 1 territorium

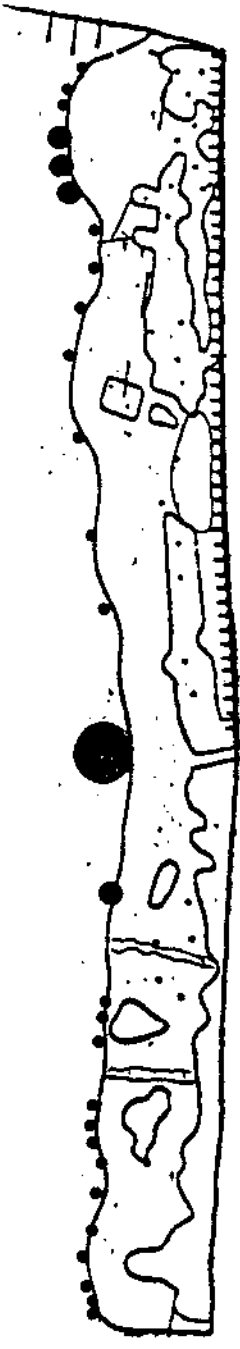
Rietgors 4 territoria

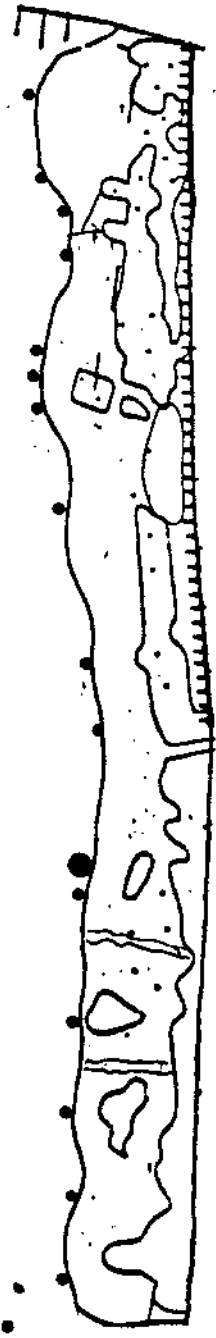
Vlaamse Gaai 1 territorium

Bijlage 12 Territoriakaarten Oud-Naarden.

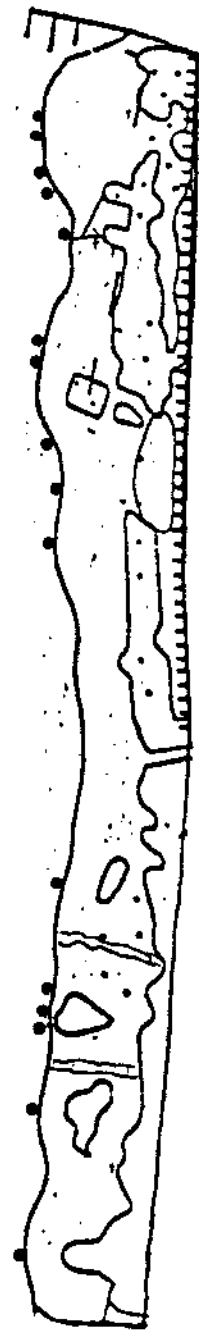
Fuut 65 territoria

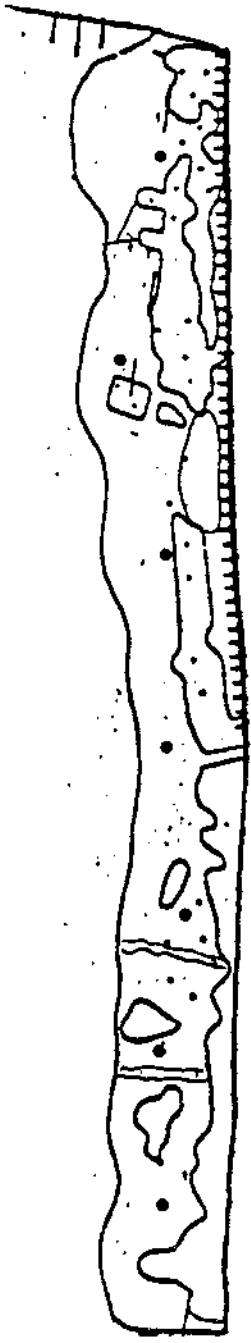
Meerkoet 18 territoria

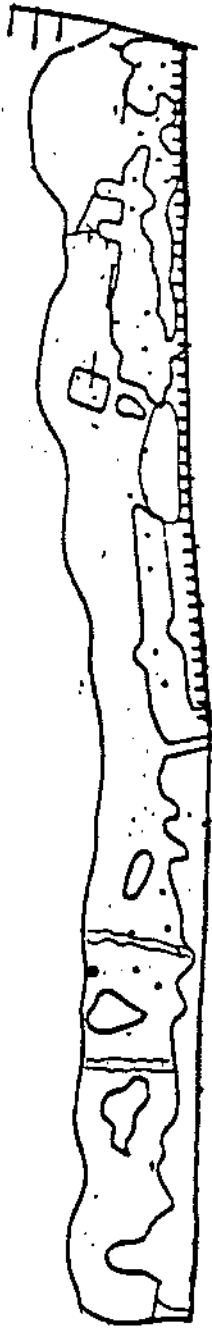
Kraakeend 3 territoria

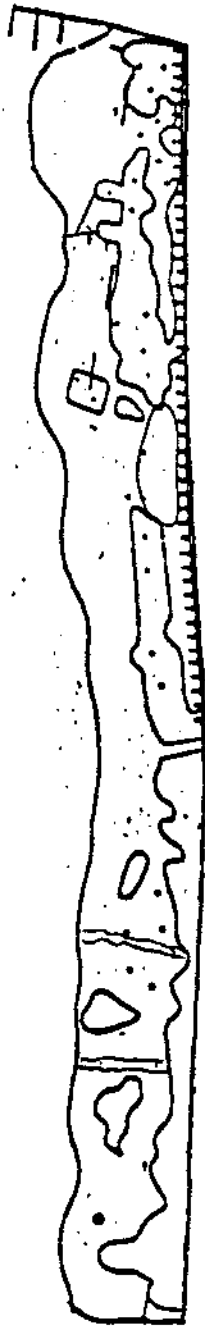
Wilde End 15 territoria

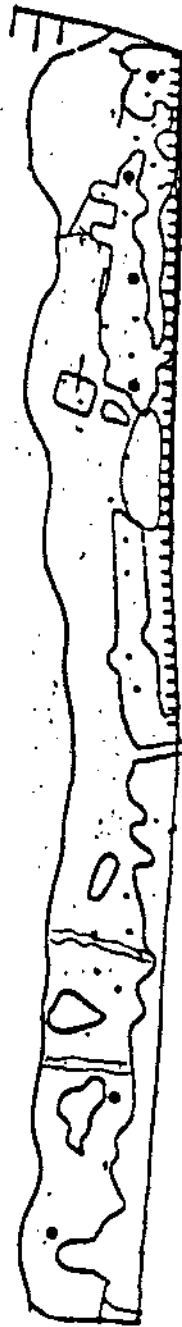
Fazant 7 territoria

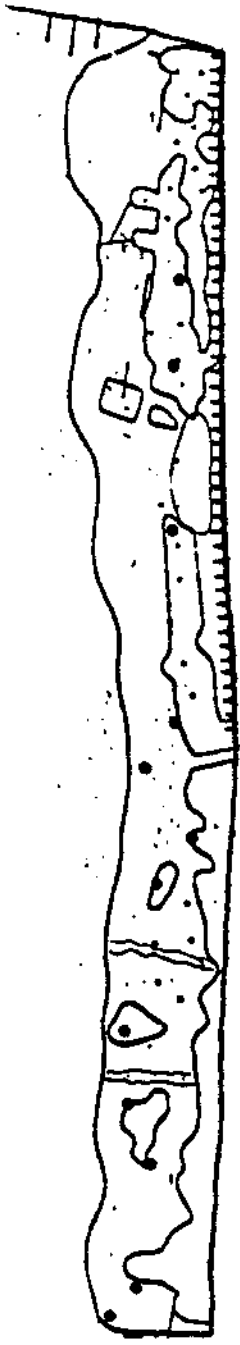
Waterral 1 territorium

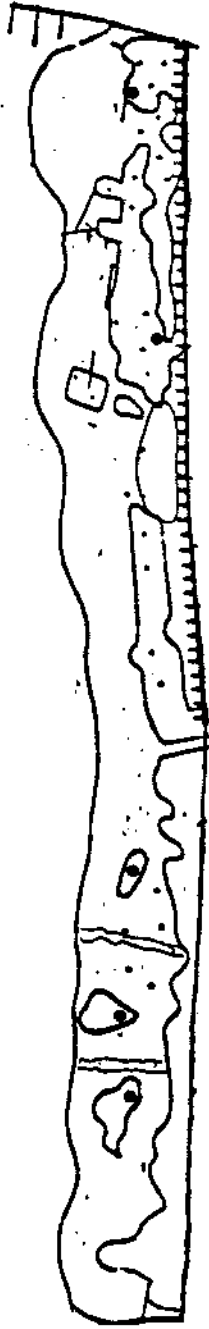
Koekoek 1 territorium

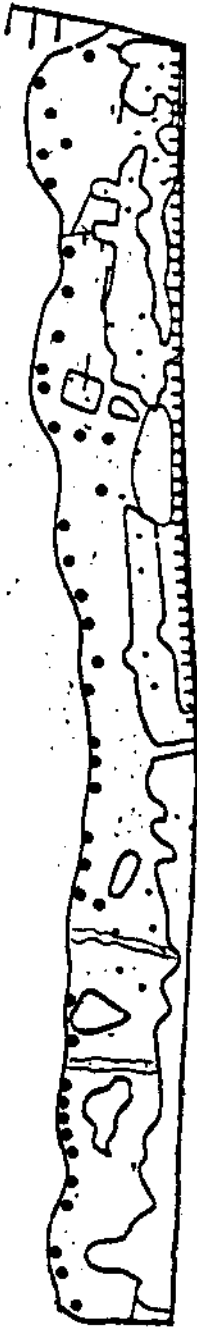
Winterkoning 6 territoria

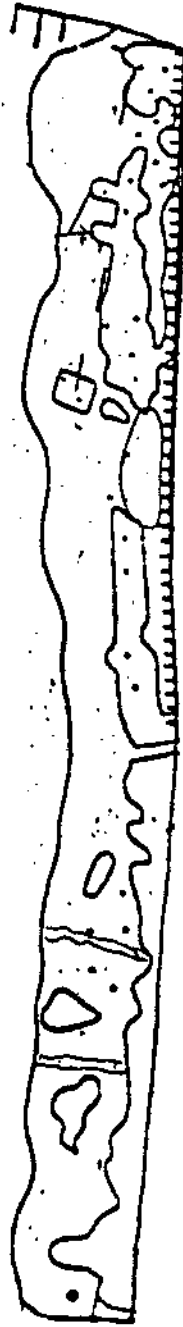
Merel 12 territoria

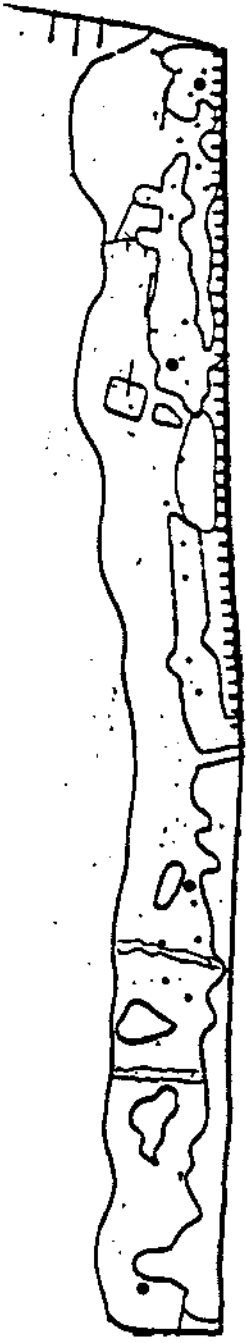
Heggemus 5 territoria

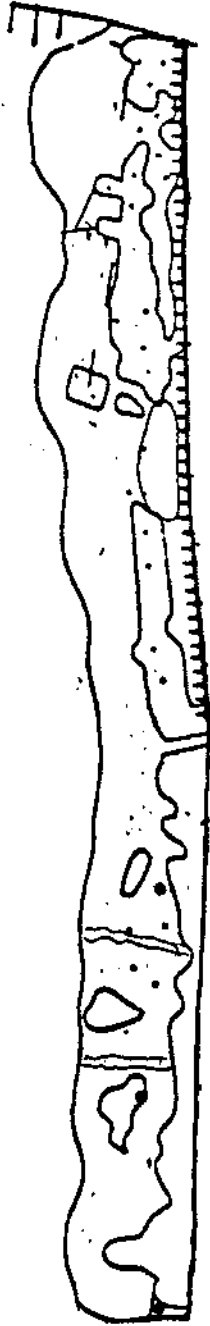
Kleine Karekiet 39 territoria

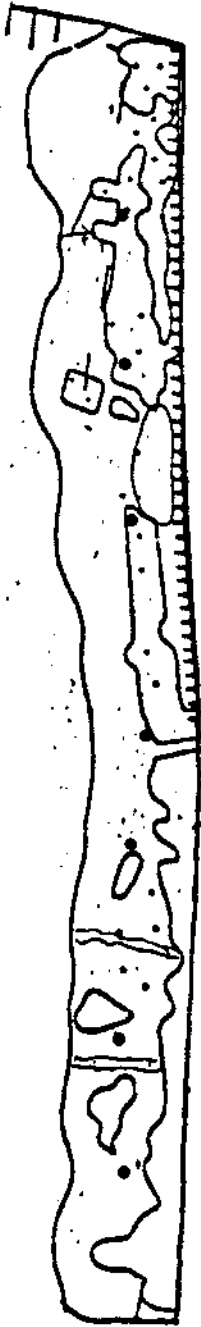
Bosrietzanger 1 territorium

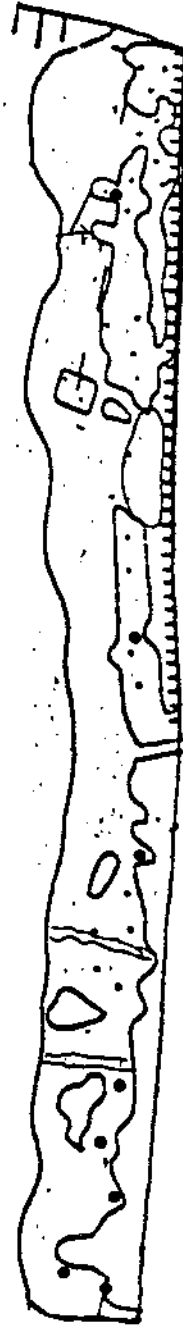
Zwartkop 4 territoria

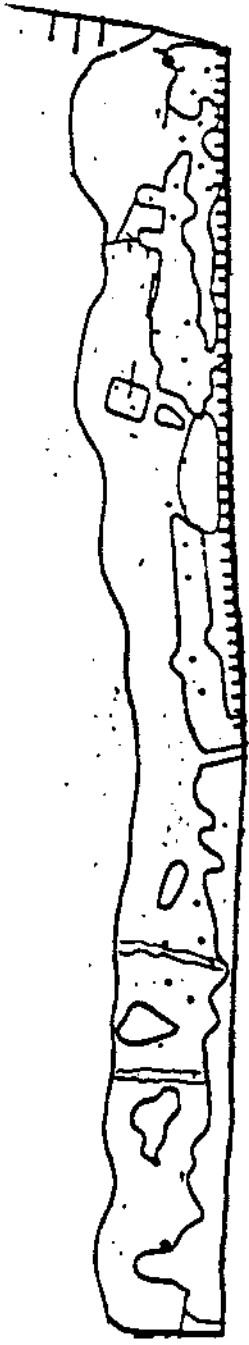
Tuinfluiter 2 territoria

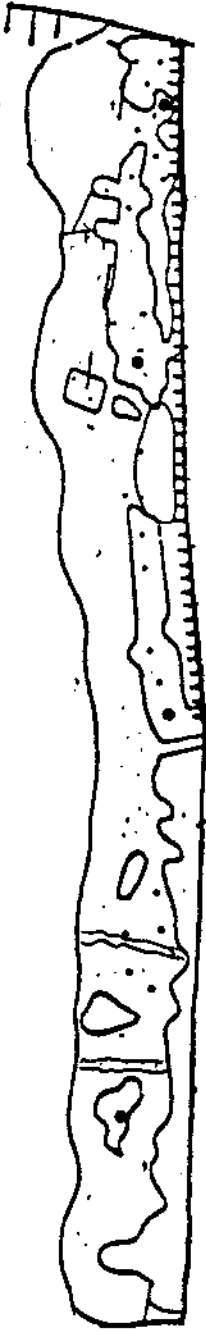
Fitis 7 territoria

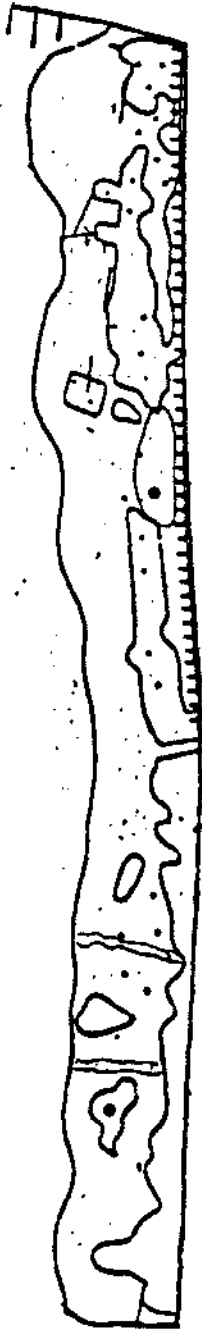
Tjiftjaf 8 territoria

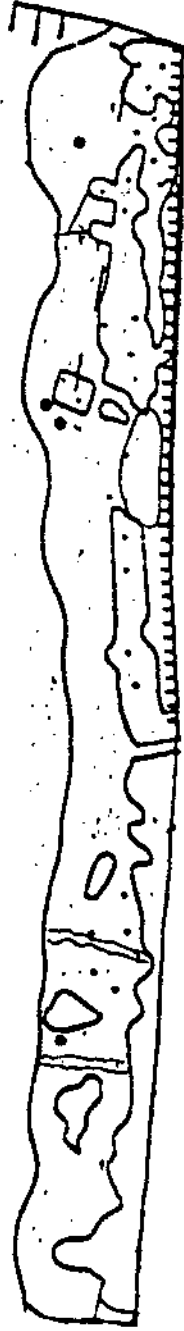
Koolmees 2 territoria

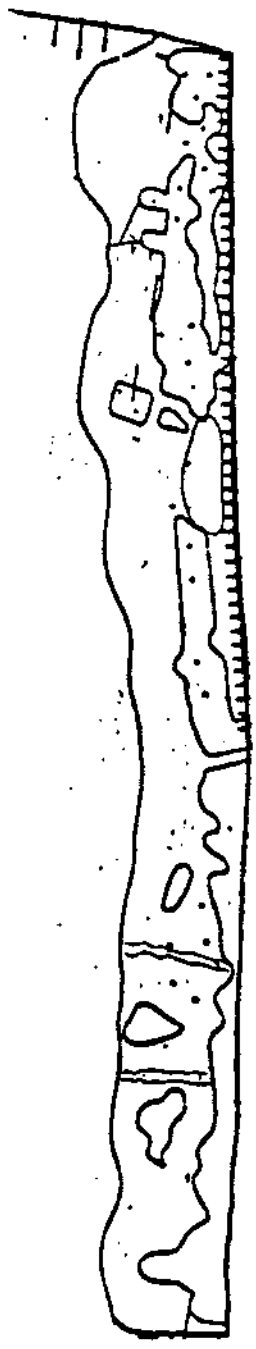
Pimpelmees 4 territoria

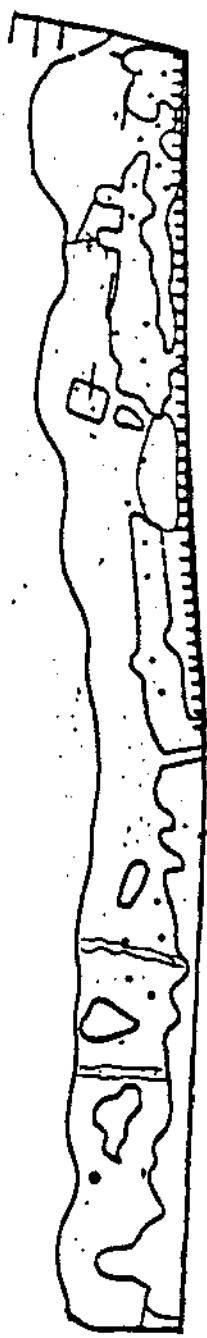
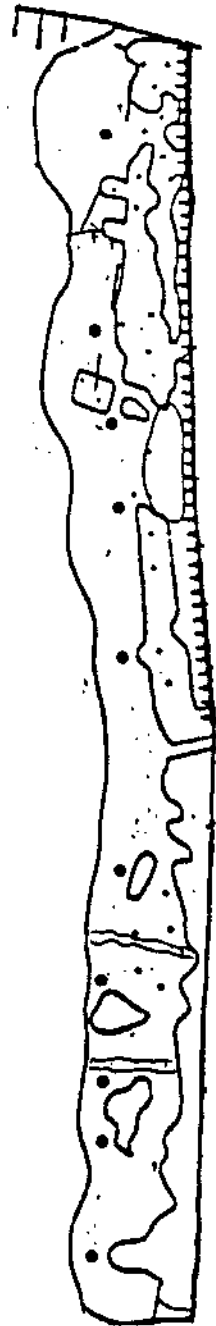
Staatmees 2 territoria

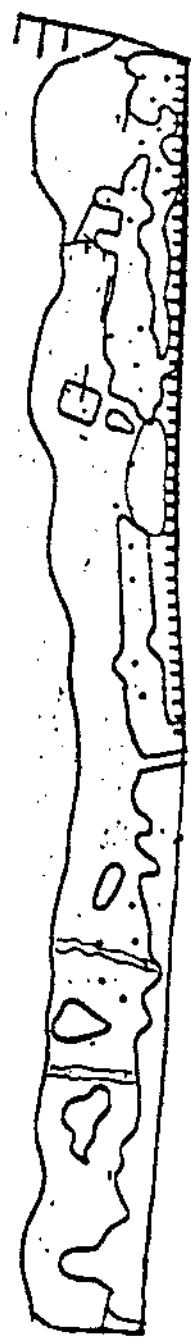
Baardmaanetje 4 territoria

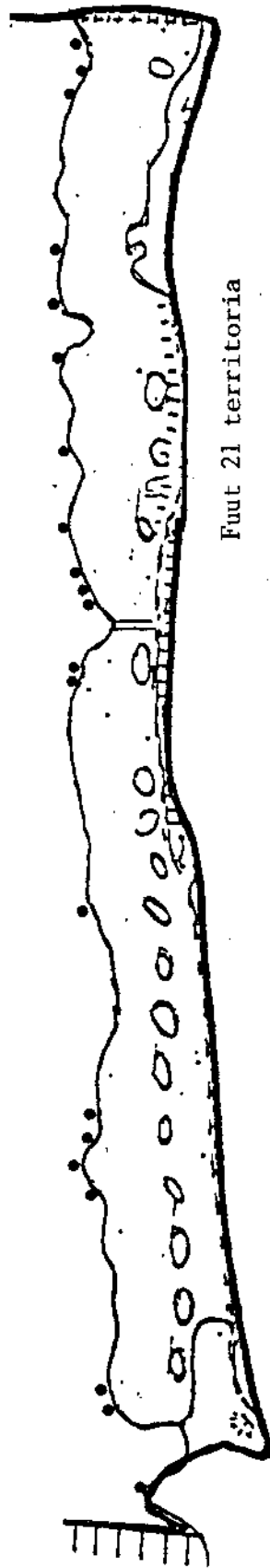

Rietgors 10 territoria

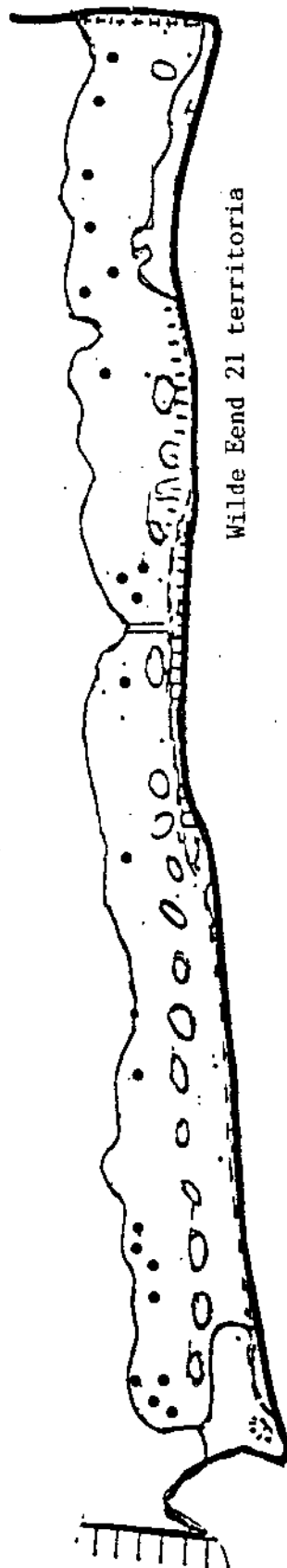

Vlaamse Gaai 1 territorium

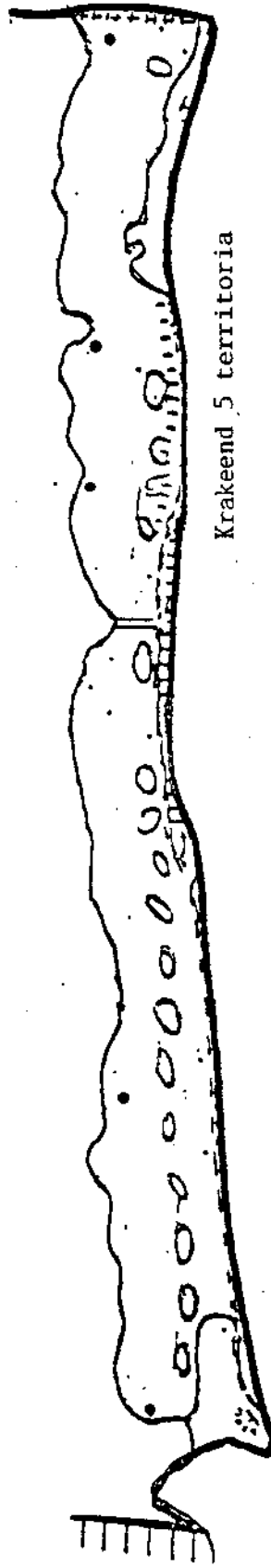

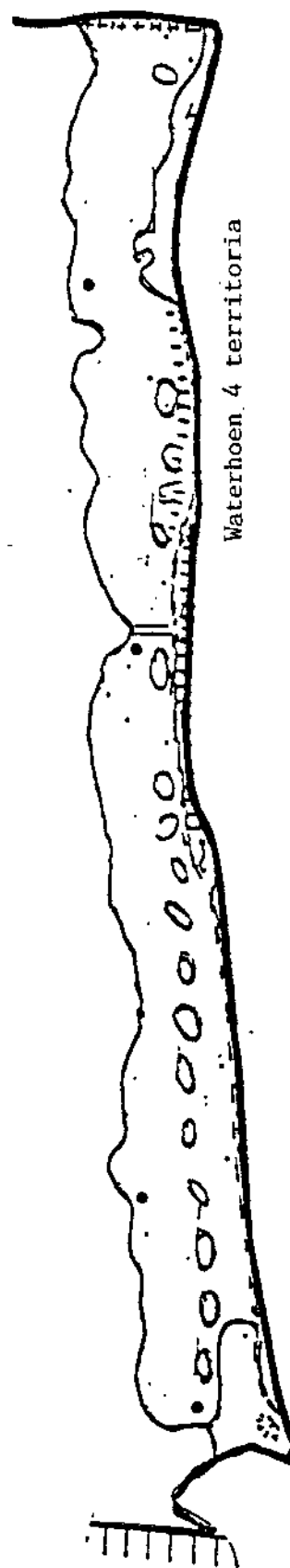
Fuut 21 territoria

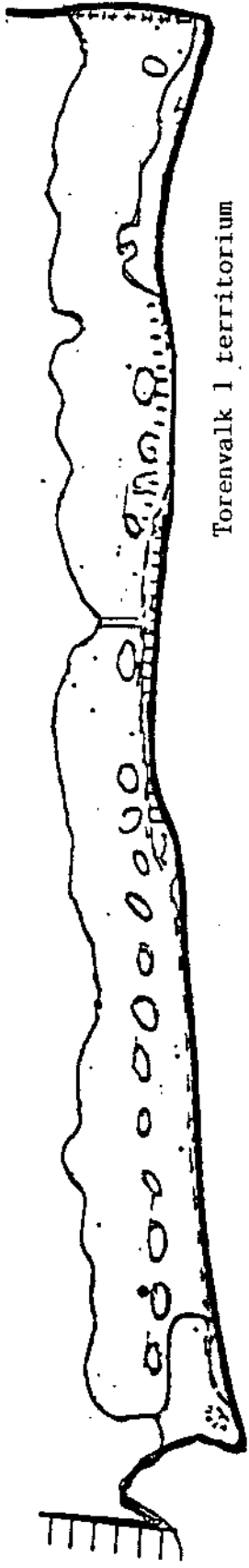
Wilde Eend 21 territoria

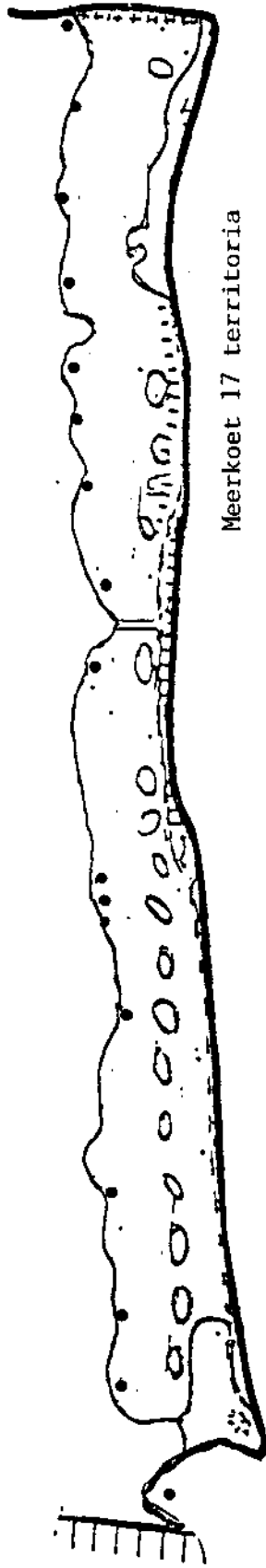
Kraakeend 5 territoria

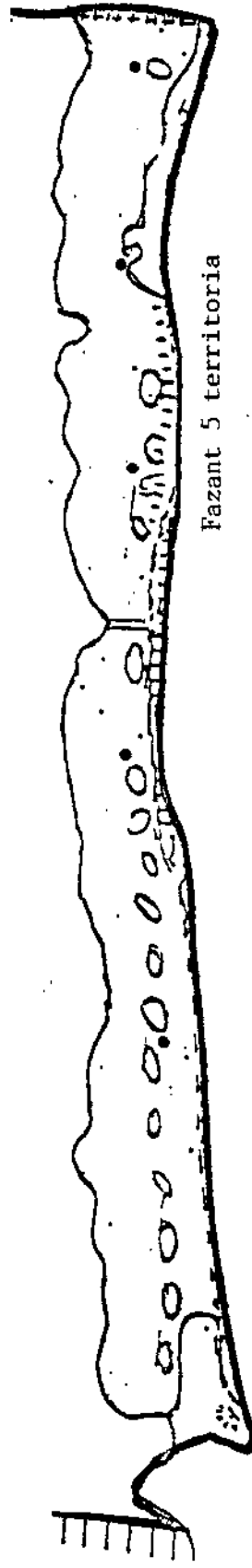
Waterhoen 4 territoria

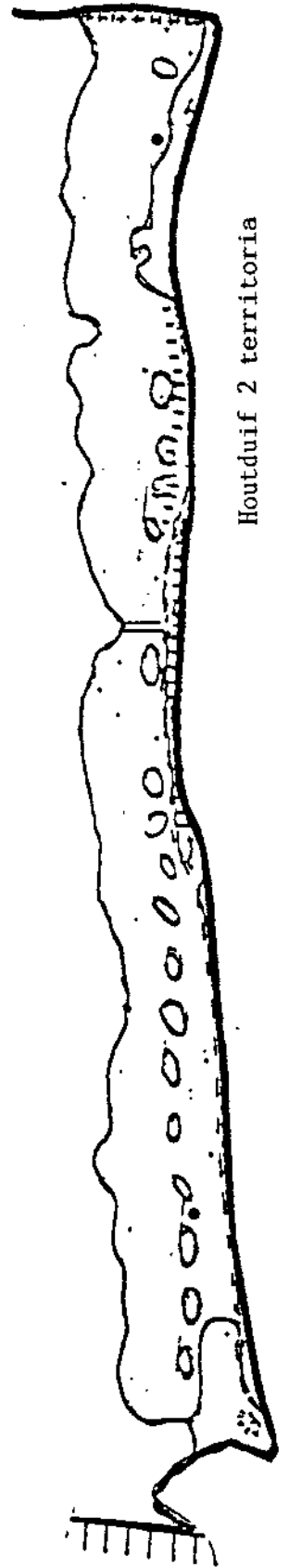
Torenvalk 1 territorium

Meerkoet 17 territoria

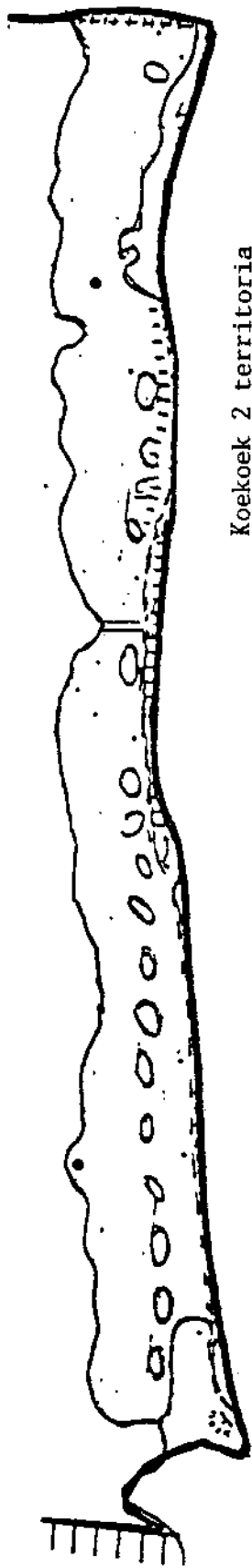

Fazant 5 territoria

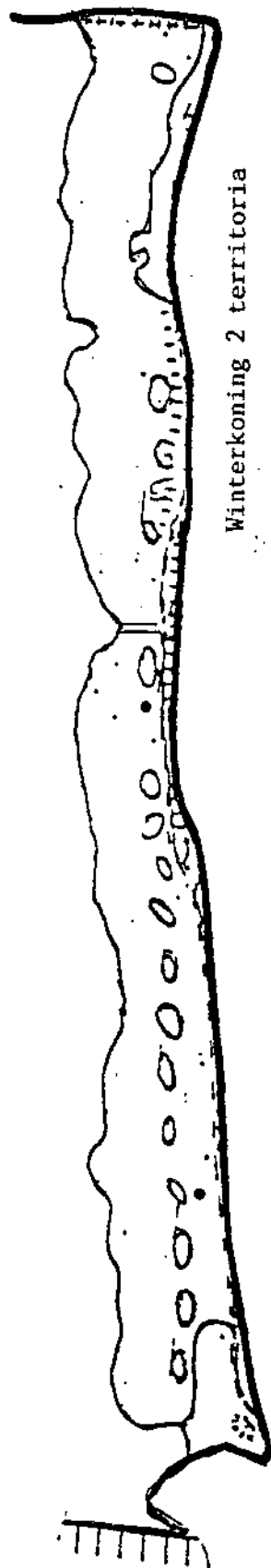

Houtduif 2 territoria

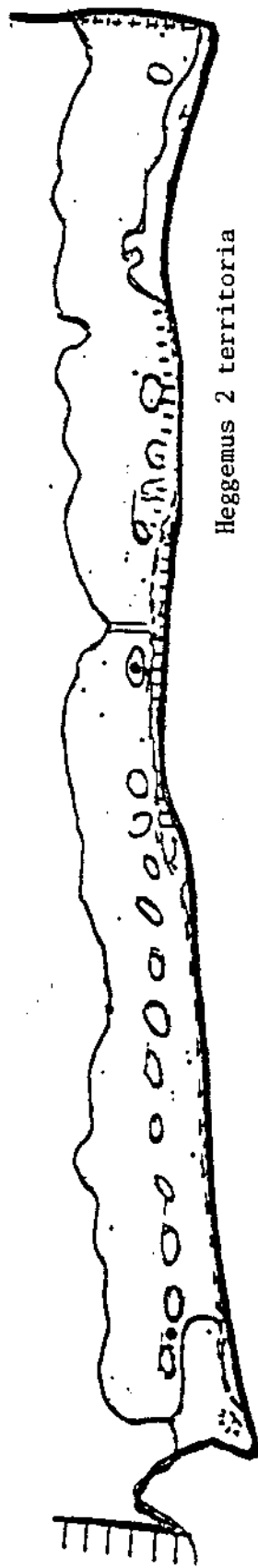

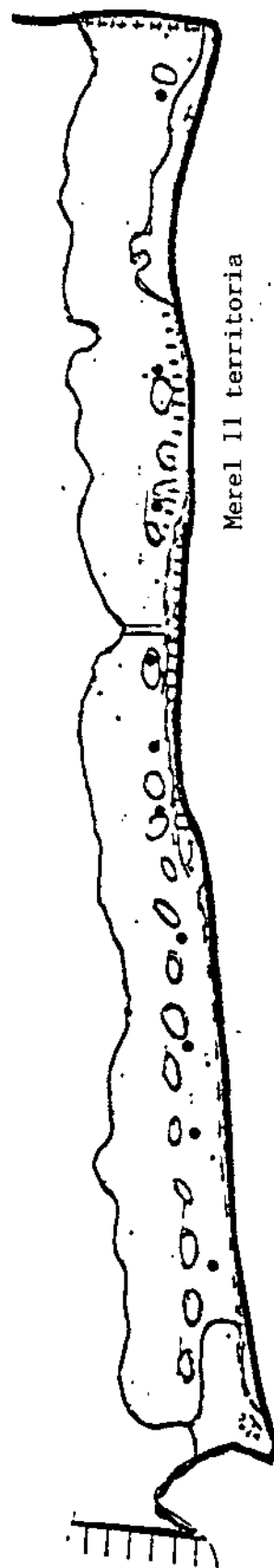
Koekoek 2 territoria

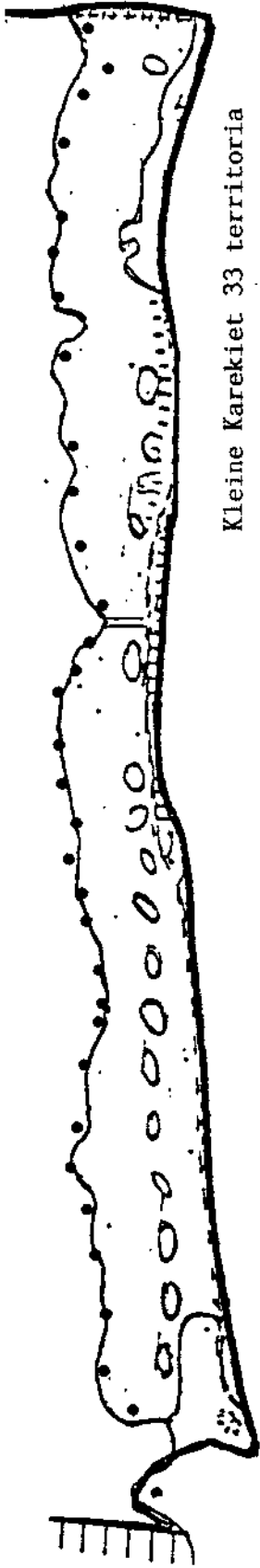
Winterkoning 2 territoria

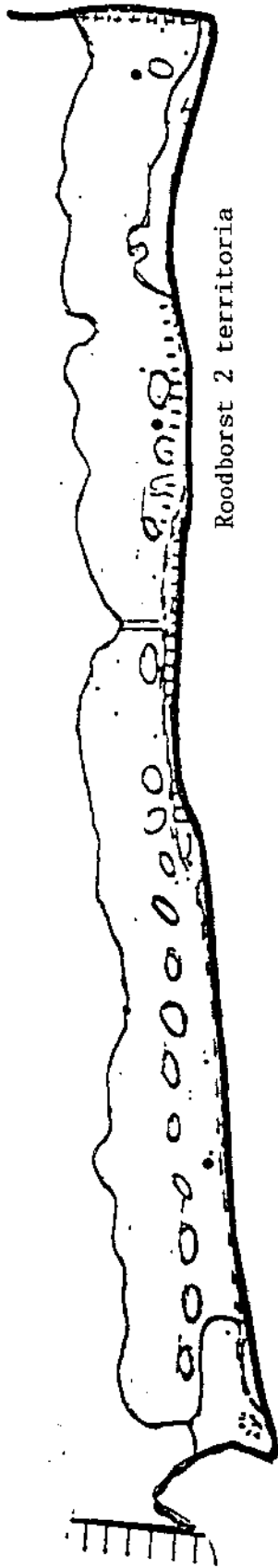
Heggemus 2 territoria

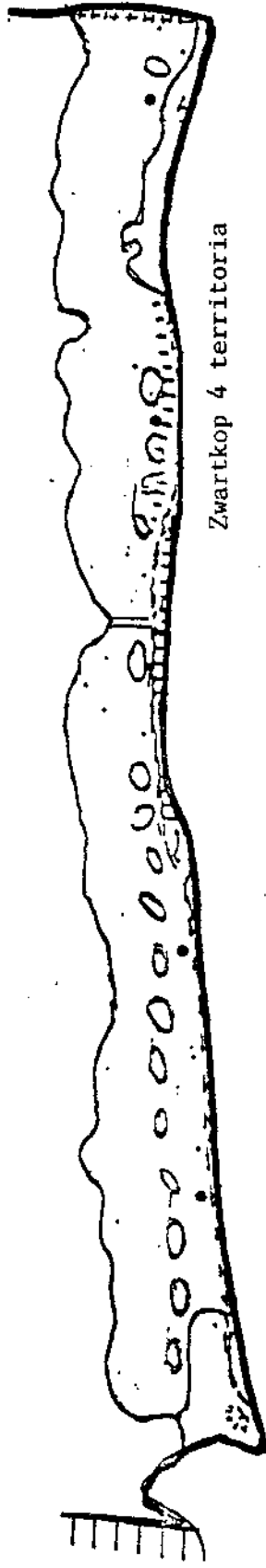
Merel II territoria

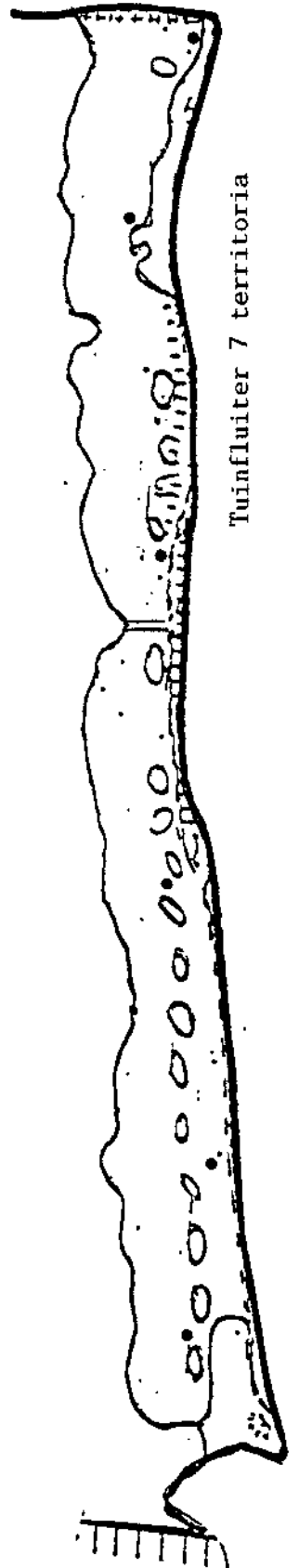
Kleine Karekiet 33 territoria

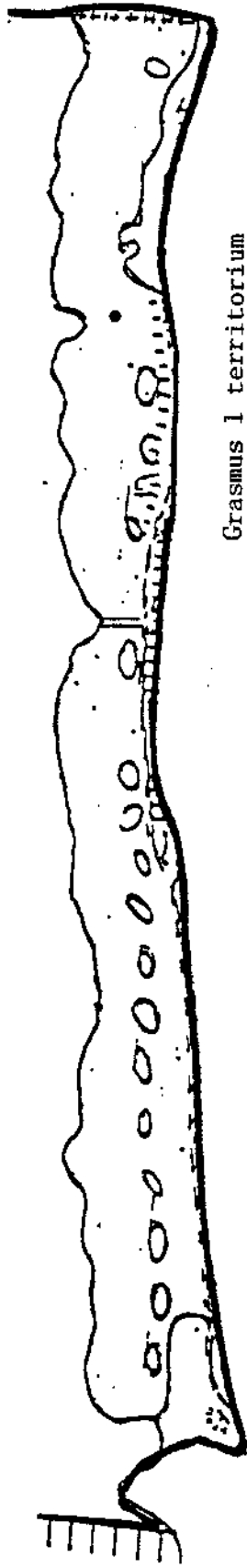
Roodborst 2 territoria

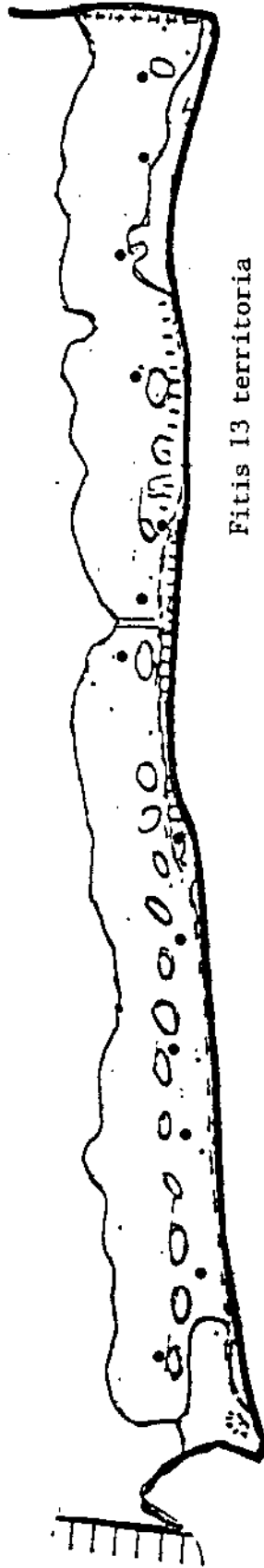
Zwartkop 4 territoria

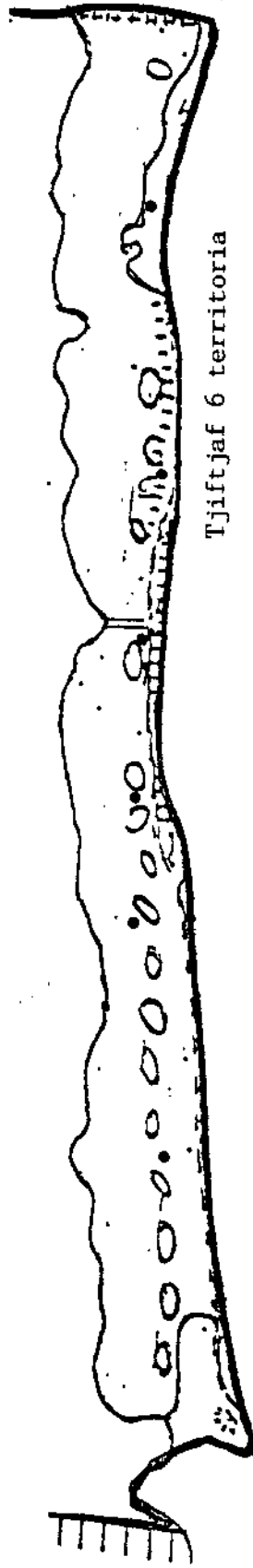
Tuinfluits 7 territoria

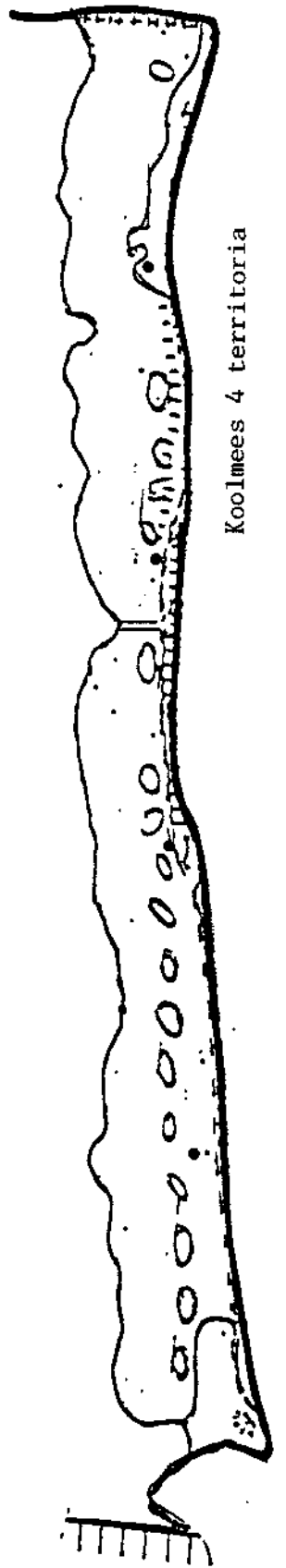
Grasmus 1 territorium

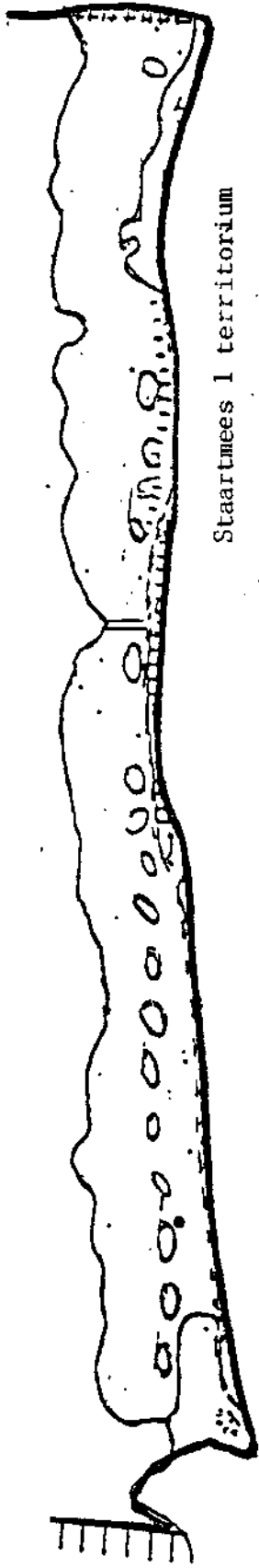
Fitis 13 territoria

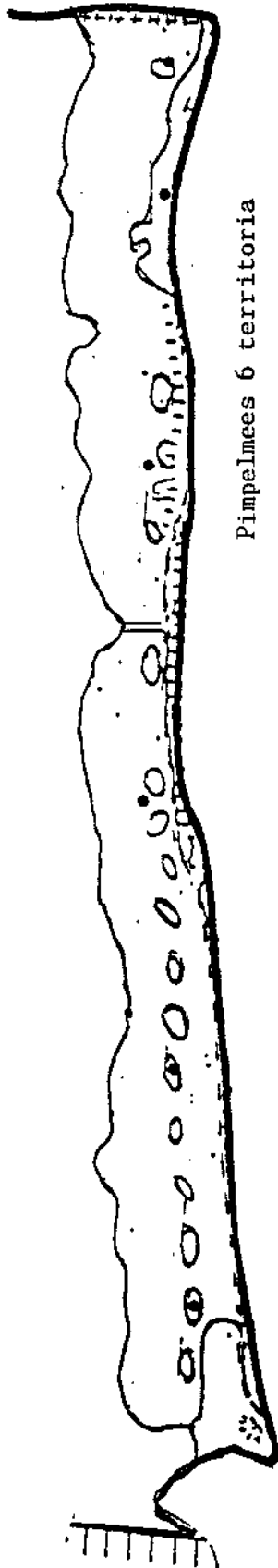
Tjiftjaf 6 territoria

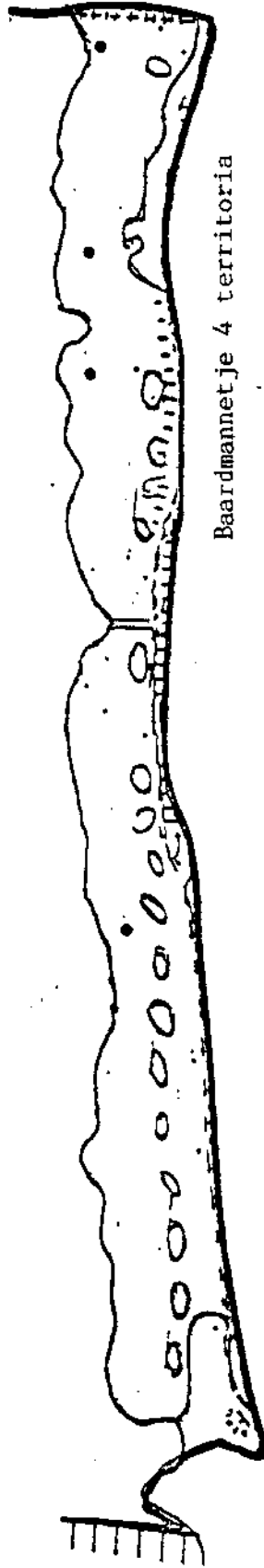
Koolmees 4 territoria

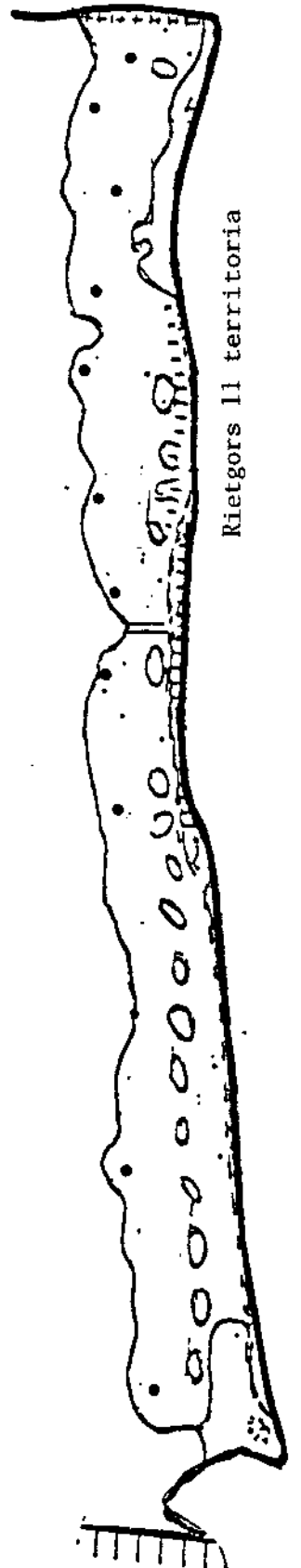
Staartmees 1 territorium

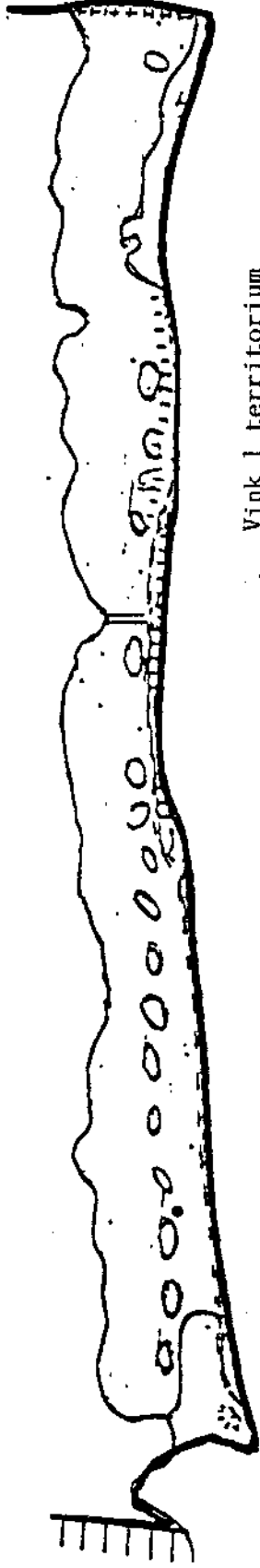
Pimpelmees 6 territoria

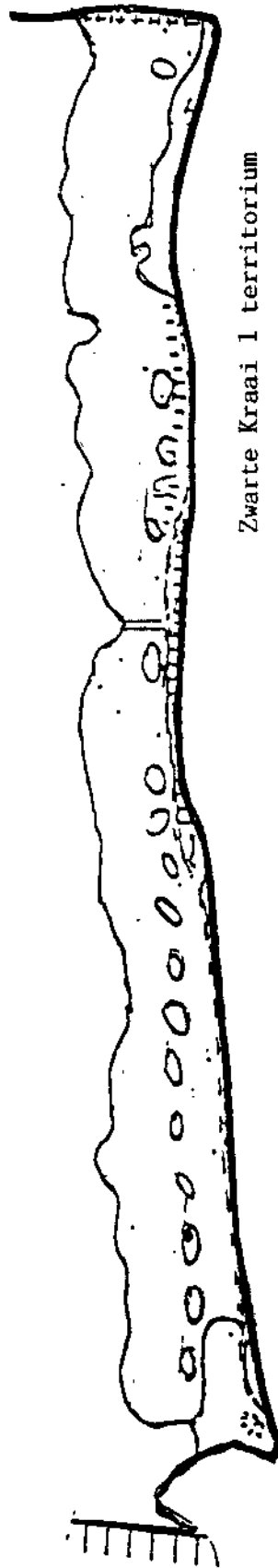
Baardmannetje 4 territoria

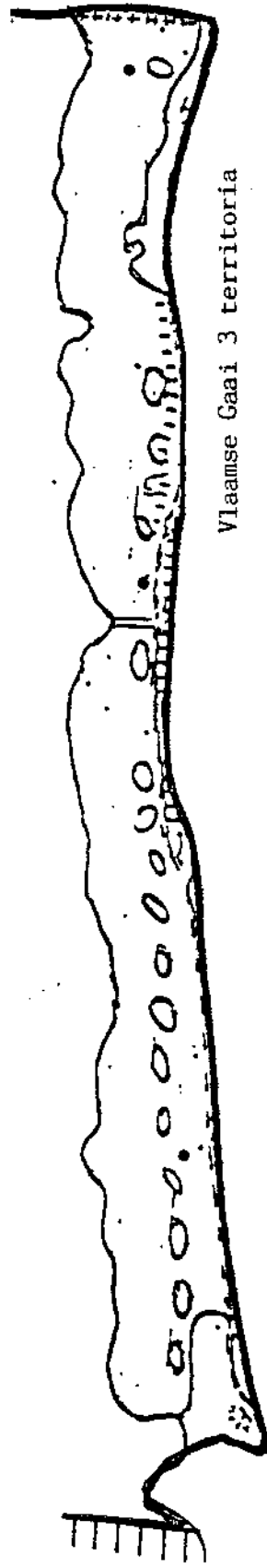
Rietgors 11 territoria

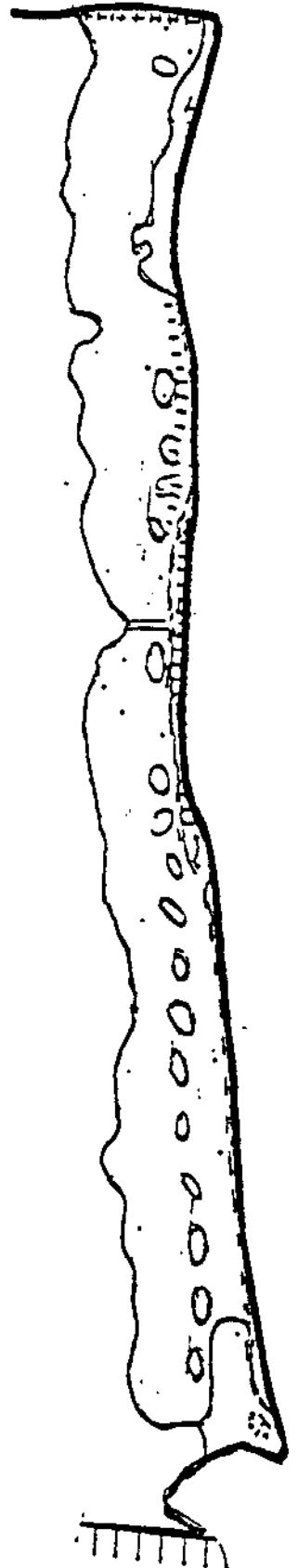
Vink 1 territorium

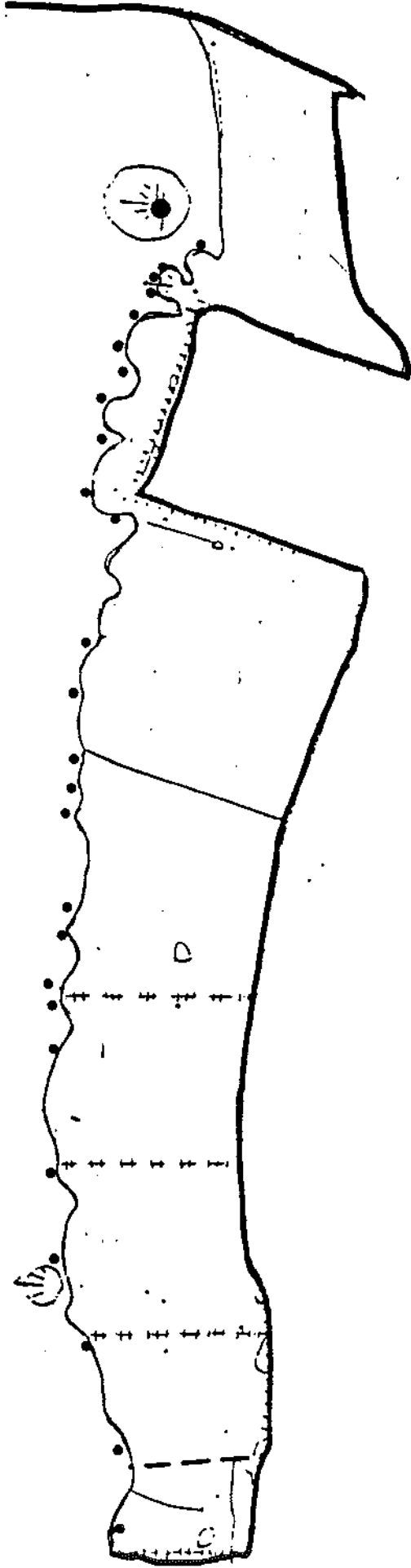
Zwarte Kraai 1 territorium

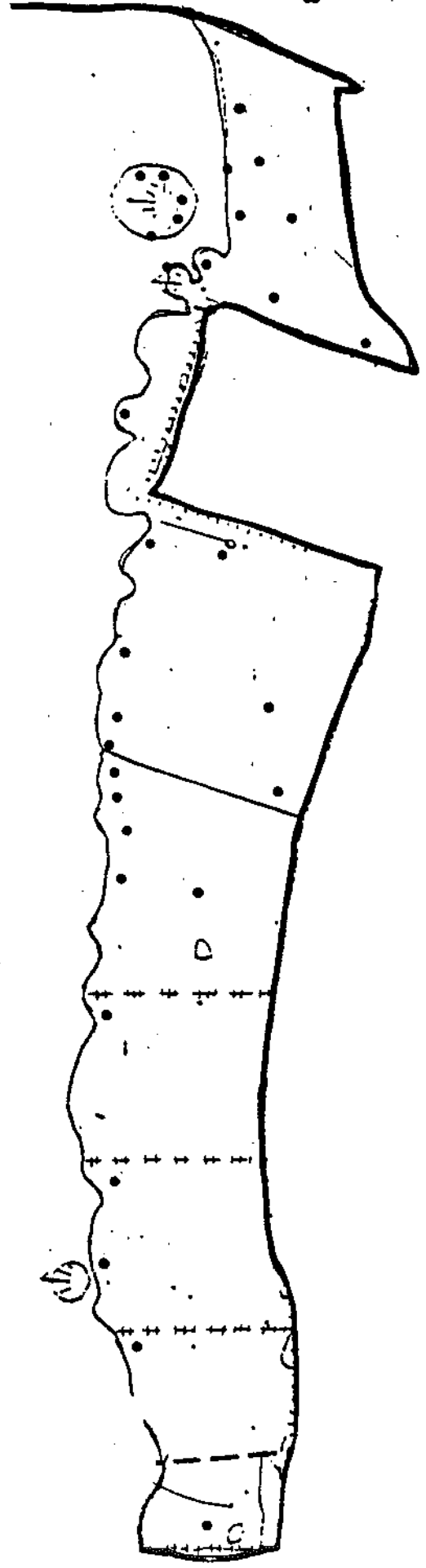
Vlaamse Gaai 3 territoria

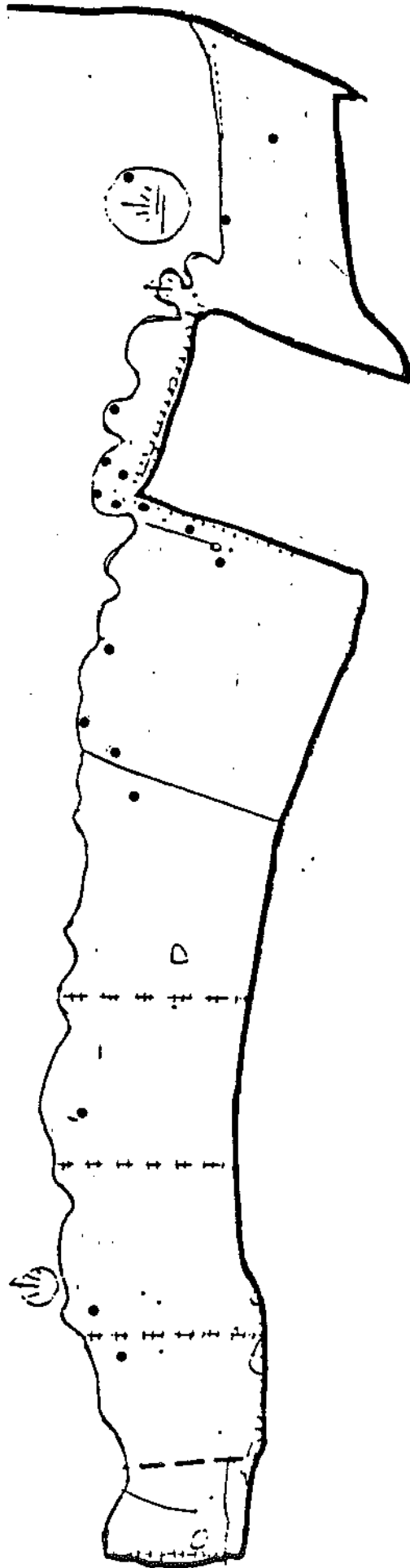
Bijlage 14 Territoriakaarten Wolfkamer.

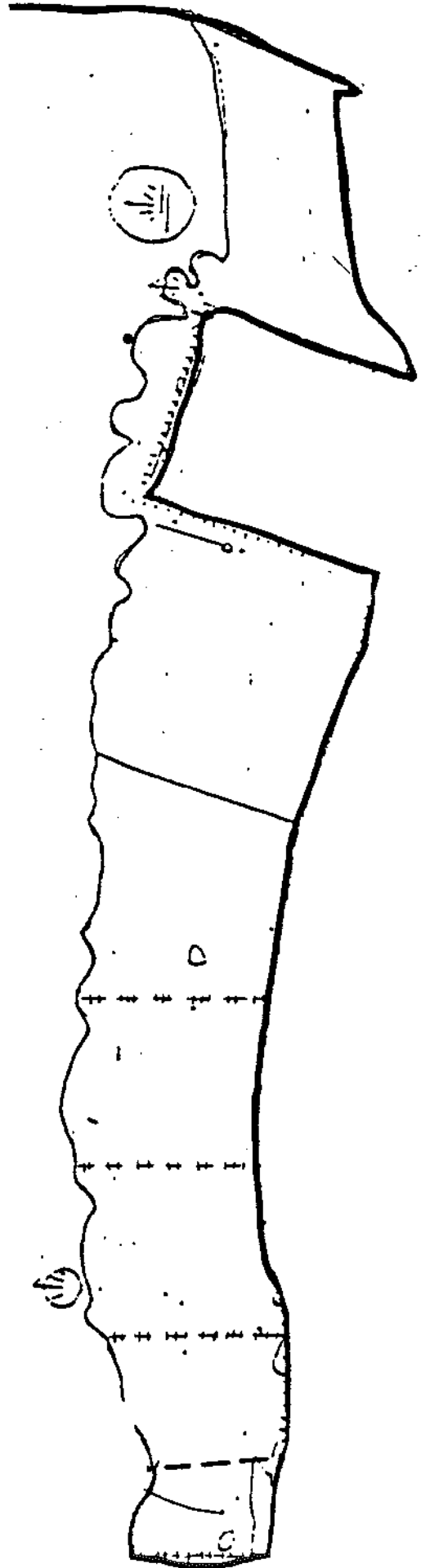
Funt 33 territoria

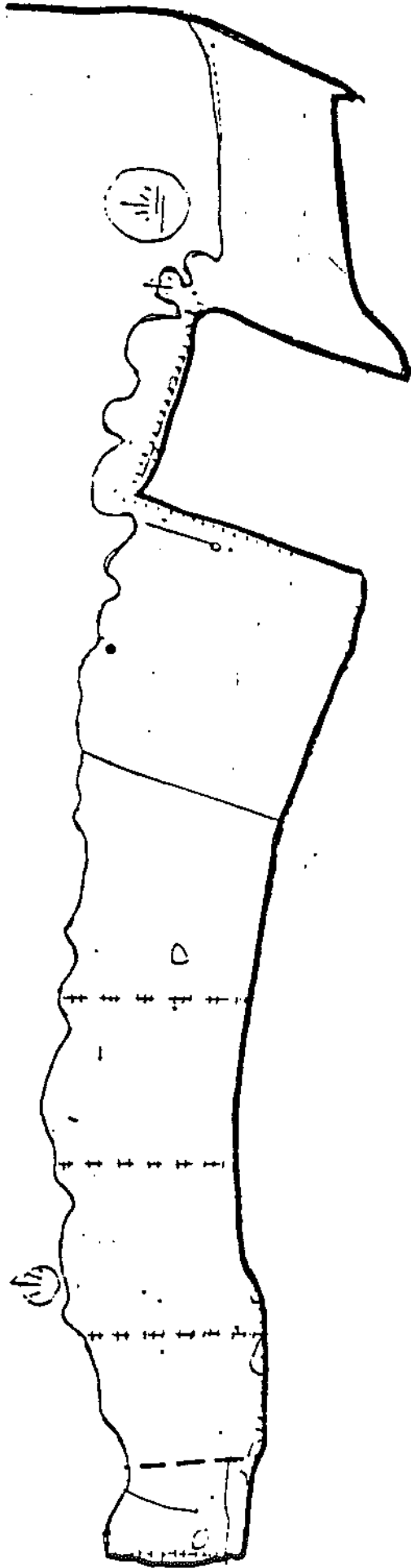
Wilde Eend 32 territoria

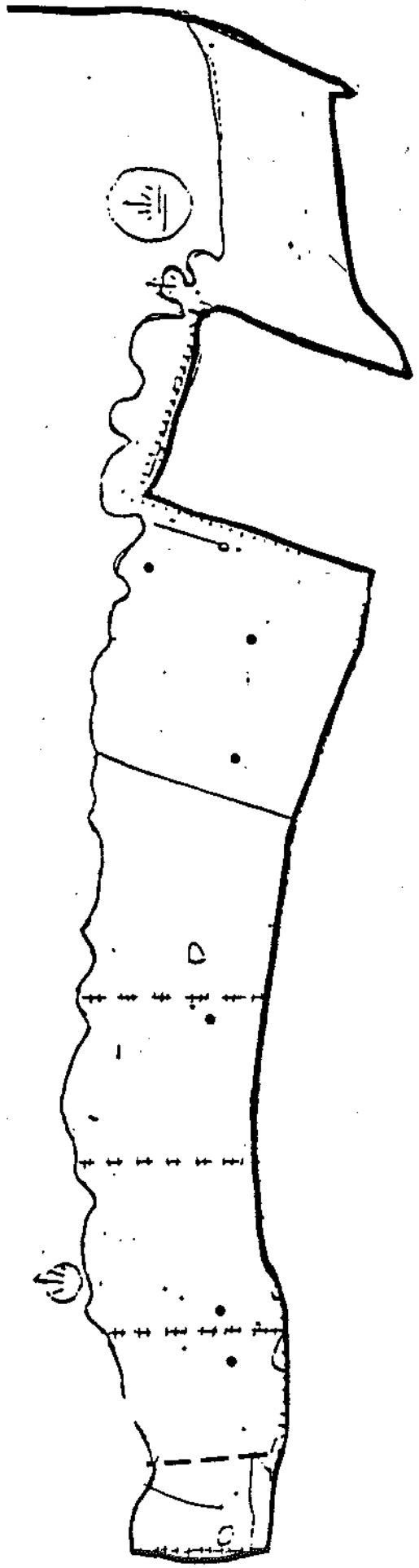
Krakeend 18 territoria

Slobeend 1 territorium

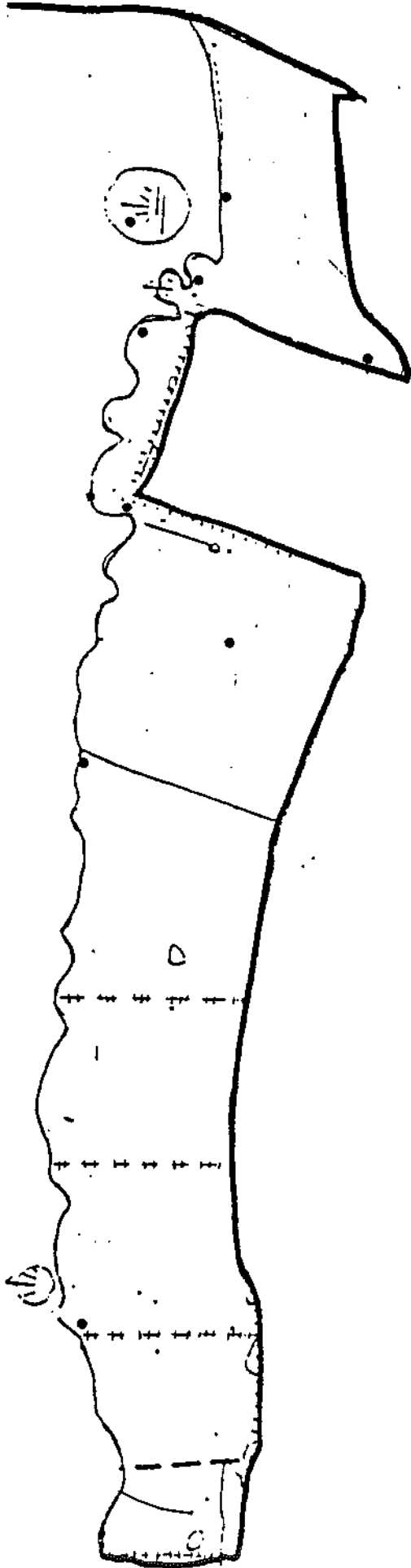

Bruine Kiekendief 1 territorium

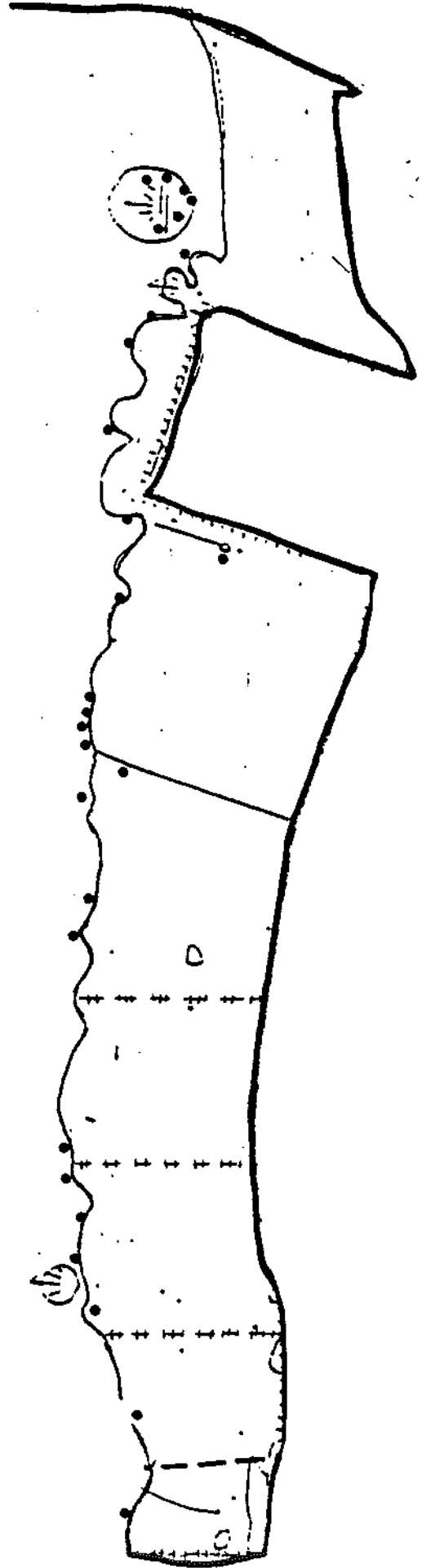

Fazant 6 territoria

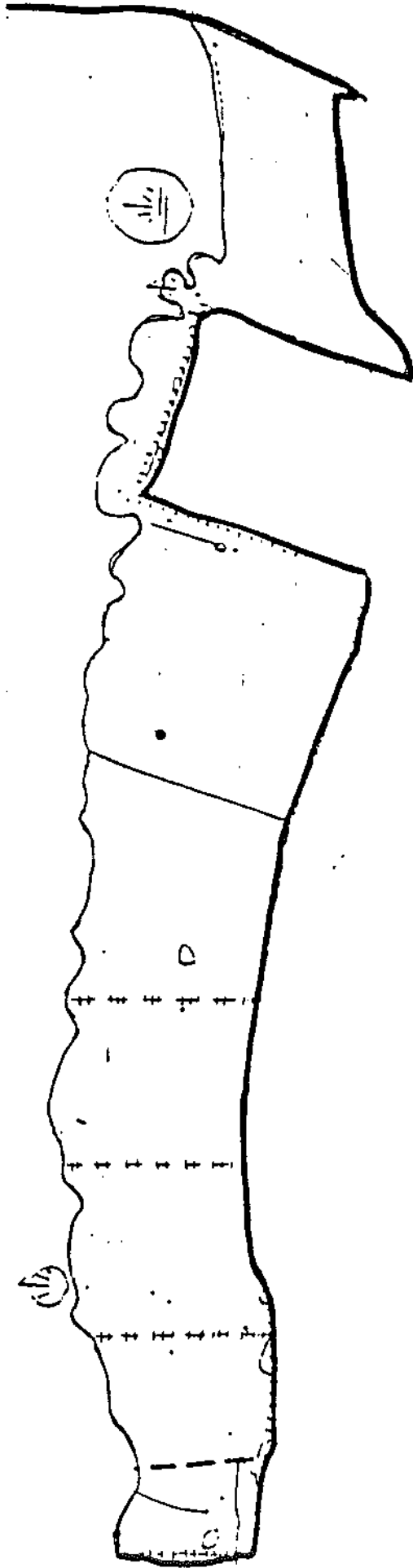

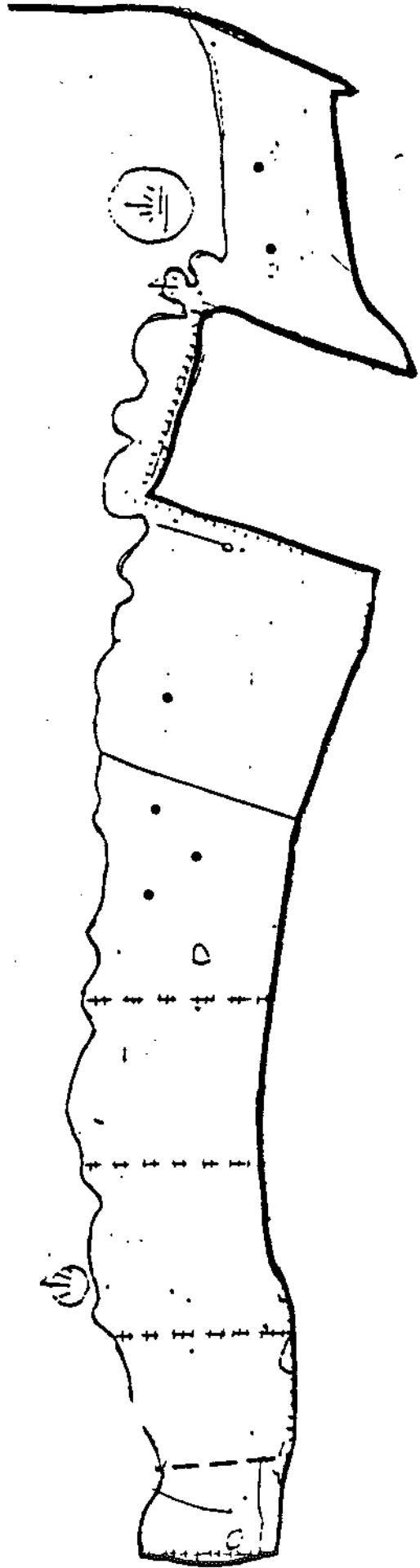
Waterhoen 10 territoria

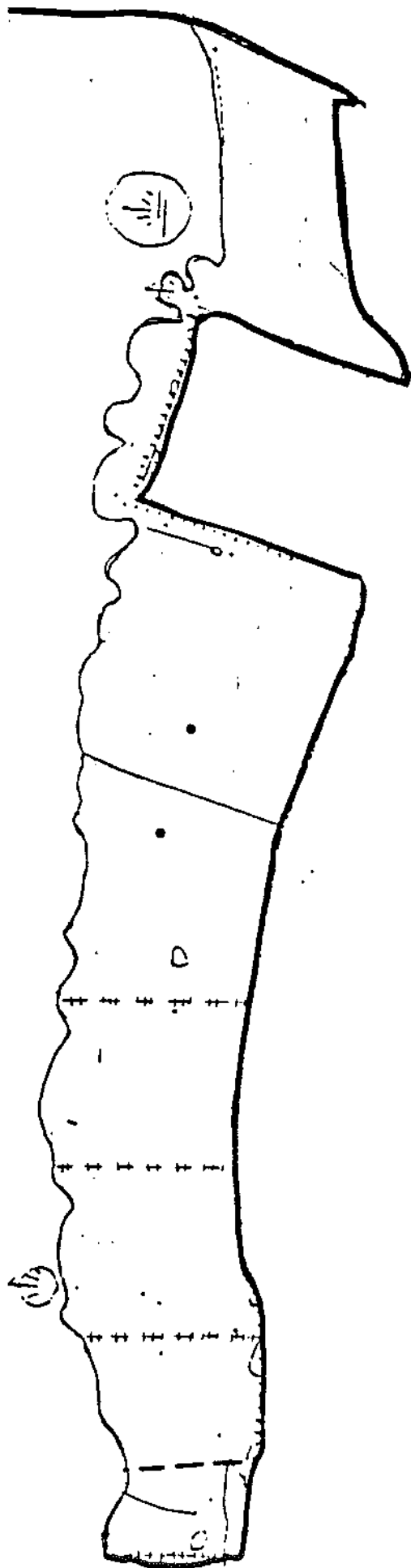
Meerkoet 28 territoria

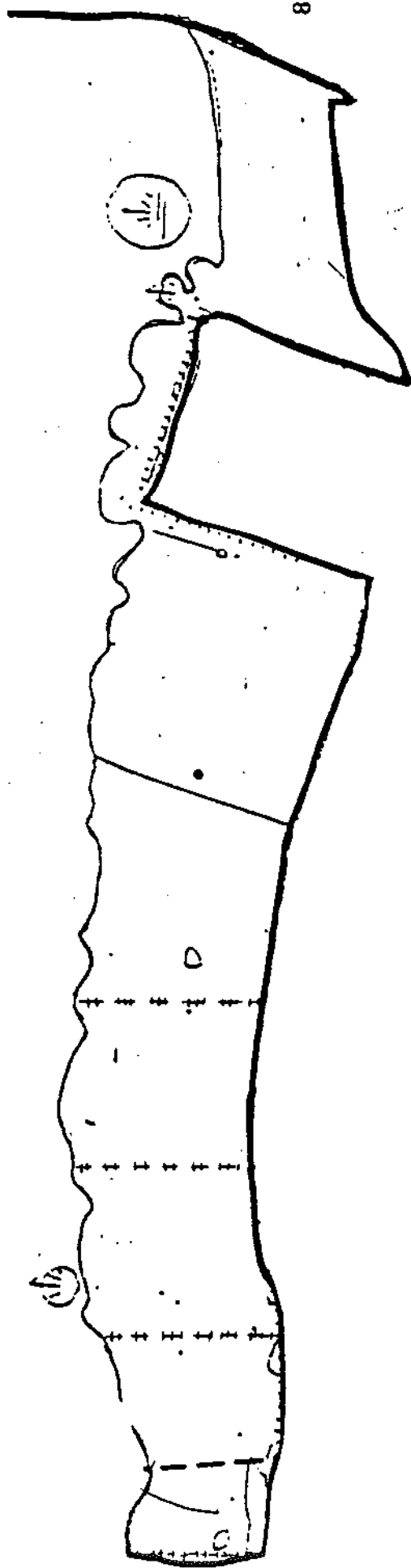
Scholekster I territorium

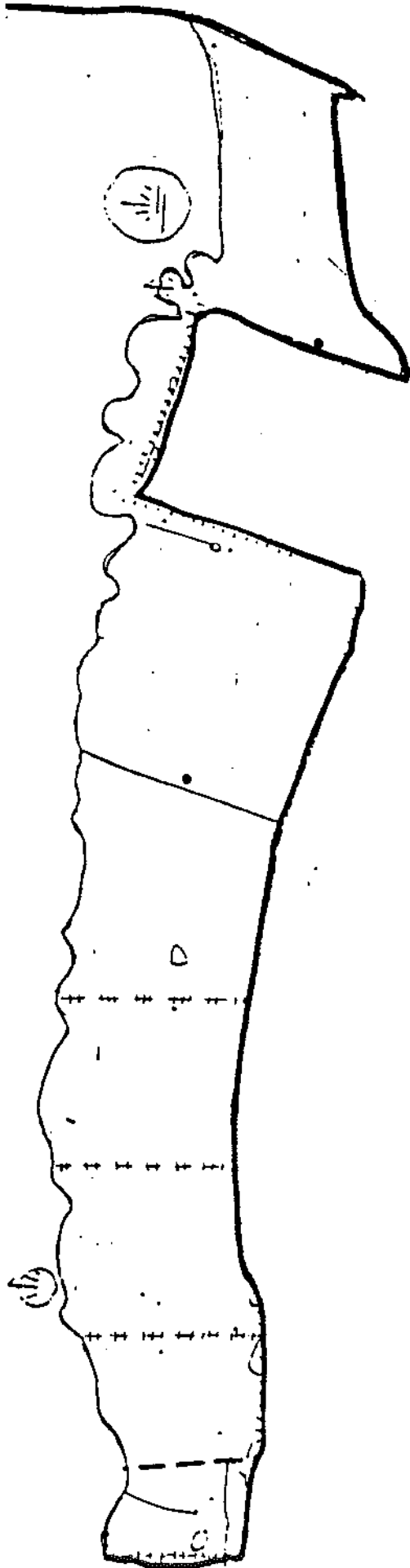
Kievit 6 territoria

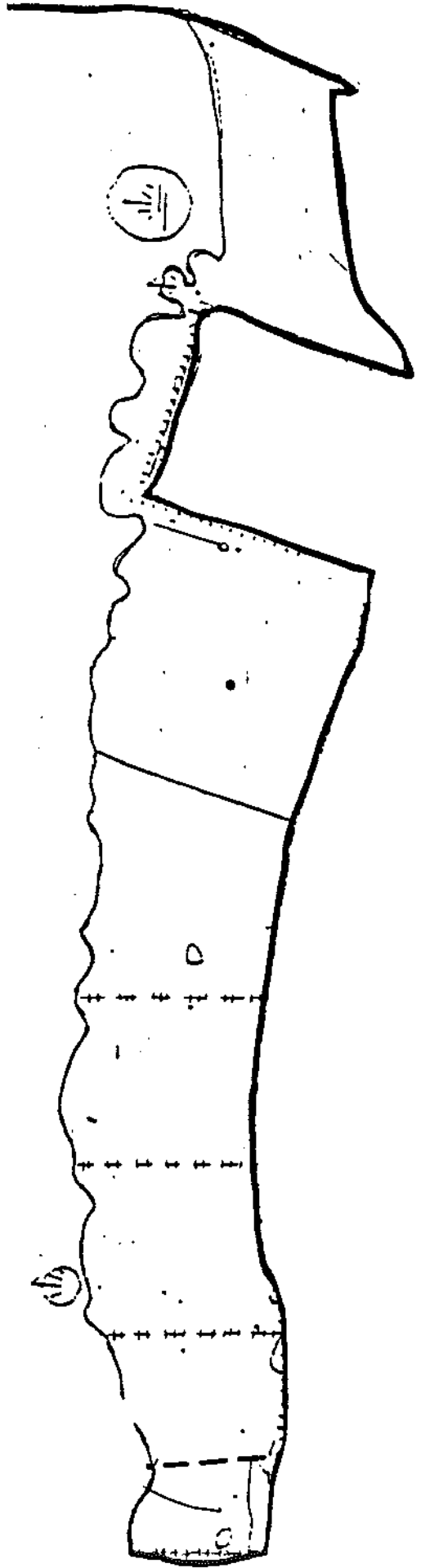
Watersnip 2 territoria

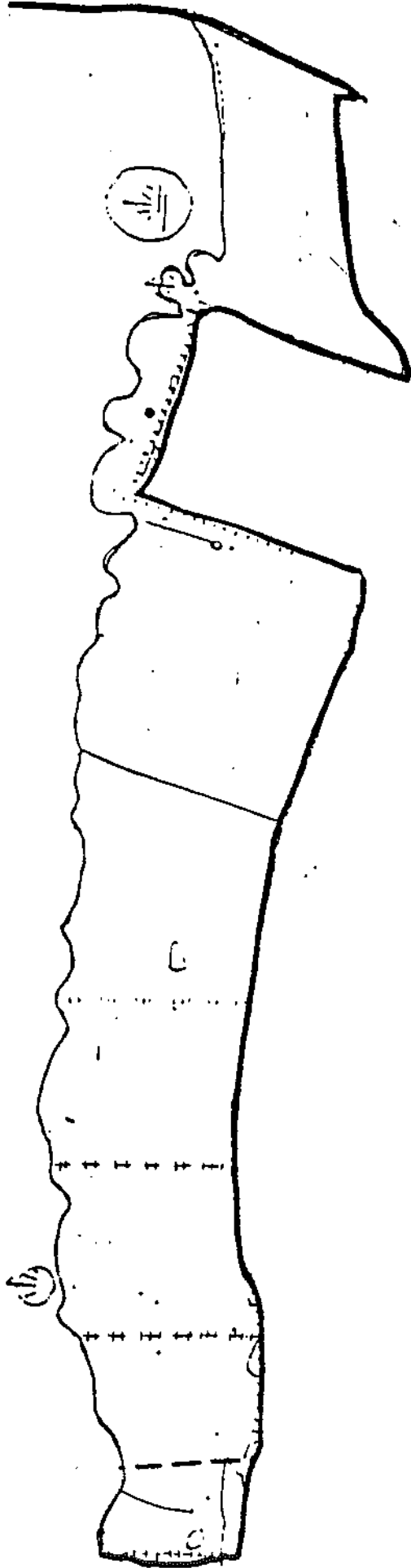
Holenduif 1 territorium

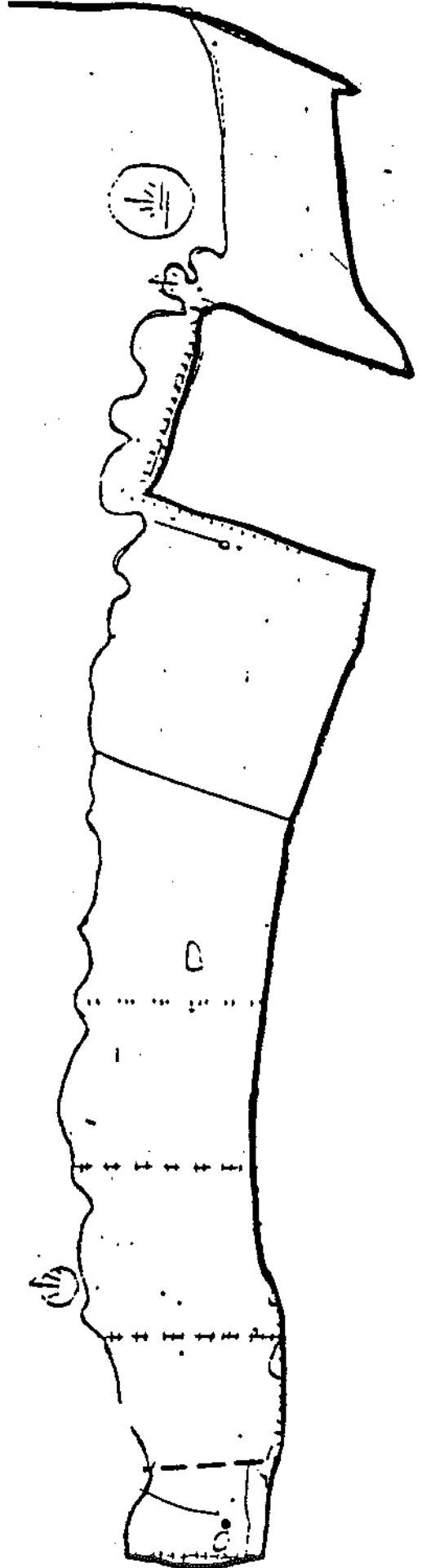
Houtduif 2 territoria

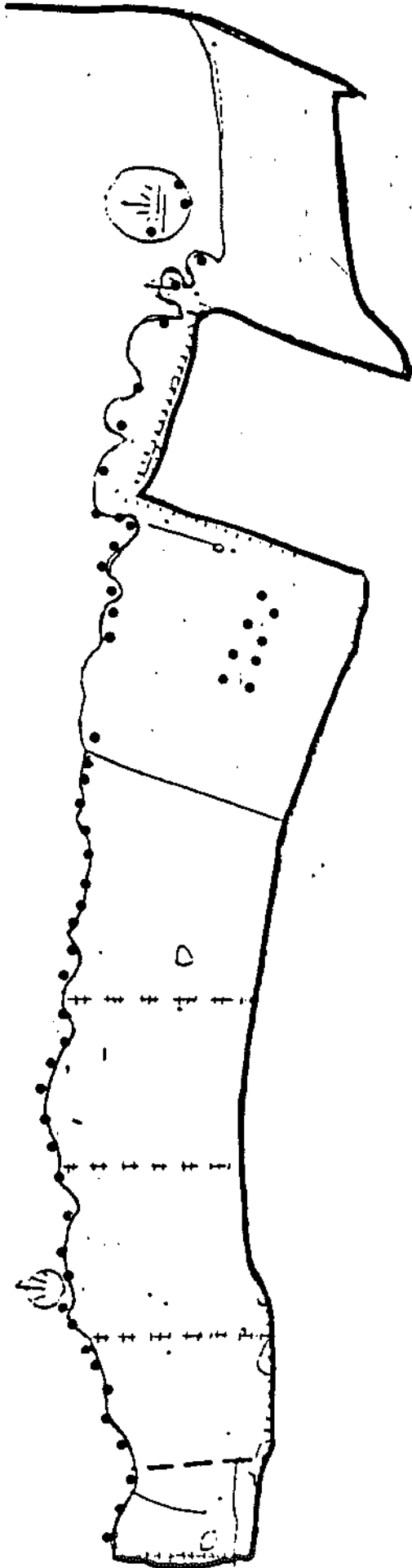
Koekoek 1 territorium

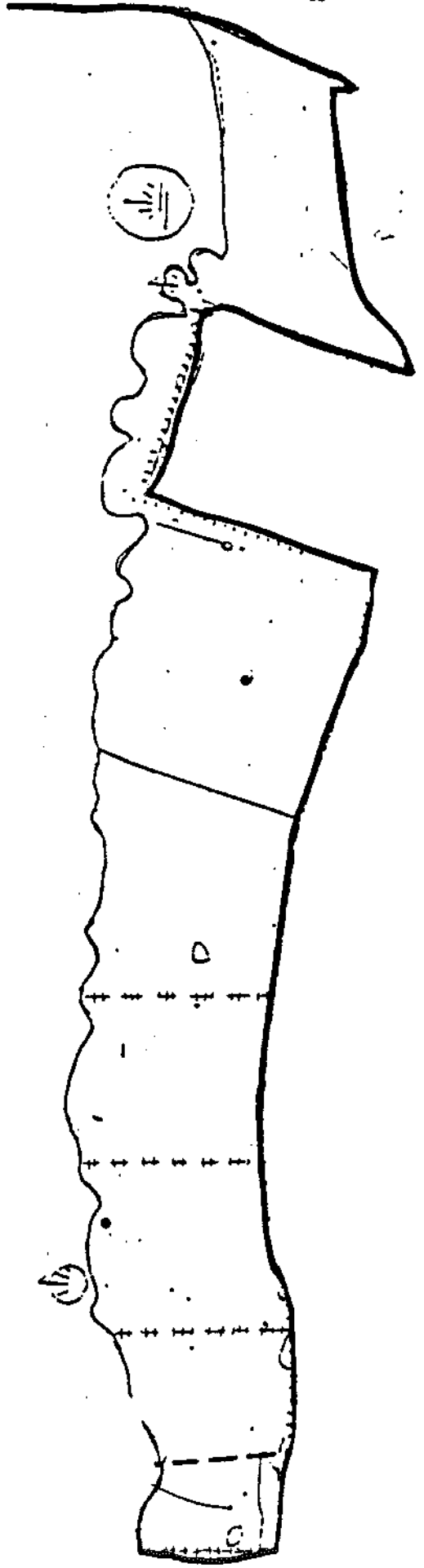
Heggemus 1 territorium

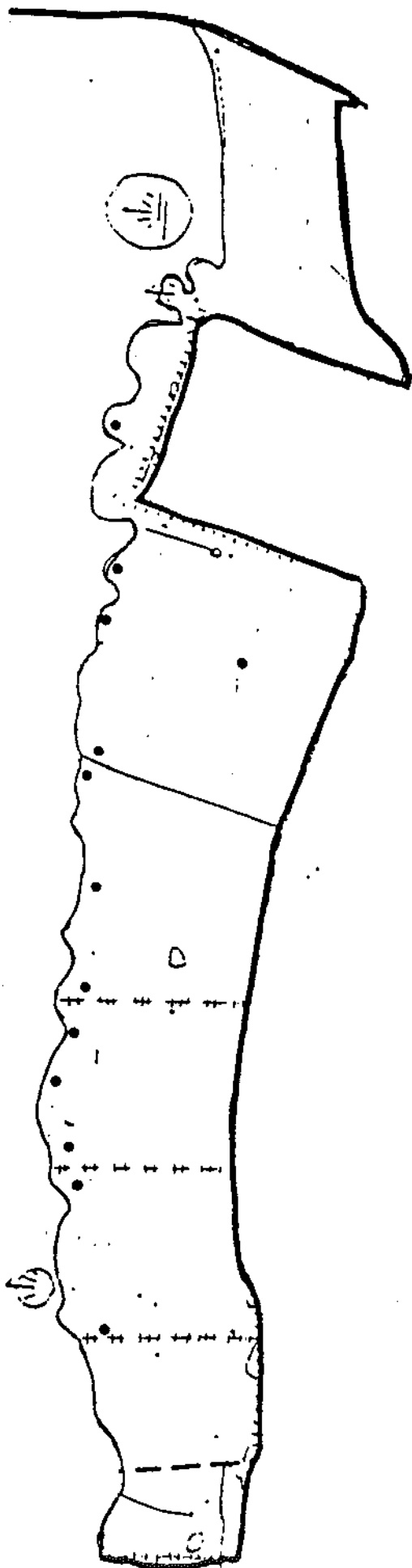
Merel 1 territorium

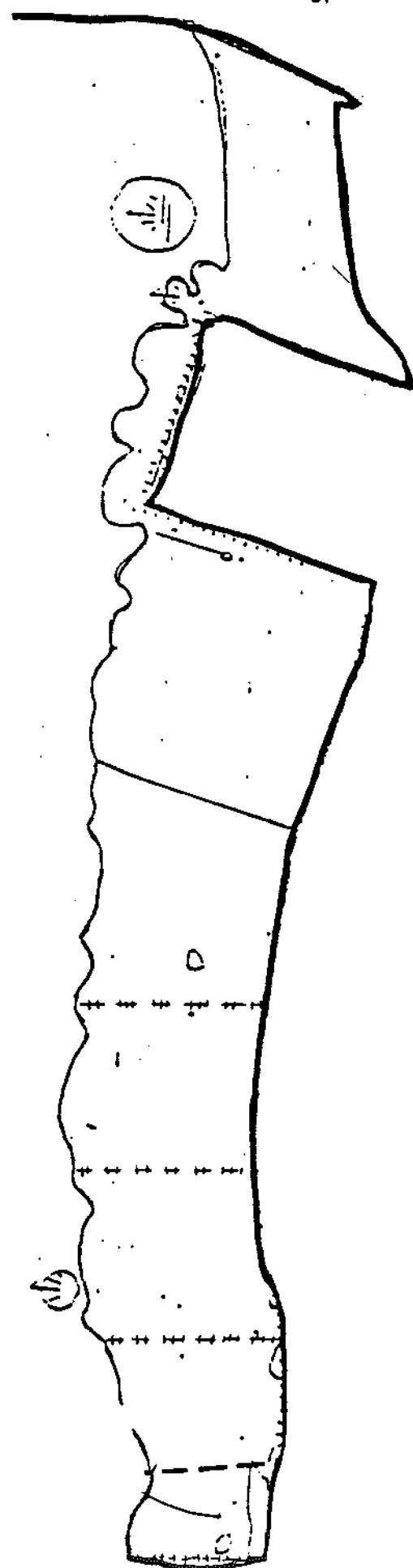
Kleine Karekiet 56 territoria

Rietzanger 2 territoria

Rietgors 13 territoria

Bijlage 15 Groeiplaatsen van Gevlekte Rietorchiis.

